

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİMDALI

YARI TÜRK YARI ALMAN AİLELERDE KÜLTÜR TRANSFERİ
KİMLİK ALGISI (Berlin Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Buse IŞIKHAN

Tez Danışmanı
Yard. Doç. Dr. Erdal AKSOY

ANKARA
2013

ONAY

Buse IŞIKHAN tarafından hazırlanan “Yarı Türk Yarı Alman Ailelerde Kültür Transferi, Kimlik Algısı, Berlin Örneği” başlıklı bu çalışma, 20.03.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Serdar SAĞLAM(Başkan)

Doç. Dr. Hayati BEŞİRLİ

Yrd. Doç. Dr. Erdal AKSOY (Tez Danışmanı)

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİMDALI

YARI TÜRK YARI ALMAN AİLELERDE KÜLTÜR TRANSFERİ
KİMLİK ALGISI (Berlin Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Buse IŞIKHAN

Tez Danışmanı
Yard. Doç. Dr. Erdal AKSOY

ANKARA
2013

ÖNSÖZ

Kültür, toplumları birbirinden ayıran bir kimliktir. Birey içinde doğduğu kültürün maddi ve manevi öğelerini hem yaşantı yoluyla hem de istendik bir şekilde planlı ve programlı olarak yapılan tesirler yoluyla içselleştirmektedir. Böylece birey o toplumun bir parçası ve aynı zamanda kültürü gelecek nesillere taşıyan ve yeniden üretilmesini sağlayan bir aktör olmaktadır.

Ancak bu durum ulus ötesi evlilikler için farklı bir süreçte gerçekleşmektedir. İki farklı kültürün birleşimiyle kurulan aile yapılarına sahip olan bireylerin önünde iki farklı kültür modeli bulunmaktadır.

Bu çalışmanın konusunu iki farklı kültürün birleşimiyle oluşan aile yapılarına sahip bireylere, ailelerinin kültürü aktarma şekillerinin betimlenmesi oluşturmaktadır. Ayrıca hem kültür transferinin hem de çevrelerinin etkisiyle oluşan bireylerin benlik algılarının öğrenilmesi hedeflenmektedir. Elde edilen veriler ile bu aile yapılarının analizi ve daha sonraki çalışmalar için veri tabanı sağlaması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada bana değerli fikirleriyle yol gösteren, yeni bakış açıları kazandıran, kütüphanesini benimle paylaşan tez danışmanım Sayın Yard. Doç. Dr. Erdal AKSOY 'a, akademik çalışma hayatıma başlamamda beni yönlendiren hocam Sayın Doç. Dr. Hayati BEŞİRLİ' ye eğitimim sırasında değerli bilgileriyle vizyonumu zenginleştiren sosyoloji bölümündeki değerli hocalarıma, bu çalışmanın oluşmasında bana veri tabanı sağlayan kaynak kişilere teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma süresince akademik desteklerini benden esirgemeyen İbrahim ERDAL'a ve Tuğçe ERDAL'a, hayatım boyunca maddi ve manevi olarak yanımda olan ve bana inanan annem Tülay IŞIKHAN'a ve babam Turgut IŞIKHAN' a minnetlerimi sunarım.

Buse IŞIKHAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM.....	2
1.1. ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI.....	2
1.1.1. Araştırmanın Konusu.....	2
1.1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.1.4. Araştırmanın Problemleri.....	6
1.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.1.6. Zamanlama.....	7
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	7
1.2.1. Veri Toplama Tekniği.....	8
1.2.2. Evren ve Örneklem Seçimi.....	9
1.2.3. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	10
2. BÖLÜM.....	12
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1.1. Sembolik Etkileşim.....	12
2.1.1.1. Benlik ve Benlik Algısı.....	16
2.1.2. Toplulukların Kültür Miraslarının Aktarılmasına İlişkin Yaklaşımlar.....	25
2.1.2.1. Sosyal Öğrenme Modeli.....	30
2.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	36
2.2.1. Göç Kavramı.....	36
2.2.1.1. Türkiye’den Almanya’ ya Göç Olgusu.....	39
2.2.2. Sosyalizasyon.....	47

2.2.3. Kùltür Kavramı ve Yaklaşımı.....	50
2.2.3.1. Kùltürleşme\Akùltürasyon.....	53
2.2.3.2. Kùltür Transferi \ Aktarımı.....	55
2.2.4. Değer Aktarımı.....	58
2.2.5. Aile Kurumu.....	62
2.2.5.1.Türk Aile Yapısı.....	64
2.2.5.2. Alman Aile Yapısı.....	67
2.2.5.3. Evlilik ve Eş Seçimi.....	70
2.2.6. “Yarı Türk Yarı Alman Aile” Kavramı.....	73
3. BÖLÜM.....	81
3.1. ÇALIŞMANIN BULGULARI.....	81
3.1.1. Demografik Özellikler.....	82
3.1.2. Türk Kùltürü ve Türkçe.....	83
3.1.2.1. Türkiye’ ye Ziyaret.....	83
3.1.2.2. Konuşulan Dil.....	85
3.1.2.3. Televizyon Programı Tercihleri.....	87
3.1.2.4. Anne ve Babanın Konuştuğu Dil.....	89
3.1.2.5. Türkiye’ de Yaşamak Fikri.....	92
3.1.2.6. Türk Kùltürü Algısı.....	94
3.1.2.7. Aidiyet Duygusu.....	97
3.1.2.8. Benlik Algısı.....	98
3.1.2.9. Çocuklara Ad Verme Geleneği.....	102
3.1.3.10. Arkadaş Çevresi.....	105
3.1.3.11. Ebeveyn Tutumları.....	108
3.1.3.12. Akrabalık İlişkileri.....	110
3.1.3. İnanç Yapısı.....	114
3.1.3.1. İnanç.....	114
3.1.3.2. Farklı Dinden Birisiyle Evlilik.....	118
3.1.3.3. Domuz Eti.....	122

3.1.3.4. Evlilik Koşulu.....	125
3.1.4. Evlilik.....	127
3.1.4.1. Kız \ Erkek Arkadaş.....	127
3.1.4.2. Kız \ Erkek Arkadaş ile Birlikte Yaşamak.....	131
3.1.4.3. Evlilik Usulü.....	133
3.1.4.4. Kız İsteme.....	136
3.1.5. Gündelik Yaşam.....	140
3.1.5.1. Ailedeki Görev Dağılımı ve İş Bölümü.....	140
3.1.5.2. Ev Düzeni.....	143
3.1.5.3. Yemek Kültürü.....	145
3.1.6. Özel Günler.....	146
3.1.6.1. Dini Bayramlar.....	147
3.1.6.2. Almanya' da Kutlanan Özel Günler.....	149
4. BÖLÜM.....	151
4.1. SONUÇ\DEĞERLENDİRME.....	151
KAYNAKÇA.....	162
EKLER.....	170
Ek-1 Mülakat Soruları.....	170
ÖZET.....	174
ABSTRACT.....	176

GİRİŞ

Göç, toplumların tarihi geçmişlerine bakıldığında her zaman var olmuş bir olgudur. Toplumların yaşadığı çeşitli faktörlere dayalı değişim evreleri neticesinde “göç” kavramı hem başlı başına bir neden olmaktadır ve diğer sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik dinamikleri etkilemektedir hem de çeşitli toplumsal dinamiklerin değişmesiyle meydana gelen yeni oluşumlardan etkilenip bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, “göç” olgusunun zaman içinde değişen neticeleriyle meydana gelen yeni sosyal etkileşimler ve oluşumlar ele alınmaktadır. Bu sosyal etkileşim, aile yapılarının oluşum biçimlerinin ve bu aile yapılarında tezahür eden yeni iletişim ağlarının incelenmesiyle somutlanmaktadır.

Almanya’ya (Berlin Örneği) uzun süre önce göç etmiş Türklerin Almanya da Almanlarla yaptıkları evlilikler neticesinde aile yapısı olarak yeni bir form ortaya çıkmıştır. Bu yeni form hem tipik Türk aile yapısından hem de tipik Alman aile yapısından farklı bir sosyo-kültürel kimliğe sahiptir. Yeni oluşan aile tipi yapısalcı bakış açısıyla ele alınırsa onu oluşturan parçaların toplamı değil tamamıyla kendine özgü dinamikleri üreten yeni bir sosyal yapı özelliği göstermektedir.

İçinde o yapıya özgü davranış şekillerinin, iletişim biçimlerinin meydana getirdiği ve hatta rollerin yeniden tanımlandığı iletişim ağını barındırmaktadır. Bu araştırmayla aile kurumunda meydana gelen kültürel anlamdaki bu değişiklikler sosyolojik perspektifle ele alınıp tanımlanmaktadır.

1.BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Almanya'ya göç etmiş Türklerin ya da Almanya'da doğan sonraki kuşakların Almanlarla yaptıkları evlilikler sonucu her iki kültür dinamiklerinin etkisiyle yeni bir aile yapısı ortaya çıkmıştır. Bu şekilde oluşan aile yapılarına sahip çocukların nasıl bir sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ortamda bulunduklarının anlaşılması araştırmada ele alınan konulardan birisidir. İki farklı kültürden hangi kültür kodlarının çocukların üzerinde ve aile yapısı üzerinde nasıl ve neden etkin olduğunun betimlenmesi araştırmada ele alınan bir diğer konuyu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada “Yarı Türk yarı Alman aileler” olarak kastedilen olgunun ne olduğu hangi dinamiklerden oluştuğu, sonrasında hangi dinamikleri kendine özgü oluşturduğu ve neden böyle nitelendirildiği ele alınmaktadır. Kültürlerin birbiriyle etkileşimi sonucu yeni kültür öğelerinin çıktığı aşikâr bir durumdur. Bu çalışmada farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle oluşan kurumsal bir yapının sosyo-kültürel, sosyo- ekonomik boyutları derinlemesine incelenmektedir.

Bu tür ailelerde büyüyen çocukların kendi sosyo-kültürel kimliklerini hangi maddi, manevi kültür öğelerinin tesiriyle inşa ettiklerini ve en önemlisi kendilerini nasıl tanımladıkları, kimlik algılarının nasıl olduğu bu tezin kapsamında ele alınmaktadır.

Hangi kültürden hangi alışkanlıklar, adetler devam ettirilmektedir, özellikle çocuklu ailelerde nasıl bir süreç söz konusu olmaktadır, böyle ailelerde doğmuş kuşaklar kendilerini nasıl tanımlamaktadır. Ayrıca bu çalışmayla, kendilerini ifade ederken hangi kültür öğelerini kullanıp, hangi kültür unsurlarını içselleştirdikleri araştırılmaktadır. Özellikle araştırılan bir

diğer unsur ise iki farklı kültüre ait dilin konuşulduğu ailelerde doğan çocukların hangi davranış örüntülerini kazanmakta olduğudur.

Kişiler dil aracılığıyla tepkileri, kültürü öğrenip kültürü içselleştirmektedir. Ayrıca kişiler kullandığı dildeki kelimelerin atıflarına göre tepkiler vermekte ve tepkileri değerlendirmektedir. Dolayısıyla doğduğundan beri Almanca öğrenip Türkçeyi tam konuşamayan gençler Almandaki kelime atıflarını ve buna bağlı jest ve mimikleri kullanarak Türk yönlerini, kimliklerini anlatmaktadırlar.

Çocukların nesneleri, olayları anlamaları, algılamaları, atıflarda bulunmaları öğrendikleri anadille gerçekleşmektedir. Dolayısıyla öğrendikleri dildeki semboller ile olayları çözme ve anlamlandırma gibi zihinsel süreçlerde de öğrenilen dilin bulunduğu kültür yapısı tayin edici özellikte olmaktadır.

Bunlar göz önüne alındığında Almandayı çok iyi konuşup anlamlandırma ve sembolleri bu dile özgü içselleştiren nesiller, Türk yanlarını nasıl görmekte değerlendirmekte ve yaşamaktadırlar. Bu çalışma bütün bu konular kapsamında yürütülmektedir.

Araştırmayı desteklemesi açısından Yarı Türk Yarı Alman ailelere sahip kişilerin kendi kimlik algılarını etkileyen çevresel faktörlerin ne olduğu araştırılmaktadır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

Aile kurumu sosyal bilimlerin özellikle de sosyolojinin önem verdiği ve ilgilendiği önemli konulardan biridir. Aile toplumun en önemli birimlerinden birisidir. Şüphesiz ki toplum sahip olduğu bütün kurumlarıyla temel bir sistem özelliği göstermektedir. Bu ana sistemin tüm eklemleri birbirine çeşitli işlevlerle bağlı şekilde birbirlerini beslemektedir.

Kurumların genel özellikleri dikkate alındığında toplumsal sistemin bütün kurumları birbirlerini hem etkilemekte hem de birbirlerinden

etkilenmektedirler. Araştırma konusu olacak bir kurum dolaylı olarak diğer kurumlarla teması içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmektedir.

Bu özellik göz önüne alınırsa ailenin bir toplum içindeki fonksiyonu ve yapıya katkısı yadsınamaz. Sosyoloji, olguları dinamik ve statik yönüyle ele almaktadır. Böylece bir kurumun, bir olgunun hem değişen yüzü hem de kemikleşmiş yönü ortaya konmaktadır. Aileyi de bu boyutlarıyla düşündüğümüzde değişim dinamiklerine sahip olmasına rağmen her toplumun statik yönünü oluşturan çok genel anlamda karakterize edilebilecek davranış örüntüleri mevcuttur.

Bu statik yönün dışında dinamik yön ise aile yapısındaki değişimleri, aile kurumunun değişen işlevlerini, değişmeyip tamamıyla yerini başka bir işleve bırakan dinamikleri göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı iki farklı toplumun temel birimi olan aile kurumlarındaki davranış örüntülerinin birbiriyle teması sonucu ortaya çıkan yeni dinamik yapıyı araştırmaktır.

Davranış örüntüleri, dil, akrabalık ilişkileri, aile içindeki rol ve statü farklılaşması, her iki kültürden gelen adetler, alışkanlıklar, içinde bulundukları maddi ve manevi kültür öğeleri, etkilenecek değişen ve yeni formalar kazanan kültür öğeleri bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu yapı içerisindeki bireylerin davranış şekilleri, kültürlerini nasıl aktardıkları, özellikle doğdukları zaman kendilerini iki farklı kültürün yoğurduğu yapının içinde bulan nesillerin kendilerini nasıl tanımladıklarını ele almak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Özellikle bu yapıda doğan nesillerin kimlik algıları, kendilerini hangi kültürün bir parçası olarak tanımladıkları ya da bu iki kültürün arasında kalmış bireyler olarak görüp aidiyet şuurlarının ne olduğunun araştırılması hedeflenmiştir.

1.1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumların değişim özelliği onları sürekli sosyal bilimlerin konusu olmaya zorunlu kılmıştır, bu da diğer yandan sosyal bilimleri zorunlu kılmıştır. Toplumsal sistemin dinamik yönü, statik yönlerini de ihmal etmeden sürekli değişimleri takip etmeyi gerekli kılmaktadır. Böylelikle sosyolojiye, konuların yeniliğinden ziyade değişimlerden dolayı kendini yeniden üreten toplumsal yapıyı gözlemlene ve araştırma imkânı vermektedir. Yeni oluşan yapıları takip etmek saha araştırmalarına veri sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı da kültür örüntülerinin ve kimlik inşasının, kimlik algısının, değişen aile yapılarında nasıl şekillendiğini ortaya çıkarmaktır. Tarihi süreç içerisinde Türk kültüründeki aile yapısı birçok değişimlere uğramıştır. Özellikle ailenin toplum açısından ekonomik bir birim olarak konumlanması realitesi değişmiş, fonksiyonları sınırlanmıştır. Bunun devamında ailenin rol ve statü ilişkisi değişmiş, çocuk üzerine çok yönlü nüfuz etme özelliği diğer kurumlara aktarılmıştır.

Dolayısıyla aile aynı kültür içinde bile sürekli değişime maruz kalmıştır. Bu değişimlerin nedeni aynı zamanda toplumsal sistemdeki diğer kurumlarda meydana gelen yapısal değişimlerdir. Dolayısıyla aile ilişkilerindeki davranış örüntüleri her seferinde yeniden şekillenmektedir. Geleneksel aileden çekirdek aileye geçiş aynı zamanda daha kolektivist bir yapıdan bireyci bir yapıya geçiş olarak kendini bu yeni koşullara göre üretmektedir.

İki farklı kültürün sahip olduğu maddi ve manevi kültür öğeleri, davranış örüntüleri aile kurumu çatısı altında birleşince yeni bir kültürel doku ve kimlik yapısı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada bunların neler olduğunu ortaya koymak için yapılmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilecek veriler bundan sonra yapılacak çalışmalara veri sağlaması açısından önem taşımaktadır. Yapılan her çalışma bir önceki çalışmaların güncellenmesi ve yeniden değerlendirilmesi

işlevi gördüğünden bir durum haritası çıkarması açısından da önem taşımaktadır.

1.1. 4. Araştırmanı Problemleri

- Yarı Türk yarı Alman ailelerde ne tam olarak Alman ailesi özellikleri görülmekte ne de tam olarak Türk ailesi özellikleri görülmektedir. Yeni bir kültürel yapı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, sonraki nesillere kültür transferini nasıl etkilemektedir?
- Yarı Türk yarı Alman ailelerde özellikle Almanya'da doğup Almanya'da yaşayan nesilde kendi kimliklerini tanımlarken aidiyet sorunu yaşanmakta mıdır?
- Yarı Türk Yarı Alman ailelere sahip kişilerin kendi kimlik algılarını çevresel ajanlar(çevrenin konuştuğu hakim dil, sosyalleşme aşamasında her iki kültürden de farkında olmadan öğrenilen anlamsal jest ve mimikler, en çok bulunulan sosyal ortamın sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapısı) nasıl etkilemektedir?

1.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmanın yapılacağı yer yurt dışında ve farklı bir kültür alanında olması nedeniyle adaptasyon için ve çevreyi tanımak için zaman gerektirmiştir.
- Kaynaklara ulaşabilmek, kütüphanelerden yararlanabilmek bir takım yasal işlemlerin tamamlanması sonrası elde edilen belgelerle gerçekleştiğinden kaynaklara ulaşmada gecikilmiştir.
- Almanya' da altı ay gibi bir süre ikamet edilmiş olup gerekli yasal işlemler tezin 1-2 aylık ilerleme seyrini yavaşlatmıştır.

- Araştırma nitel bir araştırma olduğundan büyük bir örneklem grubuna ulaşılmasını ve dolayısıyla daha geniş alanda genelleme yapılmasını sınırlamaktadır. Daha sınırlı sayıda örnekleme ulaşıldığından elde edilen veriler daha derinlemesine ve güvenilir olmasına rağmen sınırlı olmaktadır.
- Yasal prosedürlerle ilgili sınırlılıklar sebebiyle istenilen bazı kaynaklar elde edilememiştir.

1.1.6. Zamanlama

- Literatür ve kaynak taramasının Ekim-Kasım döneminde
- Kuramsal çerçevenin oluşturulmasının Kasım-Aralık döneminde
- Yarı yapılandırılmış mülakat formunun oluşturulmasının Ocak ayında
- Yarı yapılandırılmış mülakatların uygulanması ve verilerin toplanması Şubat ve Mart aylarında
- Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasının Nisan-Mayıs aylarında
- Tezin kuramsal çerçevesi ve araştırma bölümlerinin Mayıs-Haziran döneminde tamamlanması amaçlanmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın amacında mevcut bilgi ve veri tabanını genişletmek hedeflendiği için temel araştırma özelliğindedir. Bu çalışmadaki alan araştırması tanımlayıcı ve betimleyici araştırma niteliğindedir. Kuramsal

çerçevenin oluşturulmasında ve araştırma sonucunda elde edilen verilen yorumlanmasında bu yol izlenmiştir.

Yarı Türk yarı Alman ailelerde oluşan kimlik algısı, kültür transferi ve meydana gelen sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel değişimler saptanmış olup bunların olduğu gibi tanımlanması yapılmıştır. Böylece yarı Türk yarı Alman ailelerdeki sosyo-kültürel yapı saptanıp betimleyici sistematik bilgilere ulaşılması sağlanmıştır. Bu anlamda araştırma keşfedici ve nitel bir çalışma özelliği göstermektedir.

1.2.1. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada nitel veri toplama teknikleri kullanılmaktadır. Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak için kapsamlı bir literatür taramasından sonra, saha verilerinin elde edilmesi için yarı yapılandırılmış mülakat soruları hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatın tercih edilmesindeki amaç hem sahaya çıkıldığında önceden hazırlıklı olmanın getirdiği avantajlardan yararlanmak hem de vakitten kazanmaktır.

Tam yapılandırılmış mülakat sorularının tercih edilmemesinin sebebi ise görüşme esnasında görüşmecinin de katkılarının olabileceği araştırmacının aklına gelmeyen noktalara değinebileceği ya da görüşmenin atmosferine göre bazı sorulardan vazgeçilmesi ihtimalinin olmasıdır. Diğer yandan bazı daha özel soruların da eklenebilmesi için doğal bir atmosfer yaratılmak istenmektedir.

Mülakatın yanı sıra sahada yapılmış olan katılımlı gözlem notlarından elde edilen verilerle araştırma desteklenmiştir. Araştırmada araştırmacı, kimliğini, amacını ve neyi nasıl yapacağını önceden söylemiş, gerekli açıklamaları yapmayı tercih etmiştir. Hedef kitlenin özellikleri ve araştırılacak konu dikkate alındığında, bu durumun sahanın doğal havasını bozmayacağı düşünülmüştür.

Sahada gözlem esnasında seçilen konudan ve araştırılan örneklemin özelliklerinden dolayı katılımcıların davranışlarında bir değişiklik olmayacağı öngörülmüştür.

Katılımcılardan katılımlı gözlem esnasında bazı veriler sohbet havasında elde edilmiştir. Buna ek olarak ise ayrı bir zamanda özellikle bir araya gelinerek mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu durum araştırmanın gidişatına göre şekillenmiştir.

Katılımlı gözlem, daha zengin ve derinlemesine bilgi elde etme imkanı vermesinin yanında ilk elden bilgiye ulaşma imkanı da sağlamaktadır. Aynı zamanda katılımlı gözlem araştırmacıya da araştırmasında esneklik sağlamaktadır. Duruma göre araştırmanın yönünü değiştirebilme ve elde ettiği verileri yeniden değerlendirme imkanı vermektedir.

Araştırmada elde ettiği verilerin tutarlılığını denetleme imkanı bulma şansına da vermektedir. Farklı zamanlarda aynı olaya ve verilen tepkilere tanık olduğundan bu verilerin tutarlılığının da denetlenmesini sağlamaktadır.

Saha araştırmasında katılımlı gözlem esnasında fiziksel ortamın özellikleri, insanların gözlemlenebilir fiziksel özellikleri, insanların yaptıkları eylemler ve olayların gerçekleştiği bağlam dikkate alınmıştır.

1.2.2. Evren Ve Örneklem Seçimi

Çalışmada çalışmanın dokusu, sahanın özellikleri ve bazı sınırlılıklardan dolayı evrenin kapsamı Almanya'nın Berlin şehrindeki yarı Türk yarı Alman aileler olarak belirlenmiştir. Araştırma, nitel bir araştırma türü olduğundan kartopu örnekleme ile araştırmanın yapıldığı ve evreni temsil ettiği düşünülen hedef kitle oluşturulmuştur.

Almanya'nın Berlin şehrinde sadece altı aylık araştırma süresi boyunca bulunulmuştur. Daha önce Berlin' de herhangi bir bağlantı olmamasından dolayı örneklem, ulaşılan bir kişinin kendi tanıdıklarına yönlendirmesi, onların kendi tanıdıklarına yönlendirmesiyle oluşmuştur. Böylelikle bir hedef kitle oluşturulmuş ve katılımlı gözlem sağlanmıştır.

Örneklemede yer alan ve irtibata geçilmiş olan ilk kaynak kişi tezin amacına uygun olduğu için amaçsal örnekleme göre belirlenmiştir. Daha sonra bu kaynak kişinin vasıtasıyla araştırmanın özelliklerine uyan ve kaynak kişinin bulduğu arkadaş çevresiyle irtibata geçilerek örneklem oluşturulmuştur. Dolayısıyla kartopu örnekleme kullanılmıştır. Sonrasında katılımcılarla katılımlı gözlem verileri elde etmek için vakit geçirilmiştir. Böylece onların aile yaşamları, aile yapıları, kimlik algıları hakkında katılımlı gözlem tekniği ve mülakat tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın örnekleminde esas alınan ölçüt araştırma özelliklerine uyan ve ulaşılabilindiği kadar çok kişiye ulaşılması olmuştur. Ancak minimum görüşmecisi sayısı 30 kişi olarak belirlenmiştir. Saha aynı zamanda ilk kaynak kişinin çevresi olduğundan onun referansı ile topluluğa girilmiştir. Böylece katılımlı gözlem yapmaya uygun zemin doğal süreçte ortaya çıkmıştır.

1.2.3. Verilerin Çözümü Ve Yorumlanması

Mülakat tekniğiyle sistemli hale getirilen veriler konuşmacının konuşma üslubuna sadık kalınarak argo kullanımlarda dahil seçtiği kelimelerde oynama ya da değişiklik yapılmadan olduğu gibi kendi tasviriyle, kendi kurduğu cümlelerle aktarılması tercih edilmiştir. Çünkü bir kişinin kullandığı dil, bu dili kullanırken sergilediği jest ve mimikler de kültürün ürünleridir. Araştırma, kişilerin hangi kültürü nasıl, ne şekilde yaşadığı ve nasıl algıladığına yönelik olduğundan onların bakış açılarını olduğu gibi yansıtmak, araştırmanın daha güvenilir bir fotoğrafını oluşturmaktadır.

Bunlara ilave olarak sahadaki katılımlı gözlem esnasında tutulan çıkarım notları, analitik hatırlatma notları, doğrudan gözlem notları, görüşme notları ve kişisel notlar sistemli hale getirilip araştırmanın verilerinin oluşturulması sağlanmıştır. Bu verilerin katkısıyla yarı Türk yarı Alman ailelerden seçilen evren ve örneklemin sosyo-kültürel tasviri yapılmıştır.

2. BÖLÜM

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Sembolik Etkileşimcilik

Sosyal psikolojik bir bakış açısı olan sembolik etkileşimcilik, simgesel etkileşimcilik olarak da ifade edilmektedir. Simgesel etkileşimcilik terimini 1937 yılında ilk kez Herbert Blumer kullanarak literatüre kazandırmıştır. Blumer bu terimi sosyal psikolojinin insan doğasına bakışını anlatmak için kullanmıştır. Sosyal psikoloji, bireyin toplumsal gelişimini incelemektedir. Sosyal psikologlar toplumsal yönüyle ele aldıkları bireyi pasif olarak düşünmemektedir. Aksine birey sadece doğal dürtülerinden oluşmuş ve daha önceden tahmin edilebilir basit bir uyarıcı-tepki ilişkisinde bulunan bir varlıktan çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Birey dış güçleri, uyarıları yorumlama, değerlendirme ve tanımlama gibi kendi bilişsel süreçlerinden geçiren iradesel bir varlık olarak kendi davranışlarını inşa etmektedir. Dolayısıyla doğduğu anda örgütlenmemiş ve yönlendirilmeye ihtiyacı olan birey ortak sembeler ve anlayışları kavramaya başlayarak iç dürtülerini yönlendirmeyi, benliğini oluşturmaya başlamaktadır. Simgesel etkileşimde bireyin sonradan toplumdan öğrendiği bu ortak semboller ve anlayışları anlatmak için kullanılan bir kavram olmuştur(Wallace ve Wolf, 2012: 267-270).

Blumer' e göre sembolik etkileşimciliğin konusu bireyin başkalarıyla girdiği etkileşimden çıkardığı anlamları ve kişilerin öznel yorumlamalarına bağlı olarak nesnelere atfettiği anlamları ele almaktır. Bu durum sembolik etkileşimciliğin üç önemli önermesiyle de açıklanmaktadır. İnsanlar, şeylerin kendilerine ifade ettiği anlamlara göre tavır geliştirmektedirler. Bu anlamlarda etkileşimden ortaya çıkmaktadır ve dolayısıyla da kişi için bu anlamlar yorumsal bir süreçte değişime uğrayabilmektedir. Bir nesnenin herkes için aynı anlamı ifade etmesi söz konusu değildir. Çünkü nesnenin kendinde kişiye anlam ifade eden bir özellik bulunmamaktadır. Kişilerin nesnelere

kendi sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yaşayışlarına ve bilişsel özelliklerine göre anlamlar yüklemesi söz konusudur. Ancak bireyin nesnelere ve şeylere anlamlar yüklerken çevresindeki diğer bireylerin o şeye ya da nesneye karşı olan tutumundan ve anlamlandırmaları kaynaklık etmektedir. Ancak bu etki bireyin kendi bilişsel olarak algılama, yorumlama ve değerlendirme sürecini ikinci plana geçirecek kadar baskın değildir. Çünkü bireyin kendisi aktif, yorumlayan etkileşime giren bir varlıktır. Asıl önemli olan nokta da uyarıcı konumundaki nesnenin özelliklerinden ziyade kişinin o nesneyi yorumlayış biçimidir. Blumer bu durumu “kendini belirtme(Self-indication)” süreci olarak ifade etmektedir. Kendini belirtme, bilinçli ve reflektif bir aktör olan bireyin dikkat ettiği nesneleri bir araya getirmesini, onların değerlendirmesini ve verdiği anlamlarla eylemde bulunmasını anlatan bir süreçtir(Poloma, ty: 223-228).

Amerikan sosyolojisinin ilk büyük ekolü olan ve Chicago Üniversitesi'nde ortaya çıkan sembolik etkileşimciliğin tarihi köklerine bakıldığında George Simmel, William Isaac Thomas, Florian Znaniecki ve Robert Park, John Dewey, George Herbert Mead, Charles Horton Cooley bu ekolün öncüleri olarak anılmaktadırlar. Bu ekol sonrasında birçok görüşü etkileyerek çeşitli kuram ve kavramların oluşmasında kaynaklık etmiştir(Swingewood, 1998: 309).

Bu bakış açısının çatısı altında olan kişiler de “etkileşimci”, “simgesel etkileşimci”, “Chicago okulu”, “Chicago geleneği” olarak isimlendirilmektedir. Bu gelenek dahilinde fikir ve kavramlarını oluşturan etkileşimciler arasında Thomas’ın “durum tanımı”, “dört dilek”, toplumsal örgütlenme-toplumsal şeması; Park’ın “ırk ilişkileri çemberi”, “kenarda kalmış(marjinal) insanı”, çatışma, uzlaşma, özümseme gibi süreçler, ortaklaşa davranış ve toplumsal devinimlerle kurum oluşturma fikri; Mead’ın “anamlı öteki”, “genelleştirilmiş öteki”, “rol alma” kavramları ve özbenliğin beni – bana aşamaları; Hughes’un “meslekler”i, “pis iş” i ve meslekleri sosyolojik olarak ele almanın çeşitli yolları, iş ve meslekler; Blumer’in “duyarlılaşma kavramları” na ilişkin yöntem

düşünceleri; Goffman'ın etkileşimle ilgili fikirleri ve kavramları; Strauss ile yandaşları olan Glaser, Bucher ,Schatzman'ın kimliği ele alışları yer almaktadır. Ayrıca Shibutani'nin toplumsal denetim ve "başvuru toplulukları"na ilişkin çalışmaları; Becker'in sapmacılığa ve Lindesmith'in bağımlılığa yönelik kavramaları; Edwin Sutherland'ın suç hakkındaki kavramları (farklılık taşıyan kurum) da bu geleneğe girmektedir (Bottomore ve Nisbet, 2002: 459-463).

Bu ekolün gelişmesinde yorumlayıcı yaklaşım (öznel anlam) a önem veren Max Weber'in de etkisinden bahsetmek gerekmektedir. Weber sosyolojiyi yorumlayıcı yaklaşım ekseninde tanımlayarak eylem, eyleyen, öznel anlam, bireyin bir durumu yorumlayabilmesi gibi noktalara vurgu yaparak sosyolojinin konusunu da ortaya koymuştur. Eylem, eylemi yapan bireyin(eyleyen) kendi öznel anlam verdiği bütün davranışlarını içermektedir. Birey eylemde bulunurken başkalarının davranışlarını göz önüne almaktadır. Bu yönüyle de eylem toplumsal bir özellik taşımaktadır. Sosyoloji de toplumsal eylemi açıklamak amaçlı yorumlayıcı olarak anlamaya çalışan bir bilimdir(Wallace ve Wolf, 2012: 270).

Simgesel etkileşimcilik bakış açısının gelişmesinde çok önemli katkıları olan George Simmel toplumun sayısız küçük birleşimlerden oluştuğunu belirtmektedir. İnsanlar arasında bilinçli ya da bilinçsiz sürekli bir etkileşim bulunmaktadır. Simmel ikili bir ilişkiye ve üçlü bir ilişkiye bunlar arasındaki farka, etkileşime dikkat çekerek bunlarla ilgili mikro sosyolojik örnekler de vermektedir. Bu görüşünü "ikililik" ya da "üçlülük" olarak kavramsallaştırmıştır. İkili bir ilişki iki kişiden oluştuğu için bir kişi çekilince bütünlük bozulur. Ayrıca tarafların yaşadıkları direkt olarak birbirlerinin gözü önünde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bir sorumluluğu kabul etmeme ya da başka birine atarak kaçma imkanı yoktur. Üçlü bir ilişkide bu iki kız arkadaş arasında bir kız arkadaşın daha girmesi gibi örneklendirilebilmektedir. Böyle bir ilişki, kendi içinde gruplaşmaya çok müsaittir. Grup üyelerinden ikisinin

birleşmesiyle diğer üye dışlanmaktadır ya da bu iki kişinin baskın iradesini kabul etmeye zorlanmaktadır(Wallace ve Wolf, 2012: 271-272).

Sembolik etkileşimcilik ekolünün oluşmasına katkısı olan bir diğer isim ise George Simmel' in öğrenci olan ve Simmel' in düşüncelerini Chicago Üniversitesine aktaran Robert Park'tır. Sembolik etkileşimcilik ekolünün oluşmasında imzası olan birçok isimle çalışma yapmış Park ve başka etkileşimci olan William Isaac Thomas'ın sosyolojisi toplumsal değişmeyi bireysel eylem imgesinden ve kısıtlayıcı toplum düşüncesinden kaçınarak açıklamak olarak ele alınmaktadır (Bottomore ve Nisbet, 2002: 459-463).

William Isaac Thomas' göre kişilerin kendisi gerçekliği yaratmaktadır. İnsanlar şeyleri kendilerince gerçek olarak tanımladıklarında artık öznel tanımlamalar yerini nesnel gerçek sonuçlara bırakmaktadır. Çünkü kişi artık kendince algıladığı öznel gerçeklik doğrultusunda eylemde bulunmaya başlamaktadır. Dolayısıyla, şeyler, nesneler kişilerin algıladığı ve yorumladığı ölçüde gerçeklik değeri kazanmaktadır (Poloma, ty: 221).

Yüz yüze etkileşim ile ilgilenmiş olan Goffman' a göre iki kişinin yüz yüze görüşmesi esnasında birbirlerinin hareketleri üzerinde karşılıklı bir etkilerinin olmasına yüz yüze etkileşim denilmektedir. Drama ve tiyatro benzetmesi ile insan davranışlarını betimleyen Goffman, toplumsal dünyada rol oynayan aktörler kuramını, "Gündelik Yaşamda Benliğin Sunuluşu" adlı çalışmasında ve sonraki çalışmalarında ele almaktadır. Ona göre bir toplumsal etkinlikte bir kısım gözlemci ve diğerleri katılımcıdan oluşan iki grup bulunmaktadır. Bu aktiviteleri de tıpkı tiyatro sahnesindeki gibi birer performans olarak ele almaktadır. Aktörler ise "rutin"i oynayan kişilerdir, rutin olarak ifadelendirdiği terimle ise kişinin performansı sırasında önceden belirlenmiş olan rolü ya da eylem kalıbı kastedilmektedir. Bir aktör günlük etkileşim sırasında gösteriyi yapan kişi rolünü alır ve bunun tüm gereklerini yapmaya çalışır. Öncelikle mesleği olan bir kişi ise gittiğinde artık o mesleğin gerektirdiği rolü oynayan kişi haline dönüşür. Tıpkı tiyatro sahnesi gibi de kişinin mesleki rolünü oynadığı yer onun sahnesidir. Dolayısıyla kişi kendini

en iyi göstermek için çabaya girmektedir. Başkalarının kendisini izliyor olduğunu bilmesinden dolayı davranışlarında en idealleşmiş görüntüsünü sergilemeye yönelmektedir (Poloma, ty: 201-204).

Goffman'a göre bedensel hareketlerin ve jestlerin gözetim biçimleri gündelik etkileşimin temelini oluşturmaktadır. Kişiler yüz yüze etkileşimdeyken bedensel denetime uymaktadırlar. Bunun anlamı kişinin oturmasını, tavırlarını, kıyafetlerini, bulunduğu ortamın yapısına göre kıyafetlerini taşımasını gerektiren davranış biçimlerini ve diğer detayları, buna bağlı olarak eylemlerini ve tutumlarını kendisinin denetim altına almasıdır. Bedensel denetim, karşılaşmalar olarak da ifade edilen etkileşimlerin oluşumunu, sürdürülmesini, ortadan kalkmasını ya da askıya alınmasını düzenleyen kalıplar içermektedir. Bu duruma bir örnek olarak akıl hastaları verilmektedir. Onlarda bedensel denetim olmadığı için başkaları varken beden duruşlarına(yayılarak oturmak, etek giyildiğinde buna uygun şekilde oturmamak gibi), giysilerin duruşlarına, ortama göre hareketlerine dikkat etmemektedirler. Ancak bedensel denetim basit olarak dış görünüşün temel aldığı normatif beklentilerden ziyade, eylemi taşıyan ve ortaya koyan, onu sürdürmeyi sağlayan "sürdürümlü denetime" ilişkin beklentilerdir (Giddens,1984:129-133).

2.1.1.1. Benlik ve Benlik Algısı

Kişinin kendisini tanımlayış biçimi olarak çok sade bir şekilde ifade edilebilen benlik algısı çok yönlü bir kavramdır. Hem sosyolojik boyutu vardır hem de psikolojik boyutu vardır. Araştırmada kimlik algısı, benlik ve benlik algısı bağlamında ele alınmaktadır.

"Benlik algısı" kişinin kendini nasıl görüyor ve nasıl tanımlıyor sorusuna karşılık gelmektedir. Kişi sosyal, kültürel, psikolojik ajanların etkisiyle içselleştirdiği ifadelerle bu tanımlamayı yapmaktadır. Benlik algısının

George Herbert Mead bu bakış açısının en etkili kurucusu olarak kabul edilmektedir. Öznel anlama vurgu yapan Mead için toplumsal gerçekliğin sürece dayalı kavranışı önemlidir. Çünkü insanlar ve toplumsal düzenler tamamlanmış olgular değildirler hala olma sürecindedirler. “Benlik” kavamı da kişinin toplumsal yapının gerçekliğini öznel bir yorumla içselleştirmesini ifade etmektedir((Poloma, ty: 222-223).

Mead’e göre kişi, toplumsal ya da psikolojik sistemlerin nazarında güdümlenen ve daha önceden örgütlenmiş davranışları içselleştirip bunlar çerçevesinde tepki veren pasif bir varlık değildir. Aksine bilinçli olarak yüz yüze girdiği etkileşim sonucu olaylara kendi yorumunu katan, kendi değerlendirme süzgecinden geçiren ve bu doğrultuda kendi davranışlarını ve tutumlarını örgütleyen aktif bir varlıktır (Wallace ve Wolf, 2012: 277).

Benlik bir aktördür. Benlik toplumsal bir süreçtir. Aktör olarak tanımlanan “benlik” roller vasıtasıyla sosyal etkileşime ve anlamlı sosyal eyleme geçmektedir. Hem etkilenen hem de etkileyen konumundadır. Bu anlamda Mead “benlik” i iki kısımda ele almaktadır. Bunlardan ilki, olaylar karşısında etkileşim halindeyken karşı tarafın tavırlarına yönelik önceden örgütlenmiş davranışın etkisinden uzak salt kendi anlamlandırması ile olayı kafasında yeniden yapılandırması ve bu nazarda verdiği tepkileri kapsayan “ben” tanımıdır. “Belik”i oluşturan diğer parça ise daha önceden örgütlenmiş başkalarının kendisine yönelik tavırlarını kapsayan “bana\ beni” kısmıdır (Wallace ve Wolf, 2012: 276-282).

Bizim “ben” olarak verdiğimiz tepki başkaları için “benlik” in “Bana\beni” kısmını oluşturmaktadır. Benliğin bana \beni kısmı, başkalarının kişiye yönelik bakış açısından ve tutumlarından oluşmaktadır. Kişi, ”bana” kısmını oluşturan tavırları da sosyal etkileşimle, toplumsallaşma süreciyle öğrenmektedir. “bana\beni” ye yönelik tutumları kişi tekrar kendi süzgecinden geçirip cevap niteliğindeki davranışı olan “Ben” i yeniden üretmektedir. Beni\ bana (the “me”) toplumsallaşmış bireyin davranışına kılavuzluk etmektedir.

“Benlik” in bu yönü, bireyin bilincine başkalarının etkisini getirmektedir (Wallace ve Wolf 2012: 278-279).

Bu iki kısım benlik kavramını oluşturan bir sosyal eylemin anlamsal olarak her defasında inşa edilmesini sağlayan parçalarıdır. Kişiler hem tepki veren hem de tepki gören, hem etkilenen hem de etkileyen varlıklardır. Karşılıklı etkileşimle geçen ve anlamların ve eylemlerin yeniden üretildiği bu süreç, Mead’ in tanımladığı “Benlik etkileşimi” yoluyla farklı deneyimler olarak yaşanmaktadır. Benlik etkileşimi, karşı tarafın rolünde olursa ne hissedileceğini ve yanıt olarak nasıl tepki verileceğinin davranışsal olarak örgütlenmesidir. Bir nevi rollerle ilgili empati geliştirmektir (Wallace ve Wolf, 2012: 281- 282).

“Benlik” hem psikologların hem de sosyologların çoğu zaman kendi bilimsel perspektiflerine göre tanımladığı bir kavram olmuştur. Psikolojist ve sosyolojist bakış açılarının ağır bastığı tanımlamalar da yapılmaktadır. Ancak bu çalışmada benlik ve benlik algısı kavramları tanımlanırken Mead’in “benlik ve benlik algısı” tanımları ağırlıklı olarak vurgulanmaktadır.

Benlik kavramı oluşum itibarıyla hem biyolojik hem psikolojik ve çoğunlukla sosyolojik özellikler taşır. “Benlik algısı” bireyin, bulunduğu grupla ve daha büyük sosyal yapı olan toplumla etkileşimi sonucu psikolojik ve biyolojik yapısının da etkisiyle inşa ettiği öznel bir kimliktir.

Bireyin benlik algısının oluşması sürecinde, bu algıya etki eden bir faktörde “ayna benlik” tir. Her birey sosyalleşme sürecinde toplumsal bir kişilik kazanmış olmaktadır. Birey toplumsallaşırken aynı zamanda kendi toplumsal dünyasını da yaratmaya başlar. Böylece kültürel öğeler bağlamında gerçekleştirdiği sosyalleşme sürecinde kendini diğer bireylerden ayıracak öz benliği de kazanmaya başlar. Öz benlik ile birey, diğer kişilerden farklılaştıran noktaların bilincinde olmaktadır. Cooley tarafından tanımlanan “ayna benlik” kişinin kendini önce başkalarından tanımasını anlatan bir kavramdır. Öz benliğin oluşumu da kişinin, başkalarının kendisini nasıl

gördüğü ve başkalarının kendisine karşı olan tutum ve davranışlarında yola çıkarak kendini tanımasına yöneliktir. Ayna benlik bireyin, diğer bireylerin kendisini gördüğü şekliyle kendini görüp değerlendirmesidir (Tezcan, 1997: 37).

Cooley ayna benliği açıklarken, benlik kavramının tanımına özellikle vurgu yapmaktadır. Çünkü bir tür benlik duygusundan meydana gelmektedir. Benlik ise başka insanlarla ve genel olarak toplumla etkileşim sürecinden ortaya çıkmaktadır. “sen” olmadan, “o” olmadan “ben” denmesinin olanaksızlığından bahseden Cooley’ e göre benlik kısmen biyolojiktir. Ancak kişinin yaşadığı ortama adapte olması ve onu denetlemeye yönelik bir mücadelesi ile kendisine bir özne kimlik biçme noktasında benliğini oluşturabilmektedir. Dolayısıyla ayna benlik, benlikle iç içe bir sürecin neticesinde oluşmaktadır (Swingewood,1998: 310-311).

Ayna benliğin oluşması aşaması aynı zamanda bir çocuğun kimliğinin oluşmasında temel bir aşamadır. Çocuğun kendini obje olarak ele almasının sonucunda kimlik duygusu gelişmektedir. Bireyin dış dünyanın objeleriyle kendini algılamaya başlamaktadır. Kendine yönelik algı zamanla tutarlı ve sabit olma koşulu göstermeye başlamaktadır. Çocuğun aynada kendini tanınması böylece gerçekleşmeye başlamaktadır (Bilgin, 2007: 83-86).

Jodelet’ e göre ayna benlik üç ögeyi birleştirmektedir. Ayna benlik bireyin diğerlerine sunduğu imajı, bireyin diğer bireylerin kendisi hakkındaki yargısı, bu imaj ve yargı sonucu oluşan olumlu ya da olumsuz duyguları birleştirmektedir. Bu durum bir bireyin diğer bireylerle olan iletişimini de etkilemektedir. Eğer bireyin kendine yönelik imgesi ile diğerlerinin kendine yönelik imgesi arasında mesafe varsa bu iletişimde sıkıntılara yol açmaktadır. Dolayısıyla ben kendime göre kimim soruları oluşmaktadır (Bilgin, 2007: 83-86).

Bireyin benlik algısının oluşmasında ben kimim sorusunun önemi büyüktür. Ancak bu soruyu cevaplarken de içince bulunduğu ve içselleştirdiği

kültür kodlarından faydalanmaktadır. Bireylerin başkalarına yönelik imgelerinde de aynı kültürel belleğe ait unsurlar bulunmaktadır. Bu durum aynı kültürel öğelerle sosyalleşmiş bireyler için geçerlidir. Göç ve göçmenlik olgusuna bakıldığında, iki farklı kültürel bellekten beslenen iki farklı algılama söz konusudur. Bunlardan ilki göçmenin göç ettiği ülkeye ait kültürel belleğiyle oluşturduğu kendine yönelik kimlik algısı, diğersi ise göç edilen ülkedeki kültürel bellekle beslenen ve göçmenlere yönelik ayna benliktir.

Göçmen göç ettiği ülkede yetişkin sosyalleşmesi geçirmektedir. Bu süreçte kendine yönelik imgesini ve kimlik algısını yeniden inşa etmeye başlamaktadır. Bu sosyalleşme süreci birey açısından aynı zamanda bir kültürleşme sürecidir. Çoğunlukla sosyal öğrenme yoluyla birey yeni geldiği ülkenin kültürüne ait davranış örüntülerini, tutumları, alışkanlıkları öğrenmektedir.

Mora(2009:69-72) Almanya'daki göçmenlerle ilgili olumsuz Türk imgesine vurgu yapmaktadır. Olumsuz Türk imgesinin çeşitli tarihsel alt yapılarından bahseden Mora, olumsuz bir önyargının oluşumunu ele almaktadır. Göçmen olarak Türkler Almanya'ya geldiklerinde, daha önce göç sürecini ve sıkıntılarını yaşamış diğer göçmenlerle iletişim kurmaya başlamışlardır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kendini Alman toplumundan soyutlamış, içe kapalı bir yaşam biçimi sürmeye başlamışlardır. Kültürün anahtarı olan dil konusundan bu anlamda geri kalmışlardır, ya da bildikleri çok basit cümle ve kelime söylemenin ötesine geçmemiştir. Dolayısıyla Almanca tam bilmedikleri için kendilerini anlatamayan Türkler, orada yaşayanlar için farklı ve tuhaf nitelendirmesine marus kalmışlardır. İletişim eksikliği, yetersiz bilgi, farklı alışkanlıklar, farklı yaşam biçimlerine ve inanç yapılarına sahip insanlar arasında önyargılar oluşmaktadır.

Aksoy(2010:7-37) Almanya' da ki üçüncü kuşak Türkler hakkında yapmış olduğu çalışmada kimlik algısının oluşumu ve hakim kültürün azınlık gruplara dolayısıyla alt kültüre yönelik bakış açısı arasındaki bağı neden-sonuç ilişkisinde ele almaktadır. Çalışmada, Üçüncü kuşak Türkler çeşitli

olumsuz tutumlara hatta yaptırımsal olumsuz bazı tehditlere marus kalmalarına rağmen bunu alıştıkları kültürden zorunlu olarak kopmamak için dile getirmemektedirler. Dolayısıyla bu durum onların kimlik algılarında bu durumun izleri görülmektedir. Eğer bir kişi kendi öz kimliğine yönelik unsurlar için dışlandığını, küçümsendiğini hissederse karşı tepki olarak kendi öz kültürünün farklılığını daha çok vurgulayarak yaşamakta ve daha abartılı tepkilere yönelmektedir. Dolayısıyla bu durum hakim kültüre bütünleşememe olarak görülmekte ve bu bir kısır döngü haline gelmektedir.

Bireyin ayna benlik algısındaki bu olumsuzlamalardan dolayı, birey kendi kimlik algısında sorunlar yaşamaktadır. Bireyin kendini yaşadığı topluma ait görmeme, dışlanma hissi gibi ya da yetersiz bir kişi olduğunu düşünmesi gibi çeşitli iç çatışmalar yaşamasına neden olmaktadır. Kimlik oluşumunda, ayna benliğin yanında, yetişkin sosyalleşmesi sırasında kültürel etkileşime bulunulmasının da çok belirleyici bir etkisi vardır.

Bir toplumda, bireylerin birbirleriyle ortak payda da buluşmasını sağlayan kültürel unsurlar vardır. Bunlar ortak kültürel sembelleri içeren dil, jest ve mimikler, topluluğun ortak tutumları, alışkanlıkları ve diğer maddi kültür öğelerini de kapsayan anlam yüklenmiş unsurlardır. Birey etkide ve tepkide bulunarak, aynı zamanda etkilenmek suretiyle sosyalizasyonunu gerçekleştirmektedir. Yani anlamlı sosyal eylemde bulunmaya başlayan aktör kendini bu kültürel mirastan aldıklarıyla tanımlamaya başlamaktadır (Swingewood, 1998: 313).

Kültürel sistem, benlik algısı bağlamında kimlik oluşumunda belirleyici bir dinamiktir. Özmen, yapmış olduğu araştırmada özellikle dinin bu konuda belirleyiciliğine vurgu yapmaktadır. Din, hem birey hem de toplum açısından kimliğin ayırıcı bir özellik olmasını sağlayan kültürel sistemin önemli kodlarından birisidir. Din unsurunun yanında, kültürün dil ve milliyet unsurları da göçmenlerin kimlik niteliklerinden en baskın olanlarıdır. Özellikle din ve milliyet unsurları, yurt dışında yaşayan Türklerin çoğunda, Türkiye’de yaşayanlardan daha çok ön planda olmaktadır. Çok kültürlü toplumlarda

farklılaşan ve yaptırım etkisi olan en belirleyici unsurun din olgusu olmasının temel bir sebebi bulunmaktadır. Göçmenlerin geldikleri ülkede, kendi ülkelerindeki dini ve kültürel değerleri, sembolleri yaşatmaları ve devam ettirmeleri, ancak dinin sosyalleştirici ve bütünleştirici özelliğinden gelmektedir. Ancak bu durum uyum sorunlarının yaşanmasına da neden olmaktadır. Kültürel etkinlikler, dini bayramlar, yeme-içme alışkanlığı gibi konularda farklılıklar daha belirgin hale gelmekte ve uyum sorunları yaşanmaktadır (Özmen, 2011:400-402).

Almanya'daki göçmenler ilgili yapılan başka bir araştırmada, dil açısından ve kültürel anlamda iki farklı çevreye sahip olan ve bu farklılığı yaşayan Türk çocuklarının birincil ve ikincil sosyalleşmelerinin problemli geçtiği üzerinde durulmaktadır. Sosyalleşme aynı zamanda bir bireyin kimlik oluşumu ve benlik algısı için kültürel bir bellek sunmaktadır. Ancak evde ailelerinde geldikleri ülkenin kültürel kodlarıyla sosyalleşirken ve ana dilleriyle iletişim söz konusuysa, dışarıda, okulda bulundukları ülkenin dili ve kültürel yaşantısı baskın olarak bir sosyalleşme süreci geçirmektedirler. Sosyalleşme süreçlerinde yaşanan bu sıkıntılar kimlik ve benlik algısıyla ilgili çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır (Ültanir ve Diğerleri, 2004: 4).

Yaşanan bu iki kültürlü sosyalleşme, göçmen çocuklar üzerinde dört farklı kimliğin oluşmasına yol açmaktadır. Kendi azınlık grubuna yönelik kimlik türünde, çocuk kendi kültürünü üstün tutup diğer kültüre karşı olumsuz bir tavır içine girmektedir. Ayrıca yaşadıkları ülkenin kültürüne ait dilde çok beceri sahibi değildirler, sadece günlük konuşma düzeyinde dile hakimlerdir. Baskın kültüre yönelik kimlik türünde, çocuk baskın kültürü benimseyip evde, ailesinde gördüğü kültürü reddetmektedir ve dil olarak hakim kültüre ait dilde ustalaşmayı seçmektedirler. Bu grup ailesinden gördüğü kültürel kimliği unutma eğiliminde olmaktadır. Değişen kimlik türünde olan çocuklar kendilerini iki kültüre de ait ve yakın görmemektedirler. Kendilerini ne Türk olarak nede Alman olarak hisseden bu gruptaki çocuklar en riskli grubu oluşturmaktadır. Son olarak iki kültürlü kimlik grubunda olan çocuklar ise her

iki kültürle de uyumlu olmaktadır. Her iki kültürü içselleştirdikleri için iki dilli ve iki kimlikli olan çocuklar, bunu avantaja çevirip okulda ve sosyal hayatta başarılı olmaktadır (Ültanir ve Diğerleri, 2004: 4-5).

Son olarak sosyal psikoloji cephesinde “benlik ve benlik algısı”nın nasıl ele alındığından bahsetmek konunun çok yönlü bir sunumunu ortaya konmasını sağlayacak ve araştırmayla ilişkili diğer bakış açılarını da göstermiş olacaktır.

Kültürler arası duygu düşünce ve davranış farklılıkları olarak tanımladığımız aslında benlik yapıları arasındaki farklardır. Benlik yapısı ise dış dünyayı nasıl algıladığımızla ilişkilidir. Kendimiz ve kendimiz dışındaki her şeyi nasıl gördüğümüzle ve algıladığımızla ilişkilidir. Algılarımız da duygu, düşünce ve davranışlarımızın kısacası tutumlarımızın nedensel kaynağını oluşturmaktadır.

Ancak bu karşılıklı bir etkileşimle gerçekleşmektedir. Bireyler kendi benlik algılarını salt dürtüsel ya da salt düşünsel faktörlerle inşa etmezler. Her birey, yoğun olarak etkileşimde bulunduğu toplumun kültürel kodlarını çeşitli şekillerde içselleştirerek benlik algısını ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla bireylerden yola çıkarak toplumların genel yapısı belirlenmektedir. Tam tersi de ifade edilebilir. Toplumların kültürel yapısından yola çıkarak bireylerin benlik ve benlik algıları noktasında çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Bu durum aynı zamanda bireyin o kültürel yapının bir taşıyıcısı olduğunu göstermektedir. Örnek olarak “bireyci benlik” – “ilişkili benlik” verilebilmektedir. Bireycilik ve toplulukçuluk kavramları da örnek teşkil etmektedir. Bu kavramlar aynı zamanda iki farklı kültürel yapıyı da ortaya koymaktadır. Bireyci ve toplulukçu kültür farklarını ortaya koymaktadır. Farklı tanımlanan bu kültür tiplerini içselleştiren bir bireyin benlik algısı da bu kültür kodları doğrultusunda olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1999: 359-361).

2.1.2. Toplumların Kültür Miraslarının Aktarılmasına İlişkin Yaklaşımlar

Birey dünyaya geldiği sosyal çevre içinde zamanla toplumsal kişiliğini oluşturmaktadır. Birey kendini tanımlarken aynı zamanda yaşadığı toplumdan edindiği değerleri, değer yargılarını, tutumları, davranış modellerini tanımlamış olmaktadır. Çünkü toplumun birey üzerinde her yönüyle bir etkisi bulunmaktadır.

Erikson' a göre kültür bireylere, bulundukları sosyal sistem içerisinde uygun roller atfetmekte ve bireyin kendisini zenginleştirmesine yardımcı olmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2011: 162).

Gelecek nesillere geçen ve toplumsal bir miras olan kültür, inanç, davranış örüntüleri gibi manevi öğelerin yanında maddi öğelerden oluşan bir bütündür. Toplumsal yaşamın tüm maddi ve manevi öğelerini kapsamaktadır. Düşünce, dil, davranışlar, gelenekler, işaret sistemleri, semboller, değerleri normlar, kurumlar, sanat yapıtları, günlük hayatta kullanılan araç-gereçler, aletler ve teknikler bir toplumun kendine özgü kültürünü oluşturmaktadır. Kültür özellikle manevi kültür öğeleri yönüyle toplumsal pratikleri anlamlandırma işlevine de sahiptir (Özlem, 2008: 163-166).

Birey de kendini, yetiştiği kültürün içinde var etmektedir ve benlik algısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bireyler kendi sosyal ve bireysel kimliğini miras olarak içselleştirdiği kültürel bellek sayesinde var etmektedirler (Subaşı, 2003: 136-137).

Bireyin içinde yaşadığı toplumdan maddi ve manevi kültür unsurlarını öğrenmektedir. Bu kültür unsurlarını farkına varma, öğrenme ve benimseme süreci de genel olarak sosyalleşme, sosyalizasyon olarak ifade edilmektedir.

Toplumsallaşma bir kişinin doğumundan itibaren hayatının her döneminde devam eden bir süreçtir. Bu süreç ile birey içinde yaşadığı toplumun davranış kalıplarını içselleştirerek bir kişilik kazanmaktadır.

Böylece o topluma mensup ve toplumsal kişiliği olan bir birey haline gelmektedir (Tezcan, 1997: 37).

Toplumsallaşma, yaşantı yoluyla, iletişim ve etkileşim yoluyla gerçekleşmektedir. Diğer adı sosyalizasyon olan toplumsallaşma sonradan kazanılmaktadır. Doğuştan getirmediğimiz bir özelliktir. Dolayısıyla da doğduğumuz anda ve gelişme sürecinde hangi toplumun ya da kültürel çevrenin içindeyssek buraya ait kültür kodlarıyla toplumsal kişilik kazanılmaktadır.

Bu durumda birey, doğduğu andan itibaren farklı bir kültürel kimliğe sahip toplumda yetişirse, bu farklı kültür zamanla birey için kendini tanımlarken kullandığı kültür haline dönüşmektedir.

Yaşanılan bu değişimin sebebi sosyal etkileşimdir. Bireyler zamanla bulundukları farklı kültürlere adapte olmayı bu şekilde sağlamaktadırlar. Sosyalleşme bir döneme ait bir süreç değildir. Dolayısıyla da birey yaşantı boyunca sosyalleşmektedir.

Sosyalleşme sadece bir çocuğun gelişme süreciyle ifade edilemeyecek kadar geniş kapsamlı bir kavramdır. Çünkü yetişkinlerde sosyalleşmektedir. Ancak bu yetişkin sosyalleşmesi bir çocuğun sosyalleşmesinden farklıdır. Bu süreçte artık yetişkin, daha önce edindiği ve içselleştirdiği kültür örüntülerine sahiptir. Gelişme döneminde yaşadığı sosyalleşmeden getirdiği davranış kalıpları, alışkanlıkları, kültürel mirası bulunmaktadır. Daha önceden var olan birikimin üzerine bir şeyler ekler ya da bunun üzerinde değişiklik yapmaktadır. Bir başka durumda yeni öğrendikleriyle, daha önceden içselleştirdiği unsurları sentezleyip bir toplumsal kişilik oluşturmaktadır (Tezcan,1997: 48).

Farklı daha önce bilmediğimiz bir ortama girdiğimizde, bu farklı kültürel ortama yönelik bir toplumsallaşma süreci başlar. Örneğin yeni evlenen bir gelin, üniversiteye gelen bir öğrenci, askere giden birisi, mesleğe

yeni başlayan bir eleman, başka bir ülkeye giden göçmen için ve diğer kendi çevreleri dışına çıkıp yeni ve daha önce hiç bulunmadıkları bir çevreye girenler için yeni bir sosyalleşme süreci söz konusudur. Yetişkin toplumsallaşması denilmektedir

Yetişkin sosyalleşmesi, daha geniş kapsamlı olan sosyalleşmenin içindedir. Farkı ise yaşantımızın farklı bir kültürel çevresini öğrenmeye ve bu kültürü yaşamaya yönelik süreci ifade etmektedir. Ancak sosyalleşmenin iki çeşidinde de ortak olan özellik içselleştirme sürecinin aynı olmasıdır (Tezcan, 1997: 48).

Biri bir çocuğun sosyalleşmesi diğersi ise bir yetişkinin sosyalleşmesi olan iki sosyalleşme türünde de kişi içselleştirme sürecindeki kültürel unsurları toplumsallaştırma araçlarından öğrenmektedir. Bu öğrenme, model alma yoluyla da olmaktadır. Model alma, sosyal etkileşime bireyin kendisinin katılması ve buradaki davranış modellerini gözlem yapmasıyla olmaktadır. Bir diğer şekli ise daha kastidir. O kültüre ait değerlerin, alışkanlıkların bizzat o kültürel ortamdaki diğer üyelerce öğretilmesi şeklinde olmaktadır (Tezcan, 1997: 48).

Bu şekilde değer aktarımını Ziya Gökalp “terbiye” olarak ifade etmektedir. Terbiye bu iki tür öğrenmenin neticesinde gerçekleşmektedir. Genel anlamda “terbiye” olarak ifadelendirdiği genç ve yeni yetişmeye başlayan nesle yetişmiş nesillerin, bulundukları toplumun maddi, manevi, fikri tüm değerlerini aktarmasıdır (Akyüz, 2000: 125-129).

Bu çalışmada, kültüre ait maddi ve manevi değerlerin içselleştirilmesini anlatmada kullanılan bir diğer yaklaşım ise “Sosyal Öğrenme Modeli” olarak ifade edilmektedir.

Sosyal öğrenme teorisine göre ahlak normları ve değerler kişinin aynı toplumun üyesi diğer kişileri model alması yoluyla kişi içinde yaşadığı toplumun kendine özgü değerlerini öğrenmektedir. Model alma kişinin

kendisiyle başkasını özdeşleştirmesi ya da kişinin başkasının bir davranışını taklit etmesi suretiyle gerçekleşmektedir (Güngör, 1998: 59-61).

Aile içinde de bir çocuğun cinsiyete ait davranışlarından, diğer davranışlarında model aldığı kişiler ilk olarak aile üyeleri, öncelikle de annesi ve babası olmaktadır. Sonrasında kişi büyüdükçe toplumsal çevresi genişlemekte ve model alacağı kişilerin sayısı artmaktadır. Bu süreçte kişi toplum içinde, ilişkiler yoluyla diğer insanlarla temasa geçmektedir (Onur, 2000: 209).

Ziya Gökalp' in terbiye yaklaşımının ilk tarzıyla sosyal öğrenme modeli birbirine çok yakın yaklaşımlar olmasına rağmen aralarında farklar bulunmaktadır. Ziya Gökalp yaklaşımının merkezi kültür odaklıdır. Özellikle terbiyenin ikinci şekli kültürün yeni nesle taşınması için bir araç niteliğindedir. Sosyal öğrenme modelinde ise bireyin kendisi yaptığı davranışların sonucunda gördüğü tepkiye göre yaptığı davranıştan kaçınma ya da davranışı tekrarlama sürecine girerek davranışı içselleştirmektedir. Gökalp 'in yaklaşımındaki terbiyenin ilk şeklinde, yeni nesil yetişmiş neslin konuşma ve fiilleri farkında olmadan herhangi bir ceza ya da ödül gibi pekiştirenler olmadan tamamıyla bireyin o davranış modelini sürekli görmesinden kaynaklı model almaya yönelik bir içselleştirmesi söz konusudur.

Her toplumun kendine özgü bir nitelik taşıyan kıymet hükümleri ve onların toplamı olan kültürü o toplumun fertlerine “terbiye” ile aktarılmaktadır. Bir başka deyişle kültürün yeni nesillere aktarılması olan “terbiye” kavramı Gökalp sosyolojisinde hem eğitim hem de öğretimi kapsayan bir kavram olarak geçmektedir(Gökalp,1992: 27).

Terbiye iki tarzdan oluşmaktadır. Bu iki tarzın ortak yanı kültürü yeni nesillere aktarmak amaçlı olmasıdır. İlki yetişmiş nesil olarak adlandırdığı ve yaşadıkları toplumun maddi manevi ve tüm fikri değerleri açısından sosyalleşmiş yetişkin bireylerin fonksiyonu ile söz konusudur. Yetişmiş neslin davranışları, konuşmaları model teşkil etmektedir. Bu tarz öğrenmede henüz

sosyalleşmemiş yani yetişmemiş nesil olarak adlandırdığı yeni nesil toplumun maddi, manevi ve fikri değerlerini, yüz yüze ilişkiler yoluyla farkında olmadan doğal süreçte yetişmiş nesilden öğrenmektedir (Akyüz, 2001:125-129).

Ziya Gökalp' in kültürün aktarılmasını ifade ettiği terbiye yaklaşımının birinci şeklinde geçen kültür kavramı Gökalp sosyolojisinde sadece belli bir kültüre özgü şekillenen her şey olarak kastedilmektedir. Gökalp, kültürün halkın gelenek ve örflerinden, alışkanlıklarına, halkın maddi ve manevi olarak oluşturduğu tüm sözlü, yazılı edebiyatı, dili, dini ahlakı ve ekonomik yapıdan oluşan tüm ürünlerini kapsadığını belirtmektedir. Halkın kendisi o kültürü oluşturduğu için, halk o kültürün hem taşıyıcısı hem de yeniden üreticisidir(Türkdoğan, 1996: 16).

“Terbiye”nin diğer yolu ise bir mesleki statüye sahip ve kendi branşlarında uzmanlaşmış yetişmiş nesil olarak ifade ettiği bireylerin, yetişmemiş nesli kasti olarak planlı programlı bir şekilde ve formel olarak eğitmesidir. Böylece bir toplumun milli yanını oluşturan kültür, “terbiye” ile sonraki kuşaklara aktarılmaktadır (Akyüz, 2001:125-129).

Terbiyenin ikinci tarzındaki kültür aktarması ile mesleki açıdan iyi eğitim görmüş bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Türkdoğan, yapıtında tehzip için iyi bir terbiye görmek gerektiğini belirtmektedir. Bu terbiyenin sonucunda akli ilimlerin yanında, güzel sanatlardan, felsefeye kadar bilgi sahibi olan aydınlar yetişmektedir. Kültürün eğitim kısmı vurgulanmaktadır (Türkdoğan, 1996: 20).

Türkdoğan(1978: 20-39) başka bir yapıtında Gökalp' kültür ve eğitimin önemi düşüncesine değinmektedir. Kültür, din, ahlak, dil gibi değer yargılarından oluşmaktadır ve toplumun vicdanını temsil etmektedir. Bir toplumunda kültürünün devam etmesi ve büyümesi değer duygularının eğitim yolu ile çocuğa aktarılmasıyla mümkün olmaktadır. Böylece bir çocuk dünyaya geldiği andan itibaren içinde yetiştiği toplumun kültürünü kazanmaya başlamaktadır. Çocuğun yaşadığı bu kazanım sosyalizasyon süreci olarak

ifade edilmektedir. Sosyalleşme sürecinde yetişmiş nesil, yetişmemiş nesle toplumun kültürünü aktarmaktadır.

Gökalp(1992:51) e göre bir kişi ancak kültürü içselleştirdiği ve temsilcisi olduğu zaman şahsiyet kazanmaktadır ve o topluma ait fert haline gelebilmektedir. Bir kişi ne kadar kendi kültürünü öğrenirse o derece şahsiyet kazanmış olacaktır.

Bütün bilgilerin nezdinde terbiye, bir kültürün var olabilmesi için yaşaması gereken önemli bir süreçtir. Bir millet kendine özgü kültürünü yaşattığı sürece varlığını koruyup medeniyetini geliştirebilmektedir. Bireylerde yetiştikleri kültürel belleği kullanarak kendi benlik algılarını oluşturmaktadırlar, bu yüzden birey açısından aidiyet hissettiği bir kültürün olması önemlidir.

2.1.2.1. Sosyal Öğrenme Modeli

Kroeber'e göre kültür içgüdüsel ya da fizyolojik olarak doğuştan getirilemeyen tamamıyla sonradan öğrenme ve şartlanma yoluyla önceki nesilden yeni nesle aktarılan faaliyetler bütünüdür, aynı zamanda sosyal bir mirastır. Kluckhohn ve Leighton' a göre kültürün birey üzerinde çok ciddi bir etki gücü bulunmaktadır. Kültür, kişiye etki eden ve zorla da olsa kendi değer ve normlarını bireye benimseten, değerler ve normlar bütünüdür (Akt: Kantarcıoğlu, 1987:2- 3).

Bu tanımlamada bireyin bulunduğu kültürün birey üzerine doğrudan bir tesirinden bahsedilmektedir. Ancak bu durum da sosyal öğrenme modelindeki ödül ve ceza yöntemi ile açıklanabilmektedir. Özellikle hukuksal bir yaptırım olmayan kültürel değerlerin birey tarafından kazanılmasında sosyal öğrenme modeli çok etkindir. Kişi hukuksal yaptırımı olan bir norma karşı geldiğinden hukuki olarak gelecek zarardan korktuğu için bu normu çiğneme davranışından kaçınmaktadır. Bir topluma ait değerlerin birey tarafından benimsenmesi, toplumun ahlaksal ve dinsel değerlerinin bireyin davranışa

yansıdığı zaman mümkün olmaktadır. Birey, deneyimlerinin toplumun gösterdiği olumlu ya da olumsuz tepkileri neticesinde kendine bir davranış modeli belirlemektedir. Bu durum aynı zamanda Sosyal öğrenme teorisinin bir kısmını oluşturmaktadır. Sosyal öğrenme modelinden önce birey davranış ilişkisi daha farklı ele alınmaktaydı.

Sosyal öğrenme yaklaşımından önceki dönmlerde psikolojik teoriler daha çok davranışçılık odaklıydı. Bireyin nasıl davranacağı önceden kestirilebildiği kabul edilmekteydi. Davranışın önceden kestirilebilir olması girdi-çıkı modeli olarak tanımlanmaktaydı. Girdi bireyin uyarıcıyı alması, çıkı ise uyarıcıya vereceği önceden tahmin edilen tepkiyi oluşturmaktadır. Davranışçı bakış açısına göre birey, basit bir uyarıcı-tepki ilişkisi içerisinde. Bu görüşe göre insan davranışları şekillenmiştir ve çevresel uyaranlara hangi tepkileri verecekleri önceden tahmin edilebilmektedir. Tamamıyla insan davranışları mekanik olarak düşünülmüştür (Bandura, 2001:1-2).

Ancak Bandura, 1977 yılında “sosyal öğrenme teorisi” ni yayınlamıştır. Sosyal öğrenme teorisi davranışçı bakış açısından tamamıyla farklılık göstermektedir. Bandura bu teoriyi 1980’li yıllarda eklemeler yaparak “sosyal bilişsel teori” olarak isimlendirmiştir. Bu teoriye göre birey hem dışsal hem de içsel süreçlerden etkilenmektedir. Bandura’nın teorisinde bilişsel süreçlere de yer verilmiştir. Öğrenme ve gözlem gibi yetilerle bireyin bilişsel olarak aktif olması söz konusudur. İnsanlar başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenebilmektedir ve öğrenme içsel bir süreçtir. Birey kendi davranışlarını öz düzenleme yapabilir ve davranışlarının sorumluluklarını almayı öğrenebilir. Bireyin davranışı deneyimlerinden alınan ödül ya da pekiştireçlerden daha çok etkilenmektedir. Karşılıklı belirleyicilik, sembolleştirme kapasitesi, öngörü kapasitesi, dolaylı öğrenme, öz düzenleme kapasitesi, öz yargılama kapasitesi sosyal bilişsel teorisinin ilkelerini oluşturmaktadır. Karşılıklı belirleyiciliğe göre bireysel faktörler, çevre ve davranış karşılıklı etkileşim içindedir. Bireyin davranışını belirleyen de bu etkileşimdir. Birey, sosyal etki yoluyla kendi davranışlarını, inançlarını, hislerini düzenlemektedir. Aynı

şekilde çevre de bireyin statüsünden ve gözlemlenebilir kişisel özelliklerinden etkilenmektedir. Sembolleştirme kapasitesi, bireyin kendi davranışlarını resim, şekil gibi sembolleştirmeler yaparak anlamlandırıp yorumlamasına denmektedir. Sembolleştirme yoluyla, model alınan davranışa yönelik bilgiler bireyin zihninde kolaylıkla hatırlanması için yeniden düzenlenmektedir. Öz yargılama kapasitesi ise bireyin kendi davranışlarını yargılaması, analiz etmesi ve anlamlandırmasını kapsamaktadır. Bandura bu duruma aynı zamanda “öz yeterlilik” demektedir. Öz yeterlilik, bireyin deneyiminden, modellerin gözlemlenmesi sonucu elde edilen dolaylı yaşantılardan, kişinin psikolojik durumundan ve sözel ifadelerden etkilenmektedir. Başkalarının davranışlarının gözlemlenmesi sonucu onların deneyimlerinden oluşan dolaylı öğrenmeye Bandura dolaylı öğrenme kapasitesi ilkesi demektedir. Bu, diğer ilkelere göre sosyal öğrenmenin önemli ilkesinden birini oluşturmaktadır(Bandura, 1989:1-60)

Sosyal öğrenme yaklaşımı sosyalleşmeyi, çevrenin kişiyi etkilemesi olarak ele almaktadır. Bu modelde kişinin o topluma ait değerleri, normları, tutumları ve davranışları öğrenmesi çevresel faktörler yoluyla gerçekleşmektedir, birey o topluma ait kültürel unsurları çevresiyle girdiği iletişim sonucu, gözlem yaparak ve pekiştireçler yoluyla öğrenmektedir (Dursun, 1993: 27-30).

Bir çok davranışımızın kalıcılığı ya da sönmesi davranışımızın sonucunda bulunduğumuz çevrenin diğer üyelerinde göreceğimiz “mükafat” ya da “ceza” denilen tepkilere bağlıdır. Onay gören davranışlarımız çevremiz tarafından mükafatlandırılmaktadır. Model aldığımız bir davranış eğer bulunduğumuz çevrenin geneli tarafından uygun karşılanmadıysa “ceza” ile karşılanmaktadır. Ceza genel de toplumsal yaptırımdan ibarettir, “kınama” “ayıplama” ve belki “dışlanma” olarak vuku bulmaktadır. Model alınan davranışın içeriğine göre hukuksal yaptırımları da olabilmektedir (Onur, 2000: 209-211).

Birey tüm bu deneme yanılma süreçleriyle içinde yaşadığı toplumun değerlerini, alışkanlıklarını kısacası maddi ve manevi kültür öğelerini içselleştirmeye başlamaktadır. İçselleştirmek ise model alınan bir davranışın kişinin de farkında olmadan yapmaya başlamasıdır (Güngör, 1998: 59-61).

Albert Bandura' nın bir çalışması olan sosyal öğrenme kuramı, öğrenmede bireyin sosyal bilişsel yönüne ağırlık vermesi açısından önem taşımaktadır.

Bandura, bir bireyin öğrenmelerinin çoğunluğunun model alma yoluyla yani gözlem yoluyla öğrenme olduğunu belirtmektedir. Gözlem yoluyla öğrenme model almaya dayanmaktadır. Model alarak öğrenmek dolaylı yaşantılar yoluyla deneyim sahibi olmaktır. Birey diğer bireylerin davranışlarını gözlemlemektedir ve bu davranış modeli olarak bireyin bilişsel olarak hafızasına işlemektedir. Bireyin hafızasında bulunan bu davranış modeli, benzer bir olayda bireyin kendisi tarafından tekrar edilmektedir. Ancak bireyin davranışını etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Birey, davranışın sonuçlarıyla ilgili bir tutum geliştirmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2011: 216-219).

Bandura'nın bu öğrenme modelinde dolaylı öğrenmeye vurgu yapmaktadır. Birey, diğer bireylerde gördüğü davranışın sonuçlarını da gözlemlemektedir aynı zamanda. Bu gözlem sonucu birey o davranışı yapmaya başlamaktadır ya da davranışın sonucuna göre olumsuz bir tutum içine girmektedir. Eğer gözlemlenen bir davranışın sonuçları olumlu tepkiler almaktaysa, birey bu davranışı kendi sosyal hayattaki performansına yansıtmaktadır. Bu duruma Bandura dolaylı pekiştirme demektedir. Dolaylı pekiştirme bireyin dolaylı güdülenmesini sağlamaktadır. Dolaylı güdülenme bireyin, o davranışın neticesinin yarattığı takdir edilme ve beğenilme durumunu kendisinin de yaşamak istemesi ve böylece o davranışı yapması için bir sebep ve bir itici gücün oluşmasıdır. Eğer gözlemlenen davranış olumsuz bir sonuca yol açarsa ve diğer bireyler tarafından olumsuz bir tepki gelirse, birey gözlemlediği bu davranışın sonucundan dolayı o davranışı

yapmama eğilimi göstermektedir. Bu duruma Bandura dolaylı ceza demektedir. İnsanlar, model alma yoluyla olayları bilişsel olarak değerlendirip dolaylı olarak deneyim sahibi olmaktadır. Bu sebeple insanların, kendi yaşamlarına etki etme kapasiteleri bulunmaktadır. Bu kuramın bu düşünceleri temel alarak savunduğu ana düşünce ise, bireylerin sosyal sistemlerin hem ürünü hem de üreticisi olduğudur (İnanç ve Yerlikaya, 2011: 209-221).

Dolaylı olarak deneyim sahibi olmayı vurgulayan sosyal öğrenme yaklaşımında bireyin her deneyimi doğrudan yaşamasına gerek olmadığı vurgulanmaktadır. Özellikle ilkokul çağındaki çocuklar için birçok bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranış, yetişkinlerin model olması sonucu çocukların bu modeli gözlemlemesiyle öğrenilmektedir. Ancak bu model alma ve bu şekilde davranışı kazanma sürecinde bireyin hangi davranışı model alacağı kişinin karakteristik yapısıyla da ilgili olmaktadır. Çünkü birey her gördüğü davranışı model almamaktadır. Ayrıca birey model aldığı davranışı bir dizi bilişsel işlemlerden sonra kazanmaktadır. Birey model aldığı davranışları, dikkat süreci, hatırd tutma, uygulama ve davranışı meydana getirme süreci ve son olarak da güdülenme süreci sonunda öğrenmektedir. Sosyal öğrenmede bir diğer önemli husus gözlem yapmaktır. Çünkü birey gözlem sırasında model aldığı davranışların sembolik temsillerini kazanmaktadır (Demirbaş ve Yağbasan, 2005: 367-368).

Sosyal öğrenme yaklaşımı psikolojinin, dışında sosyoloji disiplinin de ilgisini çekmiştir. Çünkü sosyal öğrenme sosyal bir çevrede sosyal bir süreç içinde gerçekleşmektedir ve hem toplumun hem de o topluma ait kültürel değerlerin, tutumların birey davranış oluşturma sürecinde büyük etkisi bulunmaktadır. Bu sebeple sosyoloji alanında bazı çalışmalar özellikle bu model ele alınarak sosyal olgular anlaşılmalıya açıklanmaya ve analiz edilmeye çalışılmıştır.

Sever(2012: 55-56)in yapmış olduğu çalışma bu duruma örnek verilebilmektedir. Sever çalışmasında yasadışı göçü sosyal öğrenme teorisi

bağlamında ele almaktadır. Sever' e göre göç bireyin doğuştan getirmediği sonradan toplum içinde öğrenilen ve öğretilen bir kavramdır. Bireyin dolaylı göç deneyiminde akran çevreleri birey için rol modelini oluşturmaktadır. Böylece birey hem göç davranışıyla tanışmış olmakta hem de göç davranışı hakkında bilgi edinmiş olmaktadır. İnformel sosyalleşme aracı olan aileler, çocuklar için çeşitli konularda etkili bir davranış modeli oluşturmaktadırlar. Çocuklar bazı konularda tutumlarını ailelerinden öğrenmektedirler. Örneğin, çocuklar çalışmaya yönelik tutumlarını, ekonomik davranışla ilgili tutumları ailelerinden öğrenmektedirler. Göç kavramı da bunlardan birisidir, birey çevresinden ve ailesinden gördüğü ve onların davranışlarından dolayı olarak tecrübe ettiği tutumlar ışığında göç davranışı hakkında zihninde bir tutum ve yorum oluşturmaktadır. Server yasadışı göçü de bu şekilde açıklamaktadır. Çevreden bu deneyime karşı olumlayıcı tepkiler gören birey, kendi zihninde bu davranışa yönelik olumlu bir anlamlandırma inşa ederek bu davranışı yapma eğilimi göstermektedir.

2.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.2.1. Göç Kavramı

Göç, sadece bir yerden başka bir yere gidip orada yaşamaya başlamak olarak ele alınabilecek mekansal bir bağlamın çok ötesinde çeşitli sosyo- kültürel ve sosyo-ekonomik dinamikleri içeren bir kavramdır. Göçle birlikte göç edenin alışkanlıkları, değerleri, yaşam tarzı gibi yetiştiği yerin maddi ve manevi kültürel öğeleri de göçmenle birlikte taşınan unsurları oluşturmaktadır. Dolayısıyla göç edilen yerdeki sosyo-kültürel hayatı, göçmenler kendi ülkelerindeki değerlerle, alışkanlıklarla ve tutumlarla yaşamaya başlamaktadırlar.

Göç çalışmaları çeşitli disiplinleri de bir araya getirmektedir. Her disiplin kendi perspektifiyle göç kavramını incelemektedir. Hem coğrafi açıdan hem de sosyolojik açıdan ele alınan çalışmalar bunlardan birisini oluşturmaktadır. Evlilik göçünün mekansal olarak ele alındığı çalışmada çeşitli iç göç sebepleri de ortaya konmuştur. Yüzdelik çokluğuna göre sırayla hane halkı fertlerine bağlı olarak bağlantılı göç, iş arama ve iş bulmaya yönelik yapılan göç, tayin-atama ve evlilik gibi sebeplerden dolayı göçlerin meydana gelmektedir. İç göçlerinde kendilerine özü değişim yaratan iç dinamikleri bulunmaktadır. Ancak genel itibariyle coğrafi açıdan nüfusun hareketliliği olarak ele alınan göç sosyolojik olarak ele alınan bir sebeplerle ilişkilendirilmiştir. Özgür ve Aydın'ın çalışmasında cinsiyete bağlamında bağlantılı göç ve evlilik göçünde kadınların diğer göç sebeplerinde erkeklerin daha çok mekansal olarak göç ettiği sonucu çıkmıştır (Özgür ve Aydın, 2011: 29-32).

Hem iç göçler hem de dış göçler beraberinde sosyo-kültürel ve sosyo ekonomik değişiklikleri de yaratmaktadır. Göçler öncelikle sonuçken daha sonraları başka sosyo-kültürel ve ekonomik olaylar için bir neden olma niteliği göstermektedir. Göç kavramının çok yönlü tanımı için bu çalışmada iç göçler hakkında da bilgi verilen bu çalışmada, araştırmanın konusal olarak

çerçevesini belirlemesi açısından dış göçler bağlamında göç kavramı ele alınmıştır.

Göç, siyasal kültür ve değerlerin karşılaşmasını ifade eden aynı zamanda ekonomik, demografik, siyasal, sosyal ve kültürel yönleri olan ve bir kavramdır. Ancak her toplum göç kavramına kendine özgü tarihsel süreçleri içerisinde, beklentilerine, çıkarlarına ve yaşam biçimlerine göre farklı değerler vermişlerdir. Bu kapsamda da her ülkenin göçle tanışması farklı dönemleri ve farklı süreçleri kapsamaktadır (Unat, 2002: 3-4)

Göç, tek taraflı tesir etkisi olan bir olgu değildir. Bu durum göçün en önemli özelliğini oluşturmaktadır. Göç olgusunun kapsamında hem göç edilen hem de göç veren bir yerin olması göçün her iki boyutuyla incelenmesini zorunlu kılmıştır. Çünkü göç eden için ne göç ettiği yerin bağlarından, anılarından kopması mümkündür, ne de içinde bulunduğu yerin kültürel ortamından uzak kalması mümkündür. Dolayısıyla göç, içinde farklı kültürel yapıları, oluşumları da barındıran bir kavramdır. Bu etki sahasından dolayı göç ulus ötesi niteliğiyle farklı bir yönden ele alınmaktadır.

Göç kavramı ulus ötesi açısından değerlendirildiğinde, göçmenlerin hem geldikleri ülkeyle hem de bulundukları ülke arasındaki bağları ve bu bağları korumaya yönelik faaliyetleri ele alınmaktadır. Göç, hem göç edilen hem de göç veren ülke arasında ulus ötesi faaliyetlerin oluşmasına neden olmuştur. Ulus ötesi kavramı 1970'li yıllardan itibaren tartışılmaya ve tanımlanmaya başlanmıştır. Bu sebeple henüz bu kavram üzerindeki kapsam ve sınırlılık noktasındaki belirsizlik perdesi kalkmamıştır. Ancak yaygın olarak etnik kökenin olduğu yerle olan ulus ötesi bağın kastedilmesi bu kavramın kapsamında verilen tanımlamadır ve bireylerin neden bu ulus ötesi faaliyetler içinde olduğuna dair ulus öteciliğe ilişkin değişik yaklaşımlardan birini oluşturmaktadır. Şahin'de ulus ötesi göçü kültürel bağlamda değerlendirmektedir. Bu bakış açısı göç olgusunu bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçün yaşanma şekline göre tanımlamaktadır. Ulus ötecilik göçmenlerin geldikleri ülke ile bulundukları ülke arasındaki bağlarına ve

ilişkilerine yoğunlaşmaktadır. Bu bakış açısına göre göçmenler geride bıraktıkları yakınlarıyla özellikle yakın akrabalarıyla bağlarını sürdürmeye devam etmektedir. Göçmenler, ülkelerindeki yakınlarına para yollayarak, ülkelerine ara ara giderek ya da bulundukları yeni toplumda geldikleri yerin sosyo-kültürel yaşam biçimini, ilişkiler örüntüsünü devam ettirebilecekleri etnik kurumlar oluşturarak ulus ötesi bağlarını korumaya çalışmaktadırlar. Buna “linear ulus ötecilik” denilmektedir. Bu aynı zamanda başka bir yaklaşımla da ilişkilidir. Ulus ötecilik göçmenler için asimilasyon teorisine karşı bir savunma niteliğindedir. Göçmenler geldikleri ülkeye ait değerlerini ve yaşam biçimlerini korumaya yönelik ulus ötesi faaliyetlere katılmaktadır. Göçmenlerin ulus ötesi faaliyetlere yönelmelerinin yani geldikleri ülkedeki bağları ısrarla korumaya yönelmelerinin sebeplerini, bulundukları ülkedeki göçmenlere karşı olan olumsuz tutumlar, yapılan ayrımcılık ve olumsuz bakış açıları oluşturmaktadır. Bu yüzden göçmenler geldikleri ülkenin, sosyo-kültürel kimliğini korumaya çalışmaktadırlar(Şahin, 2010: 63-73).

Bir başka tanımlamada uluslar arası göç yani dış göç ve bunu kapsayan süreç karmaşık etmenler kümesi olarak ele alınmaktadır. Göç hem göç alan hem de göç veren ülkedeki bütün bir toplumu etkileyen ve toplumsal değişimlerin neden olduğu kolektif bir eylemdir (Castles ve Miller,2008: 29-30).

Şahin(2001:62-63) yurt dışına göçün göçmen üzerinde birtakım psikolojik etkiler bıraktığını, göçmen psikolojisi oluştuğunu belirtmektedir. Şahin, göçün, göçmen üzerindeki psikolojik etkisinden bahseden çalışmasında, kültürel değişme kuramını göçmenin psikolojisi üzerinde yarattığı etkiler ve bunun toplumsal etkileri açısından ele almaktadır. Bu bağlamda, yabancı bir ülkeye göç eden ve hayatlarını orada geçiren göçmenler yaşadıkları kültür değişiminden dolayı sıkıntı ve stresli bir yaşam sürmektedirler. Şahin, psikolojik olarak olumsuz etkilenen göçmenler, kendi sosyal yaşamlarında bu olumsuzluğu gidermek için geldikleri ülkeye ait kültürleri ile aşırı bir özdeşleşmeye girdiğini hatta kendi kültürünü bulduğu

ülkenin kültüründen daha üstün tutması yönünde hem tavır hem de davranış içine girdiğini belirtmektedir.

Göçmenler farklı bir kültür ortamına girmelerinden dolayı, yabancılık duygusu, yalnızlık duygusu, geçmişte bıraktıkları şeylerin boşluğunu hissettikleri bir boşluk duygusu, özlem duygusu, kişilik sorunu, köksüzlük, anavatandaki değerlerinin aşağılandığını hissetme, anadilinin aşağılanmasını hissetme, suçluluk ve önyargı gibi birtakım sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Bunlardan anavatandaki değer yargılarının aşağılanması göçmenin geldiği ülkenin kültürel değerlerinin ve değer yargılarının bulunduğu kültürel ortamda anlamsızlaştığını görmesinden kaynaklanmaktadır. Göçmen bu durumun yarattığı çatışmadan kurtulmak için ve yeni topluma uyum sağlayabilmek için asıl toplumunun değer yargılarını dışlamaya başlamaktadır. Aynı şekilde yetiştiği kültüre ait alışkanlıklarının, yeni bulunduğu kültürel ortamda aynı değerde sayılmaması ve aynı anlama gelmemesi göçmenin kendini yetersiz hissetmesine neden olmaktadır. Dil bir kişinin yetiştiği kültürel bellekle kendini tanımlamasını sağlayan tek ve en önemli araçtır. Kişinin kendine güvenini, değerini etkileyen asıl kültürlerine ait ana dilleri ile kendilerini yeni toplumda anlatamayan göçmenler için yeni bir dilin ve bu dilin kültürel anlamlarını öğrenme süreci de sıkıntılı geçmektedir(Şahin, 2001: 66-65).

Göç bir bireyi her yönüyle etkileyen ve bu bağlamda toplumunda etkilendiği psikolojik, sosyolojik, demografik ve daha birçok yönden etkileri olan bir olgudur.

2.2.1.1. Türkiye' den Almanya' ya Göç Olgusu

Türklerin Almanya' ya göçü yarım asırlık bir süreçtir. Göç, Batı Avrupa ülkelerinin iş gücü gereksiniminden doğan talebi neticesinde özellikle

Almanya'ya 1960'lı yılların başında Türk kadın ve erkek işçilerin gitmesi şeklinde başlamıştır. Daha sonraki yıllarda ise bu yoğunluk artmıştır.

Göç sürecinde özellikle 1960'lı yılların bir milat olarak anılmasının sebebi ilk kez bu tarihlerde toplu olarak iki ülkenin karşılıklı ihtiyaçları doğrultusunda yaptığı ikili anlaşmayla ve devlet eliyle Türkiye'den 2.700 işçinin Almanya'ya "artan işgücü ihracı" olarak gitmiş olmasıdır. Bu tarihten öncesine bakıldığında yapılan göçler bireysel ve tamamıyla kişilerin kendi girişimleri sonucunda gerçekleştirdiği bireysel karakterli olaylardır. 1960 'lı yılların başında yaşanan göçü Unat "ikinci aşama göç" olarak ifade etmektedir (Unat, 2002: 43).

Bireysel girişim sonucu gerçekleşen göçler döneminde ve devlet eliyle gerçekleşen ikinci aşama göçler döneminde hem vasıflı hem de vasıfsız iş göçleri yaşanmıştır. Göçlerin yapısı bakımından incelendiğinde Türkiye' deki 1950'li yılların ve 1960'lı yılların sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik açıdan göçü oluşturan nedenleri iki dönemde kendi içinde farklı nedensellikleri ve oluşum süreçlerini inşa etmiştir.

1950'li yılların işgücü göçü, kişilerin kendilerini mesleki anlamda daha donanımlı hale getirebilmek amaçlıydı. Stajyer statüsünde yurtdışına gitme fikri, girişimcilerin rol oynadığı bir proje kapsamında gerçekleşmiştir. Yine anlaşmaya dayalı ama devlet eliyle değil statü sahibi özel girişimler sayesinde ayarlanan düzenlemeyle Almanya'dan stajyer pozisyonunda davet gönderilmesi sağlanmıştır. Türkiye ve Almanya'daki bireysel çalışmalar sonucu proje kapsamında gerçekleşen ilk göç Almanya Dış İşleri Bakanlığı'na sunulan bir proje ve bu projenin hayata geçirilmesiyle gerçekleşti. Bunun anlamı Almanya'ya giden kişiler staj süreleri bittikten sonra Türkiye' ye daha kalifiye olarak dönecek olmalarıydı. Bu planla, Türkiye'deki ticaret piyasasının kalitesini dolayısıyla Türk ekonomisini olumlu yönde değiştirmek hedeflenmekteydi. "İlk on kişilik stajyer kafilesi 1 Nisan 1957 tarihinde Kiel'e varmış ve Schleswig- Holstein eyaletinin Çalışma Bakanlığı tarafından çeşitli kurumlara yerleştirilmiştir." (Unat, 2002: 40).

İlk kafilenin deneyiminden sonra iki ülkenin de memnun kalması neticesinde, buna benzer bir girişim daha yaşanmıştır. Alman Cumhurbaşkanı Heuss'un 5-13 Mayıs 1957 tarihlerinde Türkiye' ziyaretinde yaptığı bir konuşmasında endüstri meslek lisesi mezunu gençlere Almanya'da staj yapma fırsatının verileceğini duyurmuştur. Daha sonra bu kapsamda Almanya'ya giden 150 Türk gencinin oluşturduğu kfile Almanlarla çalışmaya başlamıştır. Orada Almanlarla kurdukları olumlu iletişim ve çalışma konusundaki çalışkanlıklarından dolayı bu gençler "Heuss Türkleri" olarak anılmaya başlanmıştır (Çelik, 2012: 151).

Türkiye ve Almanya arasındaki bu gelişmelerin neticesinde ve her iki ülkenin farklı gereksinimlerinden dolayı Türkiye ile Almanya arasında 1961 yılında Türkiye' den Almanya'ya işgücü göçüyle ilgili antlaşma yapılmıştır. Almanya'nın gerekçesi işgücü elde etme odaklıydı. İkinci Dünya Savaşı sonrası müttefiklerce işgal edilen ve savaşta maddi ve manevi büyük kayıplar veren Almanya, müttefik ülkelerin etkisiyle ve maddi desteğiyle sanayileşmeye yönelerek yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Ancak Almanya'nın yaşadığı kayıplar, ekonomik boyut dışında, alt yapı, işgücü alanında da kendini göstermiştir. 5,5 milyon ölü, 6,5 milyondan fazla insanın sakat olduğu gerçeği savaşın nüfus bilançosunu oluşturmaktadır. Amerika merkezli kredi ile yeniden yapılanma sürecindeki Almanya'da enkazı temizleyip yerine yenisini yapacak ve iş yerlerinde çalışacak ciddi anlamda işgücü açığı bulunmaktaydı. Bu gereksinim Almanya'yı işgücü göçü almaya yöneltmiştir. (Çelik, 2012: 148-150).

Türkiye'yi ikili antlaşmaya sevk eden faktör ise Türkiye'nin olumsuz ekonomik koşullardan dolayı yaşadığı istihdam sorunudur. Türk işçileri devlet politikası kapsamında yurt dışına gönderilmiştir. Çünkü işçi dövizleri ile ödemeler dengesi açıklarını kapatmak ve ülke içindeki işsizlik sorununu azaltmak ekonomik kalkınma politikası olarak benimsenmiştir. Almanya'da Geniş kapsamlı yapılan anket çalışmalarının istatistiki verilerine göre ankete katılanların %71,3'ünün Türkiye'deki ekonomik sorunlardan dolayı göç ettiği

ortaya çıkmıştır. Ancak belli bir süre sonra Almanya’da göçmen nüfusun artması Almanya’nın yeni düzenlemeler yapmasına yol açmıştır. 1961-1963 yılları arasında 27.100 kişiye ulaşan Almanya’daki Türk nüfusunun 1971 yılında 500.000 kişi sınırını aşmasından dolayı Almanya 1973 yılında işçi alımını durdurmuştur. Bu tarihten sonra Türk işçilerde Türkiye’ye geri dönüş eğilimleri yaşanmasına rağmen Almanya’ya göçler farklı boyutta devam etmiştir. Bunun sebebini 1974 yılından itibaren aile birleştirme kanununun yürürlüğe girmesi oluşturmaktadır. Bu kanun kapsamında Türk işçilerin ailelerini ve çocuklarını Almanya’ya getirmesi suretiyle farklı sebeplerle yapılan yeni bir göç dalgası ortaya çıkmıştır (Suğanlı, 2003: 30-33).

Genel itibariyle Almanya’ ya göçün 1960’lı yıllardaki profili yaşanan bu süreçlerden dolayı farklı yapısal dinamikleri ortaya koymaktadır. Stajyer yerine geçici işçi statüsünde yaşanan göçler daha sonraları Almanya’ da temelli kalma fikrine dönüşmeye başlamıştır. Türk işçilerinin ailelerini getirmeleriyle bu fikir fiiliyat geçmiştir. Artık Almanya’daki Türk işçiler için kısa süreliğine gidilip dönülecek yer Almanya değil Türkiye olmaya başlamıştır.

1960’lı yıllarda göçün kapsamında sadece geçici süreliğine çalışıp yurda geri dönme mantığı vardır. Dolayısıyla buraya giden işçiler Alman toplumuyla bütünleşmek konusunda direnç göstermekteydiler. Kısa süre için dil öğrenmek gereksiz görülüyordu. Bunun sonucu olarak, alışkanlıkları değiştirmeye ortam hazırlayacak kültürel etkileşimlerden de uzak kalınması tercih edilmiştir. İçeride kapalı bir yaşayış sürmekte olan Türk göçmenler çoğunlukla kendileri gibi diğer göçmenlerle vakitlerini geçirmektedirler. Ancak daha sonraları geçici kalma anlayışı değişti. "Göç eden Türkler içinde, geride kalanlar için de Avrupa’ya göç, zihinlerde adeta “refaha göç” olarak algılanmaya başlanmıştır (Kütük, 2012: 174) .

Bu tutum sonraki göç dalgalarını da etkilemiştir. Göçmen işçi ihtiyacı olmamasına karşın Almanya’ ya gitme talebi yoğunluğunu korumuştur. Göç değişim grafiğine bakıldığında, işçi göçünün karşılıklı olarak devlet politikası

olmadığı hallerde de Almanya ya göçler devam etmiştir. Ancak bu sefer farklı dinamikleri barındıran kişisel girişimlerle devam etmiştir.

1973 yılında Türkiye’den Federal Almanya’ ya 103,753 işçi gelmesine karşılık 1975’te sadece 640 işçiye çalışma izni verilmiştir. Buna rağmen Türk göçmen işçilerinin sayısı aile birleşimleri ile sürekli olarak artmaya devam etmektedir (Unat, 2002: 47-48).

Almanya’ ya göç eden ilk kuşak Türk işçileri öncelikle eşlerini Türkiye’de bırakmak zorunda kalmıştır. Böylece eşler “gurbet bekarı” na dönüşmekteydi. Almanya’ ya giden eş zamanla oradaki maddi ve yasal olarak koşulları ayarladıktan sonra eşlerini getirmek suretiyle temelli Almanya’ da yaşamaya yönelik bir hamle yapmaktadır (Nuruan ve Diğerleri, 2007: 56-57).

Aile birleşimi gibi yollarla ailelerini de yanlarına almaya başlayan Türk işçiler için artık “Almaya’ daki Türkiye oluşturulmuştur. “ Türkiye ile Almanya artık kendilerine yönelik yazılar yazan köşe yazarları ile kendi kitle iletişim araçlarına sahip iki cami arasında beynamaz kılan bir kitle oldu” (Şen,1991:4-5).

Hatta orada doğan ikinci ve üçüncü kuşak da Türkiye’ye dönmeyi düşünmemektedir. Bu kuşaklar kendilerine Almanya’ da bir gelecek kurma fikriyle hareket etmektedirler.

Türkiye Araştırma Merkezinin verilerine göre, Almanya’da 1998 yılı itibariyle 400 bin Türk çocuğu okula giderken 21 bin Türk genci de Alman üniversitesinde öğrenim görmektedir (Canbolat, 1999: 238).

Bakış açısının değişmesi ve Almanya’da bir hayat kurma fikrinin neticesinde göçmenlerin ekonomik hayatlarında yapısal değişimler yaşanmıştır. Örneğin Almanya’ya giden göçmenler, ekonomik olarak Türkiye’deki bir sektörün uzantısı olarak değil kendi başlarına Almanya’ daki sektörde bir yer bulmayı tercih etmişlerdir. Bunu da çoğunlukla etnik

ekonomiyle yapan Türk göçmenlerin yaşayışlarında ekonomik unsurların değişmesi diğer unsurlarda da değişmelere neden olmuştur.

Etnik ekonomi olarak Türkiye’de yaptıkları işleri devam ettirmeye çalışmışlardır. Örneğin dönerci dükkanı açmışlardır, market işletmeye ya da restoran açarak Türkiye’ye özgü yemekler yaparak para kazanmaya başlamışlardır.

Yaşanan bu durum öncesine bakıldığında, sadece geçici süreliğine ve para kazanmak amaçlı Almanya’ ya gitme düşüncesinde olan göçmenlerin, kendilerine ilk başta buna yönelik bir hayat kurdukları görülmektedir. Ekonomik hayatlarını bu fikre göre şekillendirmişlerdir. Öncelikle “heim” adı verilen işçi yurtlarında ya da hayat standartları açısından düşük bir kaliteye sahip gettolar oluşturmuşlardır. Kazandıkları para birikim amaçlı saklanmıştır. Ancak koşullarında etkisiyle bu durum değişmeye uğramış ve temelli kalma fikri oluşmuştur ve bunun sonucunda yaşayışlarında hem ekonomik hem de kültürel açıdan yapısal değişimler ortaya çıkmıştır (Nuruan ve Diğerleri, 2007: 56-57).

Bu yapısal değişimlerden birisi de göç alan ülkenin yabancıları tanımlaması yönündedir. Temelli kalma fikri göç edilen ülkenin, göç ederek gelenlere karşı bakış açılarını değiştirmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda göç edenleri tanımlamakta yaşanan farklılaşma, değişimin somut bir örneğini oluşturmaktadır. 1980’li yıllara kadar Türkiye’den Almanya’ ya göç eden Türkler için “gastarbeiter” (misafir işçi) terimi kullanılmıştır. Oraya giden işçilerin temelli yerleşmesinden sonra “mitarbeiter” (çalışma arkadaşı) terimi kullanılmaya başlanmıştır. Ancak orada temelli yaşamaya başlayan Türklerin kendilerine özgü sosyo-kültürel yaşayış biçimlerinin de olduğu hesaba katılarak farklı bir azınlık kültürü olduğu kabul edilmiştir. Böylelikle şimdi “migranten” (göçmenler) terimi kullanılmaktadır (Arslan, 2006: 235).

Yaşanan yapısal değişimler, bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Dil konusunda, eğitim konusunda, sosyo-kültürel alışkanlıklar

düzeyinde çeşitli uyum sorunları görülmüştür. Göçmenler geldikleri ülkenin kültürel alışkanlıklarını ve sosyo-kültürel yaşayışlarını devam ettirme eğilimi göstermektedir. Ancak bulundukları ülkenin hakim kültürü ve yaşayış tarzının göçmenler üzerindeki tesiri ve göç edilen ülkenin dilini bilme gerekliliği uyum sorunlarına yol açmıştır.

Radyo Televizyon Üst Kurulunun yapmış olduğu araştırmada, göçmenlerin yaşadığı sorunlara farklı bir yönden ele almaktadır. Almanya'da ki Türk medyasının göçmenlerin kendi sosyo-kültürel kimliklerini korumalarında işleve sahip olduğu görüşüdür. Bu işlev, Almanya'daki Türklerin etno-kültürel kimliklerinin korunması, Türkçenin korunup geliştirilmesi, Almanya'daki göçe yönelik sorunların ilişkin iletişim platformlarının oluşturulmasını, Türkiye'ye ve dünyaya dair haberlerin aktarılması şeklindedir (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu,2007: 12).

Sorun olarak görülen bir diğer konu ise hangi kültürün üçüncü nesil Türkler üzerinde hakim olacağı noktasındadır. Çünkü Göçmen olarak giden ilk nesilde belirgin saptanan bir kimlik arayışı problemi mevcuttur. Yaşam tarzları, dini gelenekleri, örf ve adetleri farklı bir toplumda yabancılık duygusu ile ayrıca kendilerine yönelik yabancı psikolojisi bakış açısı içinde ev ve iş arasında sıkışmış bir hayat sürmekteydiler. Türklerin kendi kültürel kimliklerine yoğun bir şekilde yönelmeleri, dışlanmışlık ve yabancılık psikolojisiyle ve toplumun kendilerine yönelik bakış olumsuz bakış açısını algılamalarıyla doğru orantılıdır. Bu süreçte özellikle din, kimlik algılarında belirleyici bir işlevdedir. Ayrıca göçmenlerin oluşturduğu bu kimlik ini olanla milli olanı bir tutarak oluşturulan, Türk-islam bütünlüğünü yansıtan bir özellik taşımaktadır. Başkurt Almanya'da doğmuş birinci neslin torunları için bu durumun farklı olduğunu belirtmektedir. Çünkü bu neslin önceden kazanmış olduğu bir kimlik bulunmamaktadır. Dolayısıyla iki kültürel ortamında görececek olan bu nesil için hangi kültür kodlarının baskın olacağı ya da olması gerektiği ayrı bir tartışma konusunu oluşturmaktadır (Başkurt, 2009: 85-87).

Yaşanan uyum sorunu gibi etkilere rağmen yaşanan göç farklı yapılarında ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin Almanya'ya göç eden ya da orada doğup büyüyen üçüncü kuşağın, Almanlarla evlenmesi sonucu farklı aile yapıları ve beraberinde bu yapıya özgü kültür tarzı oluşturmuştur. Bu kültür tarzı ne tam Türk ne de tam Alman kültürü özelliği göstermektedir.

Bu durum birinci derecede, bir Türkün bir Almanla yaptığı evlilik türünde somutlanmaktadır. Yarı Türk yarı Alman aile yapısı, göç sürecinin değişim ve dönüşüm süreçlerinin sonuçlarından birini oluşturmaktadır. Sosyal yaşamın bütüncül yapısı gereği orada meydana gelen ufak bir değişim, bu sosyal ağın diğer tüm kurumlarına dolayısıyla davranış biçimlerine, iletişim şekillerine yansımaktadır. Bu sosyolojik durumun tam olarak analizini yapabilmek için sadece bütüne bakmak yeterli olmayacaktır. Makro bir bakış açısıyla elde ettiğimiz fotoğraf bize sadece olayın görünen belki de “öyleymiş gibi görünen” in bilgisini verecektir.

Bu çalışmada mikro bakış açısı kullanılarak daha çok sosyal etkileşim alanına vurgu yapıp ilişkilerin gerçek görüntüsünün yansıtılması hedeflenmektedir.

Araştırma kitlesi Almanya'ya göçmen olarak gitmiş bir Türk'ün bir Almanla yaptığı evlilik sonucu kurulan aile kurumunda yetişen nesildir. Bu aynı zamanda kültürler arası yapılmış bir evliliştir. Bu aile tipine sahip Almanya' da doğan ve orda yetişen çocuklarda kültür transferinin ne şekilde ve nasıl olduğu üzerinde durulmaktadır.

Veriler sosyal öğrenme modeli ve Ziya Gökalp' in belirttiği yaşlı neslin genç nesle terbiyesi olarak ifadelendirdiği kültür aktarımı nazarında ele alınmaktadır. Ayrıca yorumlayıcı bakış açısıyla da kültürel kodların nasıl bir yolla ve hangisinin daha baskın olduğunun, anlaşılması sağlanmaktadır.

2.2.2. Sosyalleşme

Diğer bir ifadesi sosyalleşme ya da toplumsallaşma olan sosyalleşme, kültürel, sosyal mirasın bireye kazandırılması ve bireyin de girdiği herhangi bir grup faaliyetinde kendinden beklenen rol ve normlardan haberdar olmasıdır. Sosyalleşme, ferde toplum tarafından öğretilir böylece toplumsal normlar, değerler davranış örüntüleri ferde kazandırılır. Gökalp' e göre sosyalleşme eğitim anlamında bireyi sosyal bir varlık haline getirmektedir. Doğuştan sosyal bir varlık olmayan birey, cemiyetin içine girdiği andan itibaren o cemiyetin etkisine girmeye başlamaktadır. Cemiyet bireyi kendine benzetmekte ve bu anlamda kültürel yapısını davranış modellerini bireye öğretirken, o cemiyeti temsil eden fertler haline getirmektedir (Erkal ve Diğerleri, 1997: 266).

Sosyalleşme, kişinin sosyal çevresiyle olan etkileşimini anlatan ve bu etkileşim ile o topluma ait sosyal davranış örüntülerini kabul ettiği, öğrendiği bir süreçtir. Kişinin sosyalleşmesi devam eden ve yaşam boyu süren bir süreçtir. Ancak bu süreçte, çocukluktan yaşlılığa olan gelişimsel dönemler, bir kültürden diğerine geçmek ya da bir statüden diğerine sahip olmak gibi sosyal yaşamın çeşitli parçalarındaki farklılıklarda uyarılma ve değişimlere maruz kalınan farklı dönemler bulunmaktadır. Sosyalleşme hem nesnel olarak hem de öznel olarak tanımlanmaktadır. Nesnel açıdan sosyalleşme, toplumun bireye etki ettiği ve bireyin örgütlenmiş sosyal yaşamın norm ve değerlerine uyarıldığı böylece toplumun kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir süreçtir. Nesnel açıdan sosyalleşmenin işlevi, toplumun yaşama tarzını, değerlerini, amaçlarını ve yerine getirmekle yükümlü olduğu sosyal rollerini bireyin öğrenmesini sağlamaktır. Böylece bireyler toplumun ve kültürün sürekliliği için gerekli olan davranış örüntülerini öğrenmektedirler. Aynı zamanda ortak davranış örüntülerinin kazanılması toplumdaki sosyal kontrolü ve toplum yaşamında istikrarı da sağlamaktadır. Öznel açıdan sosyalleşme, bireyde gerçekleşen bir öğrenme sürecini ifade etmektedir. Her yönüyle sosyalleşme bireyin o topluma uyumunu sağlayan

bir süreçtir. Sosyalizasyon süreci çocukları, göçmenleri, o toplumdaki herkesi etkilemektedir. Belli bir toplumda doğmuş birisi için sosyalleşme çocukluktan itibaren yavaş yavaş “toplumca kırılmış” hale gelmesini, bir göçmen için ise sosyalleşme yeni topluma “doğallaştırılması” nı ifade etmektedir. Bireyin sosyalleşmesinde aile, arkadaş çevresi, sosyal iletişim araçları gibi çeşitli sosyalizasyon araçları etkili olmaktadır (Fichter, 2001: 22-27).

Giddens(2008:201) a göre toplumsallaşma, henüz sosyal açıdan hiçbir şey bilmeyen bir bebeğin içerisinde doğduğu kültürü öğrenmesi ve buna yönelik toplumsal becerilerini geliştirip kendinin bilincinde olan bilgili bir kişi haline gelmesi sürecini anlatmaktadır. Giddens bir çocuğun toplumsallaşması ile gençlerinin toplumsallaşması arasındaki farka değinmektedir. Çocuklar o topluma ait değerleri, normları ve toplumsal pratikleri yaşlıların davranış biçimlerinden öğrenerek sosyalleşmektedirler. Gençlerin sosyalleşmesi ise çocukken öğrendiklerinin yeniden üretilmesine dayanmaktadır. Böylelikle toplumsal değişikliklere karşı birey, sürekli kendini o toplumun değer ve normlarına karşı yenilemiş olmaktadır.

Toplumsallaşma, birincil toplumsallaşma ve ikincil toplumsallaşma olarak iki genel aşamada gerçekleşmektedir ve her iki aşamada aktif olan toplumsallaşma eyleyenleri bulunmaktadır. Birincil toplumsallaşma kültürel öğrenmenin en yoğun dönemi olan bebeklik ve çocukluğun ilk dönemlerini kapsamaktadır. Bu dönemde aile çocuğun sosyalleşmesinde temel toplumsallaşma eyleyeni olmaktadır. Çocuk ailesinden dil ve temel davranış kalıplarını öğrenmektedir. İkincil toplumsallaşma ise çocukluğun sonraki ve olgunluk dönemini kapsamaktadır. Kültür kalıplarını oluşturan değerlerin, normların ve inançların öğrenildiği bu dönemin temel toplumsallaşma eyleyenlerini okullar, akran grupları iş yeri ve medya gibi aile dışındaki faktörler oluşturmaktadır (Giddens, 2008: 204-205).

Akyüz(2000:211) sosyalleşmeyi, form bakımından sosyalleşme ve içerik bakımından sosyalleşme olmak üzere iki şekilde incelemektedir. Form bakımından sosyalleşme bir insanın bütün davranış ve eylem şekillerinin

sınırını ifade etmektedir. Ayrıca bu sosyalleşme şekli, şahsiyet gelişimi ile eğitim kategorisini kapsamaktadır. Form bakımından sosyalleşmenin üç önemli görünümü bulunmaktadır. İlk fertlerin şahsiyet özelliklerini toplumun beklentilerine ve yapısına göre şekillendirmeyi amaçlamaktadır. İkinci görünüm ise çevrenin etkisiyle rekabet odaklı şahsiyet gelişimidir. Son görünümü ise insandaki potansiyel halde bulunan yetileri, toplumsal değerler ve normlar aracılığıyla ortaya çıkarma amacı oluşturmaktadır.

İçerik bakımından sosyalleşmeyi, etkileşim yoluyla toplumun kültürünü meydana getiren değerlerin, normların öğrenilmesi oluşturmaktadır. Bu sosyalleşme şeklinin hedef kitlesini özellikle çocuklar ve genç insanlar oluşturmaktadır. Ek olarak tamamıyla doğal bir süreç içerisinde karşılıklı ilişkiler yoluyla kültür unsurlarının kavranması ve içselleştirilmesi vurgulanmaktadır. İçerik bakımından sosyalleşme dar anlamla sosyal öğrenme teorisine dayanmaktadır. İçerik bakımından sosyalleşme bağlamında sosyal öğrenme teorisine göre insan doğal bir süreçte çevre tarafından şekillenmektedir. Sosyalleşme de sosyal bir çevrede sosyal ilişkilerin içinde gelişen şahsiyetle kültürel ortamda olgunlaşan şahsiyetin bütünlenmesi demektir. Böylece fert yeni bir forma kazanmış olmaktadır (Akyüz, 2000: 211-212).

Çoşgun(2012:1-3) bireyin sosyalleşme sürecinde, sadece yaşadığı toplumun değerlerini, normlarını, toplumsal etkileşim için gerekli becerileri, kendisinden beklenen tutumları, davranış kalıplarını öğrenmenin yanında aynı zamanda kendi kimliğini ve benlik duygusunu da oluşturduğunu belirtmektedir. Ayrıca yapmış olduğu araştırmada, gençlerin kimlik gelişiminde ve sosyalleşme süreçlerinde televizyon dizilerinin önemli bir etki gücüne sahip olduğunu belirtmektedir.

Birey açısından bir kimlik ve kişilik gelişiminde etkili olan toplumsallaşma aynı zamanda bireyin bilişsel, ahlaki ve benlik gelişimiyle ve kimlik oluşumuyla doğrudan ilgili bir süreçtir. Çünkü birey, kimlik ve benlik

duygusunu oluştururken sosyalleşme sürecinde içselleştirdiği kültürel belleği kullanmaktadır.

2.2.3. Kültür Kavramı ve Yaklaşımı

Kültür, ilkel toplumların yaşayışlarından günümüze kadar süregelen bir kavramdır. Aynı zamanda her toplumun sahip olduğu ve çeşitli donanımlarla kendini oluşturan toplumsal bir kimliktir

Kültür teriminin birçok tanımı yapılmıştır. Sosyologlar ve antropologlar özellikle bu kavram üzerine yoğunlaşmışlardır. Ancak günlük dildeki anlamıyla bilimsel literatürdeki anlamı farklılık göstermektedir. Bu sebeple araştırmada bilimsel alandaki anlamını ifade eden bir terim olarak ele alınacaktır.

Antropolojik olarak yapılan kültür tanımlamalarından en çok kabul edilenlerden biri Tylor'a aittir. Ona göre kültür inançlarımızdan alışkanlıklarımıza, hem hukuksal hem de toplumsal normlardan, değerlere, geleneklerimizden bütün toplumsal yeteneklerimize kadar tüm sosyal örgütlenme ve sosyal kurumları da kapsayan karmaşık bir yapıdır (Dönmezer, 1982:115-116).

Linton' a göre bir toplumun hayat biçimi olan kültür, Sorokin' e göre idealler, davranışlar ve değerler bazında tanımlanmaktadır. Kültür, eylemlerimiz sonucu somutlaşan anlamlar, kurallar ve değerler ile bunların birbirleriyle olan ilişkileri ve etkileşimidir (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 522).

Gökalp'e göre kültür, dini, ahlaki, duyguların bütünüdür ve değerlerle bağlantılıdır. Her toplum kendine özgü ve kendisinin oluşturduğu bir kültüre sahiptir(Kongar, 1999: 52-55).

Nirun(1981: 136-143) yapıtında, Gökalp'in kültür kavramına yaklaşımını, işlevi yönüyle ele almaktadır. Kültürün en önemli işlevini, sosyal hayatta bir uyum yaratması ve böylece sosyal hayatların birbirleriyle uyumlu bir şekilde varlığını sürdürmesini oluşturmaktadır. Bu uyum sosyal hayatın istikrarlı bir şekilde sürekliliğini de sağlamaktadır.

Bir başka tanımlamaya göre ise kültür yaşandıkça yeniden üretilen ve bu şekilde sürekliliği sağlanan bir kavramdır. Bu her defasında öncesinden alınmış mirası hem yaşanan, yaşanılırken de aynı zamanda koşullara göre yeniden inşa edilen toplumsal dinamiklerden biridir. Her bir kültür ögesini gündelik yaşamda ya da sosyal ağ içerisinde sosyal etkileşimle tekrar tekrar yaşatan ve yeniden üreten ve bu döngüde değişime uğramasında rolü olan aktör ise bireylerdir (Subaşı, 2003: 137).

Kültür insanın diğer insanlara, diğer canlı ve cansız her şeye karşı tutumunu, davranışını belirleyen bir bütündür. Kültürün saklanması sosyal bir süreci içermektedir. Aynı şekilde kültürün birey tarafından kazanılması da sosyal bir sürecin ürünüdür. Bu yönüyle kültür biyolojik olmaktan uzaklaşmaktadır, bunun yerine sosyal bir süreçte inşa edilmesi bakımından sosyal bir mirastır (Erkal, 2000: 123-124).

Bir başka tanımlamada, kültür toplum tarafından ortak olarak oluşturulan ve kabul edilen anlamlar yüklenmiş ortak sembolleri, değerleri içeren ve öğrenilerek kazanılan unsurların bütünüdür ifade etmektedir. Burada anlamıyla kültürün tamamıyla sosyolojik yanı vurgulanmaktadır. İnsanlar tarafından sonradan oluşturulmuştur ve biyolojik ya da güdüsel olarak doğuştan getirmediğimiz özellikler bütünüdür. Kişi yaşadığı toplumda toplumsal araçlarla, yaşadığı toplumu tanımaya, öğrenmeye başlar. Dolayısıyla da içinde yaşadığı toplumun sosyal çevrenin kültürünü sonradan yaşantı yoluyla kazanır (Marshall,1999: 442).

Kültürel antropoloji kültürü konu alan ve inceleyen bir disiplindir. Bu disipline göre kültürün kendisi başlı başına bir tanımdır, kuramdır. Bir dizi

sosyal süreçlerin bileşkesidir. Bir toplum kuramıdır ve toplumların birikimli uygarlığıdır. Kısacası kültür, toplumun her şeyi hatta kendisidir (Güvenç, 1994: 95).

Bu disipline göre de insanların birbirine benzemelerinin ve benzememelerinin hatta değişmelerinin sebebi de kültürdür. Belli bir topluma mensup insanları birbirine benzetiriz ve o toplumla ilgili genellemelere varırız. Örneğin bir toplumdaki insanlarla ilgili çok misafirperver ya da çok mesafeli olarak tabir etmemiz bu genellemelerin neticesinde olmaktadır.

Bu benzerliklerin oluşturduğu bütün, aynı kültür çatısı altında olmalarından kaynaklıdır. Ancak bir diğer yönüyle kültür bir toplumun karakterini de oluşturmaktadır. O toplumu tanımlamada kullandığımız maddi ve manevi her şey aslında kültüre ait unsurlardır.

Kültürel bağlamda bir toplumu oluşturan bireyler için bu benzerlik diğer toplumlar kıyasında bir farklılıktır. Dolayısıyla hem toplumlar hem de toplumun üyesi olan bireyler sahip oldukları kültürler ile bir birlerinde farklılığı ortaya koyarlar. Buradan da anlaşılacağı gibi farklılık sadece etniklikle alakalı bir nitelendirme olmamaktadır. Kültürel unsurların farklılığından dolayı belirgin karakteristik farklar çıkmaktadır. Örneğin Alman toplumu ya da Türk toplumu denildiğinde birçok kültürel unsurlarında ayrımı yapılmış olmaktadır.

Kluckhohn ve Leighton' a göre de kültür bir "yaşama şekli" dir. Kültür, bir toplumu yaşam tarzı olarak diğer toplumlardan ayırmayı sağlamaktadır. Belli bir toplum çatısı altında bulun bireyler kültürleri sayesinde iletişimde ortak çizgilerde buluşmaktadırlar. Bir kültür de belli bir anlamı ifade eden bir davranış ya da bir söz sadece o kültürü bilen kişilerce kastedilen anlamıyla anlaşılabilir (Akt: Kantarcıoğlu, 1987: 3).

Bunlara ek olarak Clyde Kluckhohn kültürün farklı unsurlardan oluştuğunu ve dinamik ve yapılandırılmış olduğunu belirtmektedir. Kültürün bir işlevi bulunmaktadır. Kültür bireylerin toplumsal yaşama uyum sağlayıp

kendilerini yaratıcı şekilde ifade etmelerini öğrenmeleri için bir araçtır. Kluckhohn kültürü yapısının olduğuna da vurgu yapmaktadır. Bu yapı, bireylerden bağımsız olarak düzenlemiş olup örgütlenmiş modellere sahip sistemlerdir (Giddens, 2009: 35).

Özbudun(2010: 30-34) *Antropoloji Gözüyle: Sınıf, Kültür, Kimlik* adlı yapıtında kültürü farklı bir yaklaşımla ele almaktadır. Kültür bir dizi maddi pratiktir ve anlamlar, değerler, öznelliklerden oluşmuştur. Kültürü tanımlarken özellikle vurgu yapılan maddi pratikler, toplumsallığı örgütlemeye, hayatı anlamlandırmada ve örüntülendirmedeki tarzların genel hatlarını oluşturmaktadır. İnsanlar kültür unsurlarının hem taşıyıcısı hem de kültüre ait değerlerin, örüntülerin ve maddi olan gereçlerin üreticisidir.

2.2.3.1.Kültürleşme\Akültürasyon

Kültürleşme göç bağlamında yeni gelenen ülkedeki kültür ile geldikleri ülkenin kültürün gelenek, dil, değerler gibi çeşitli maddi ve manevi kültür öğelerinin etkileşime girmesidir (Şahin, 2010: 61).

Kültürleşme terimini ve kavramını ilk kez 1880’li yıllarda Amerikalı antropologlar yerli (Kızılderili) geleneklerinin başka bir kültürün etkisi sonucu değişiminden bahsederken “kültürleşme gücü” ifadesinde kullanmışlardır. Antropologların bu kavramı, iki ya da daha fazla kültürün belli bir süre devam eden ilişkisi ve etkileşimi sonucu kültürlerden birinin diğer kültüre ait kültürel öğeleri benimsemesi ve böylece ortaya yeni bir kültür birleşiminin çıkması süreci olarak tanımlamaktadırlar. Kültürleşmede kültürlerden birisi baskın olsa bile her iki kültür sistemi de bu kültür etkileşiminden etkilenmekte ve kültürleşme süreci geçirmektedirler. Bu süreçte hem insanlar değişir hem de o topluma ait kültürel öğeler araçlar ve kurumlar değişikliğe uğramaktadır. Ayrıca kültürleşme de bazen iki kültürel sistem doğrudan ilişki kurmadan da

difüzyon yoluyla ya da başka kültürlerin vasıtasıyla birbirlerinden etkilenebilirler(Güvenç, 1994: 126-127).

Kültürleşme, iki farklı sistem arasındaki kültürel alış-verişi anlatmak için kullanılmaktadır. Kültürleşmeye “akültürasyon”da denilmektedir. Akültürasyon sonucunda yeni bir kültürel evren ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu yeni kültürel evren ne bir önceki kültürün geleneklerine sahiptir ne de egemen kültürün formlarını tam anlamıyla almıştır. Ortaya çıkan bu sentez bazen egemen kültürün bir özelliğini olduğu gibi kapsarken, bazen de çeşitli kültürel öğeler değişikliğe uğrayarak yaşanmaktadır, ya da geldikler, yere ait kültürel öğelerden bazıları tamamıyla ortadan kalkmaktadır. Kültürleşmenin temel unsuru “kültürleme” dir. Kültürleme, egemen kültürel sistemin kendine ait maddi ve manevi kültür öğelerini, değerlerini ve bunların anlamlarını diğer kültürden olana aktarmasıdır. Örneğin Almanya’nın iş gücü talebiyle Türkiye’den Almanya’ya giden işçilerin iki farklı kültürün tesiri altında kalmışlardır. Ancak bu işçiler günlük yaşantılarına Alman kültürünün söz, davranış ve zihni eğilim özelliklerini taşımışlardır. Çünkü egemen kültürün etkisi onların bu akültürasyonu yaşamaya mecbur kılmıştır (Bostancı,2002: 140-141).

Kültürleşmede önemli olan nokta iki ya da daha fazla kültürün karşılıklı temas haline girmesidir. Dolayısıyla tek taraflı bir etkileme söz konusu değildir. Etkileşime giren her kültür birbirlerinden çeşitli kültür öğeleri alıp bu öğeleri kendilerine özgü unsurlar haline getirmektedir. göç, savaş, ticaret, komşuluk gibi toplumsal süreçlerle kültürler etkileşime girmektedir(Emiroğlu ve Aydın, 2003: 537).

Göç, sosyo- kültürel etkileşimi ortaya çıkaran ve yoğun olarak yaşanmasını sağlayan bir süreçtir. Ancak göç sonucu ortaya çıkan bu kültürel temas her zaman olumlu olmamakta, bazen çatışmaların yaşanmasına da neden olmaktadır. Çünkü göç eden kişiler, kendi memleketleri ile bağlarını koparmamakta, kültürel alışkanlıklarının çoğunu devam ettirmektedirler. Din, dil, sosyo-kültürel açıdan farklılık gösteren göç eden ve göç alan iki kültür,

birlikte yaşamanın doğal bir sonucu olarak etkileşime girmektedir. Buna rağmen her iki kültürün de kendi dokusunu ve rengini koruma direnci vardır. Özellikle dini inanç, algı, tutumlar ve örgütlenmeler üzerinde büyük etkiye sahip bir faktördür. Göçmenler için bu durum daha belirleyici olmakta ve davranışlarının hakim kültür içinde seçilmesine neden olmaktadır. Dinin sosyal hayat üzerindeki tesiri iki kültür açısından düşünüldüğünde farklı davranış örüntüleri ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla göçmenin göç ettiği ülkedeki hakim kültür ile kendi kültür örüntüleri arasında uyum sorunu yaşamasına neden olmaktadır (Özmen, 2011:400).

2.2.3.2. Kültür Transferi \ Aktarımı

Kültür bir toplumu oluşturan genel itibariyle tüm üyelerince sosyalizasyonla içselleştirilmiş sosyal bir kimliktir. Aynı zamanda bir toplumun diğer toplumlarla olan farkını da ortaya koymaktadır. Eğer bir toplumun kültürünü anlamak istiyorsak öncelikle o toplumun değerlerini, bunun sonucu oluşmuş değer yargılarını, dilini, dili ifade ederken kullandığı jest ve mimiklerini, beden diline yüklediği anlamları iyi çözümlemek gerekmektedir.

Bunun içinde kültürün somutlaştığı insan ilişkilerini ve yüz yüze iletişimi incelemek sosyal hayatın nasıl anlamlandırıldığına dair daha açık bilgi vermektedir. Diğer türlü yapılan bir yorum eylemin anlamından ve asıl amacından uzak olmaktadır.

Güvenç'e göre bir sosyal bir miras olan kültür, sosyal varlığımız olan ilişkilerin belirlenmesindeki temel yapıdır. Bireyler, kültürü sosyal bir süreçle öğrenmektedir. Kültür transferi bu sosyal süreçte öğrendiğimiz inanç, maddi ve manevi öğelerle gerçekleşmektedir (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 521).

Bir kişi içinde yaşadığı toplumun normlarını, değerlerini, değer yargılarını, maddi ve manevi kültür öğelerine ait unsurları hem kasti olarak hem de farkında olmadan öğrenmenin bir ürünü olarak içselleştirir. Bu

yüzdendir ki bazı değer yargılarımızı hiç sorgulamadan doğru olduğunu kabul ederiz ve o şekilde yaşarız, örneğin hiç fare görmediğimiz halde küçükken bize fare ile ilgili verilen telkinler sonucu fareden korkmayı hatta tiksinimeyi öğreniriz. Sonrasında fare gördüğümüzde içselleştirdiğimiz değer yargıları doğrultusunda tepki veririz.

Genel hatlarıyla bakıldığında kültür transferi bireyin kendi kültürünü öğrenmesidir, içselleştirmesidir. Sosyalleşme, sosyalizasyon kavramlarından da kapsam olarak farklılığı bulunan “kültürleme” kavramı kültür transferini de kapsamaktadır. İlk kez Herskowitz tarafından 1984 yılında önerilen “kültürleme” kavramı hem kasti hem de bilinç dışı, kendiliğinden öğretilmeleri de kapsamaktadır. Herskowitz, “kültürleme” yi hem eğitim hem de öğretim olarak ifade etmektedir (Güvenç, 1994: 125).

Kültür transferine ilişkin önemli bir nokta iki kültüründe barındığı aile kurumunda hangi dilin hakim olduğuna ilişkindir. “Dil ve kültür sadece iletişim araçları olarak değil, etnik grup bağlılığı için merkezi bir rol oynayan sembolik bir anlam da taşırlar. Çoğu durumda, dil ilk iki üç kuşağa aktarılır, daha sonra hızlı bir şekilde azalır. Kültürel sembollerin ve ritüellerin önemi daha uzun süre devam eder.” (Castles ve Miller, 2008: 360).

Bireyler “dil” ile toplumun normlarıyla ilişkili davranışları öğrenip formüllemektedirler. Dolayısıyla bir toplumun dili incelendiğinde o toplumun gelenek, örf ve değer anlayışı hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Dil, o toplumun kültürünü hem yansıtmaktadır hem de kültürel normların bütününe oluşturmaktadır. Dilin toplum için öneminin yanında hem sosyalizasyonda hem de kültürel kimliğin oluşmasında önemli bir işlevi bulunmaktadır (Turan, 1997; 124).

Depeli(2009:57-58) ise çalışmasında, bireylerin sosyalleşmesi sürecinde, kültürel belleğin yeniden üretilmesine ve kültürel kimliğin korunmasına törenler bağlamında değinmektedir. Ona göre törenlerin, düşünlerin her yaştaki bireylere yaşadıkları kültürü yeniden aktarma ve

yeniden üretme işlevi bulunmaktadır. Özellikle törenler, toplumların kendi kendilerine aktardığı ve iletildiği etkinliklerdir. Böylece kendi varlıklarını ve bütünlüklerini koruyan toplumlar, kendi kolektif kimliklerini ve kolektif hayatı korumuş ve düzenlemiş olmaktadır. Bauman'ın, "altın buzağı etrafında dans eden Yahudiler aslında kendi kimlikleri etrafında dans etmektedir" ifadesi bir sosyal olayın, o toplumun kendisini yansıttığını öz olarak anlatan bir söylemdir. Evlilik ve çeşitli törenler gibi ortak yaşanan sosyal olayların yanında, doğum günleri, yıl dönümleri, ailenin bir arada bulunuşunu gösteren fotoğraflar da bütünleştirici ve kültürü yeniden üreten işleve sahiptirler. Ayrıca bunlar, aile bütünlüğünden kolektif bütüne giden bir dizge oluşturmaktadır. Bir evlilik töreninde o kültürü yansıtan ve bireyler üzerinde kuvvetli imgelem gücüne sahip çeşitli materyallerin kullanıldığı görülmektedir. Bayrak, gelinin beline bağlanan kırmızı kuşak, kına, çeşitli etnik semboller, söylemler ve bu söylemlerin yansıttığı kültürel bir öz taşıyan dil bu materyallere örnek gösterilmektedir.

Kültür açısından önemli diğer nokta ise özellikle manevi kültür öğelerine ilişkin tutumu kazanma sürecidir. Bu araştırmada da yarı Türk yarı Alman ailelere sahip 16 yaş üstü çocuklarda hangi kültürü nasıl içselleştirdikleri yorumlayıcı paradigmanın perspektifinde incelenmektedir. Dolayısıyla yüz yüze ilişkiler, anlamlı sosyal eylemler temel alınarak "kültür transferi" nin nasıl gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır.

Kültür birçok sosyal bilimin temel konusunu oluşturmaktadır. Sosyoloji için de kültür başlı başına bir konu bir olgu ve bir inceleme alanıdır. Kültür, bir toplumu farklı yapan hem mikro düzeyde hem de makro düzeyde konu olabilecek önemli bir toplumsal dinamiktir. Her toplumun üyeleri de sosyalizasyonla, kendi yapısal farklılığını ortaya koyan toplumun kültürünü öğrenir. Bu millet olma özelliklerinden de biridir ve kendine ait, kendine özgü bir kültürünün olması özelliğidir.

Kültür aynı zamanda etkileşime, değişime, değiştirmeye açık bir özelliğe sahiptir. Kendi kültürümüzden farklı bir kültürde zaman geçirmeye

başladıkça yavaş yavaş kültürlerde de etkileşim olmaktadır. Bu, alışkın olduğumuz ve içselleştirdiğimiz kültür ile o an içinde bulunduğumuz farklı kültürün etkileşimidir. Bireyler kimi zaman bilinçli olarak kimi zamanda farkında olmadan yeni kültürden bir şeyler öğrenmektedir ve kendi kültürleriyle sentezlemektedir ya da o kültür ögesini olduğu gibi almaktadır.

O an içinde bulunulan kültürün etkisi kimi zaman bir jest, bir mimik, belki bir davranış modeli, belki bir kelime, ya da giyim tarzında değişiklik olarak kendini göstermektedir. Bazen yaşça daha büyük kişilerden bir ders olarak o kültüre ait özellikler dinlemekle öğrenilmektedir. Bazen de kişinin kendi gözlemi yoluyla ve farkında olmadan model alması yoluyla o kültüre ait unsurlar öğrenilmektedir. Kültürün bireyin davranışlarına yansıyan bu özellikleri yorumlayıcı bakış açısı perspektifinde anlaşılabilir. Yorumlayıcı bakış açısı, insanların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiği ve geçindiğiyle ilgilenmektedir. Genel olarak yorumlayıcı yaklaşım, insanların kendi toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduğu ve sürdürdüğüne dair anlayış ve yorumlara varmak üzere insanların doğal ortamlarında toplumsal olarak anlamlı eylemin doğrudan ayrıntılı gözlem yoluyla sistematik analizidir (Neuman, 2010: 131).

Bu bakış açısına ek olarak kültürün nasıl öğrenildiğine dair birçok teori mevcuttur. Sosyolojide ve psikolojide buna ilişkin çeşitli teoriler vardır. Ancak sosyolojik bir araştırma olmasından dolayı araştırmanın genel yapısında sosyoloji teorilerine yer verilmektedir.

2.2.4. Değer Aktarımı

Malinowski'ye göre içinde değerleri barındıran kültür bir mirastır. Bu mirasın içinde sanattan teknolojiye kadar her şeyin bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu mirası fikirlerin, alışkanlıkların ve değerlerin oluşturduğunu da belirtmektedir (Akt: Kantarcıoğlu, 1987: 2).

Bir başka tanımlamada değerler, topluma ve kültüre şekil veren ölçüt olarak ele alınmaktadır. Değerler birey değerleri ve toplum değerleri olarak sınıflandırılmaktadır. Tutumlar, tercihler ve inançlar birey değerleri olarak ele alınırken, toplumsal normlar ve kurallar toplum değerleri olarak ele alınmaktadır (Akt: Erdoğan, 2010: 6).

Burke'e *Kültür Tarihi* adlı yapıtında, Antropolog Bronislaw Malinowski'nin 1931 yılında yazmış olduğu "Encyclopedia of Social Sciences" adlı makalesindeki kültür tanımını, önceki kuşaktan gelen oluşumlar, fikirler, değerler, alışkanlıklar ve teknikler olarak aktarmaktadır (Burke, 2006: 41).

Değer kavramını ilk kez sosyal bilimlere kazandıran Znaniecki olmuştur. Latince "kıymetli olmak", "güçlü olmak" anlamına gelen "valare" kökünden türetilen değer kavramı, inançlarla, eğilimlerle normatif standartlarla ve hedeflerle ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda değerler hem bireysel tutum ve davranışları etkilemektedir hem de bilişsel süreçleri etkilemektedir. Aynı zamanda değerler, toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşim halindedir ve onları yansıtmaktadır. Dinamik bir özelliğe sahip değerlerin toplumsal değişimlerden etkilenmesi, yeni değerlerin ortaya çıkmasına, bazı değerlerde değişimler görülmesine, bazı değerlerin de etki gücünün azalmasına neden olmaktadır. Sosyal yaşamı düzenlemesi ve bireyler arası bağlılığı artırması değerlerin temel işlevlerindendir (Topçuoğlu ve Diğerleri, 2010; 6-7).

Gültekin(1998: 25-27) değer oluşmasından ve bunun nasıl muhafaza edilerek aktarılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu konuyu bilgi aktarımı olarak da ele almaktadır. Bilgi kapitalizm öncesi toplumlarda ve modern toplumlarda çok farklı işlenmektedir. Gültekin'e göre geleneksel toplumlarda, bilgi daha kalıcıdır ve geçmişe ait bilgi zamanla kutsal bir nitelik kazanmaktadır. Bu bilgiler zamanla değer haline gelmektedir ve o toplumun üst yapı kurumları tarafından korunmaktadır. Toplumun üst yapı kurumları devlet, ordu, eğitim kurumları, dini örgütlenmelerdir. Kurumlaşmış olan gelenekler egemen sınıflar tarafından da korunmaktadır.

Bu tarz toplumlarda değer aktarımı da yaptırımsal ve bireyin üstünde bir nitelik taşımaktadır. Birey büyürken yetiştiği toplumun kalıplaşmış değer ve alışkanlıklarını çeşitli üst yapı kurumları aracılığıyla daha sistemli bir şekilde öğrenmektedir.

Subaşı(2003: 135-136) kültürü miras olarak ele almaktadır. Bu mirasın önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bu miras aynı zamanda bir toplumun kendi yorumlama tarzlarını oluşturmada hem de bu yorumları başkalarına anlatabilmekte bir kaynak teşkil etmektedir. Çünkü bireyler ne kadar kendilerine özgü yorumlama tarzı geliştirse bile bunu miras olarak aldıkları değerlerin etkisiyle oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla o toplumun üyelerine özgü ortak bir yorumlama ve algılama tarzı da oluşmaktadır.

Aktarılan değerler, çeşitli kültürel faaliyetlerin, ortak paylaşımların, gündelik iletişimdeki anlaşmaya olanak veren sembollerin ve anlamların altyapısıdır. Bu değerler ve değerlerin belleğinden var olan semboller, anlamlar kültüre içkindir. Bir sonraki nesle aktarılan değerler ve buna bağlı gelişen diğer unsurlar pratik hayatta anlam kazanarak yeniden üretilmektedir. Böylece bir toplumun değerlerine ilişkin toplumsal bellek oluşmakta ve davranış örüntüsüne dönüşmektedir.

Değerlerin bir sonraki nesle aktarılmasında rol oynayan toplumsal kurumlardır. Her toplumsal kurumun kendine özgü sistemleşmiş statü- rol ilişkileri ve kendine özgü düzenlenmiş ilişkiler sistemi bulunmaktadır. Ancak bunlar değerlere, manevi ve maddi öğelere ilişkin unsurların izlerini taşımaktadır.

Birey için kültürel değerlerin aktarıldığı ve model oluşturduğu ilk kurum ailedir. Aile bir toplumun kültürünü ve kültürel değerlerinin içselleştirilmeye başlandığı hem psikolojik hem sosyal bir birliktir. Aile kurumu özellikle kültürel değerlerin yeni kuşaklara aşılmasında ve iletilmesinde temel oluşturmaktadır (Güvenç, 1994: 106).

Kültür transferinin şeklini, aynı zamanda değerlerin “aşılması” ve “iletilmesi” ifadeleri ortaya koymaktadır. Bu ifadelerle, bireye hem kasıtlı olarak yapılan hem de günlük konuşmalar, eylemler, davranışlar neticesinde örnek oluşturmak suretiyle bilinç- dışı yapılan tesirler ifade edilmektedir.

Kültürün kapsamında olan sosyal hayatın değerler alanı normatif bir yapıya sahiptir. Değerler alanı ile bir toplumun kıymet ve değer hükümleri anlaşılmaktadır ve bunlar normatif bir karaktere sahiptirler. Normatif olmalarından kaynaklı, değer hükümleri sosyal hayat alanında bireylerin davranışlarına tesir etmektedir. Bireylerin yapacakları ve yapamayacakları davranışlara işaret etmektedir. Değerlerin bireylere tesir etme karakterine sahip değerler, sosyal hayat içindeki bireylerin davranışlarını düzenlemekte ve buna bağlı olarak duygu düşünce ve inançları belirlemektedir (Nirun, 1991: 53).

Kültürün içerisinde yer alan normatif özellikli değerleri, Nirun kültür normları olarak ele almaktadır. Nirun’ a göre değerleri kapsayan kültür normları sayesinde bireyler toplumda benzer paydaları yakalamaktadırlar. Kültür normları bireylerin davranış ve düşüncelerini etkileme özelliğine sahip olduklarından bireyleri yönlendirici bir baskı altına da almaktadır ve böylece zorla kabul ettirme durumu da söz konusudur. Ancak bu durum bireyleri bir arada tutma ve böylece kişisel farklılıkların yanında genel anlamda üyeleri benzer özelliklere sahip bir toplum haline dönüştürmektedir. Dolayısıyla kültürel değerlerin bireyleri bağlayıcı ve bireyleri bir toplumun üyesi haline getirme etkileri bulunmaktadır (Nirun, 1991: 53-55).

Değerlerin bu yaptırımsal tesiri bir aktarım şeklidir. Aynı zamanda da yeni kuşakların, içinde doğdukları toplumsal yapıyı kavrayıp, bu yapıya ait değerleri içselleştirmeleri için bir araçtır. Dolayısıyla değerler hem bireylerin içselleştirdikleri toplumsal ve kültürel ürünlerken hem de normatif özellikleri ile bireye bu değerleri aktarma işlevine de sahiptirler.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü kapsamında yapılan “Almanya’da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması” projesinde Türklerin hem Almanca hem de Türkçe ile yaşadıkları sıkıntılar özellikle dil açısından değer aktarımı yönünden ele alınmaktadır. Kültürel sürekliliğin en önemli aracı olan dil, yeni nesillere kültürel bilgi ve değer aktarımı açısından da en önemli aracı konumundadır (Nuruan vd, 2007: 106-107).

Dilin bu işlevsel açıdan taşıdığı önem, yapılan bu araştırmayla da desteklenmektedir. Türkler hem geldikleri ülkenin dilini yeni nesillere aktarmada sorunlar yaşamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi de Türklerin yaşadıkları ülkeye uyum sağlayabilmeleri için, o toplumun konuştuğu dili bilmenin daha önemli olduğu düşüncesinde olmalarıdır. Çünkü dil bir kültürün taşıyıcısı ve o kültürün sürekliliğini sağlamada bir araç olmasının yanında bireysel açıdan bakıldığında da işlevi bulunmaktadır. Dil bireyin bir topluma uyum sağlayabilmesinin ve o toplumla bütünleşmesini en önemli aracıdır. Almanya’ ya göç sonucu gelmiş olan yeni nesil Almanca konuşma noktasında sıkıntı yaşamaktadır. Bu sıkıntı Türklerin iş bulmasından, orada yaşayan ve Almanca konuşan diğer insanlarla hem yasal açıdan hem de gündelik ilişkiler açısından iletişimi zorlaştırmaktadır. Bu sebeple Almanca öğrenmesine ağırlık verilen yeni nesil Türkçeyi bilmemektedir. Türk dilinin yeni nesle aktarılmaması beraberinde Türk dilinin parçası olduğu kültürün değersel yönünün aktarılmasında da sıkıntılara neden olabilmektedir (Nuruan, v.d, 2007: 109-110).

2.2.5. Aile Kurumu

Türkçeye Arapçadan geçen bir sözcük olan ailenin çeşitli tanımları bulunmaktadır. Evlilik ve kan bağına dayanan karı, koca ve çocuklar arasındaki ilişkiden oluşan bir birimdir. Aile daha geniş anlamda aynı soydan gelen veya akrabalık ilişkileri bulunan kimseleri kapsayan özellikle

soydanlığı ve akrabalık grubunu ifade eden bir sözcüktür. Aile sözcüğüne kavramsal açıdan bakıldığında çokta eski olmadığı görülmektedir. Dünya üzerindeki 250 toplumdan elde ettiği veriler sonucu ailenin evrensel bir kurum olduğu sonucuna ulaşan Antropolog Robert Murdock, 1949 yılında ilk kez aile kavramını kullanmıştır (Canatan ve Yıldırım, 2011: 54-60).

Kurum olarak aile örüntüleşmiş düzenlenmiş ve genelleşmiş davranışları kapsamaktadır. Böylelikle toplumdaki bireylerin davranışlarını kolaylaştırmaktadır ve insan ilişkilerini istikrarlı ve uyumlu hale getirmektedir. Bireyler henüz topluma girmeden önce toplumun düşünce ve eylem tarzları belirlenmiştir, bireyde rol ve ilişkileri ve bunları nasıl pratiğe yansıtacağını kurumlardan öğrenmektedir. Her kurumun kendine özgü statü-rol ilişkisi, iletişim ağı ve davranış örüntüleri bulunmaktadır (Aydın, 2000; 16-17).

Toplumdaki her kurumun o toplum için bir fonksiyonu bulunmaktadır. Ancak bir kurumun fonksiyonel olabilmesi o toplumun yapısına uymasıyla ilişkilidir. Aile kurumunun da toplumun kendi yapısına uygun olarak işlevi bulunmaktadır.

Ailenin işlevsel yönünden hareket ederek aynı zamanda tanımlaması da yapılmaktadır. Aile, biyolojik ilişki yoluyla toplumun devamını sağlayan, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, birey için toplumsallaşma sürecinin ilk başladığı yer olarak, topluma ait değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan biyolojik, psikolojik, ekonomik, vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir. Aile yapısında sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullara göre değişim yaşanmıştır. Bu değişim ailenin türlere ayrılmasına neden olmuştur. Ancak değişmeyen bazı faktörler bulunmaktadır. Her birey aile içinde statüsü olan bir aktördür. Bireylerin statülere göre yapılan rol atırları o aile türüne ve ailenin yapısına göre ve kültürlerin çeşitliliğine göre değişkenlik göstermektedir (Sayın,1990: 2-3).

Fert açısından aile toplumsal değerlerin kazanılmaya başladığı yerdir. Birey, ailenin bilinçli ve bilinçsiz olarak bulunduğu eylemlere, söz ve tavırlara

yine aile büyüklerinin yönlendirmeleri doğrultusunda anlamlar yüklemektedir. Bu anlamlar bireyin davranışlarındaki karakteri de belirlemektedir (Özkul,1997: 17-18).

2.2.5.1. Türk Aile Yapısı

Türklerde aile hem toplumsal açıdan hem de birey açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Bu durum eski Türklerden gelen bir mirastır. Eski Türklerde evlenme bir diğer söylenişle yuva kurmak devletin temelini oluşturmaktadır, aynı şekilde aile ise o toplumun çekirdeği olarak görülmektedir. Dolayısıyla Türklerde ailenin ve evlenmenin devlet politikasında ayrı bir önemi bulunmaktadır. Ancak dikkat çeken bir nokta ise Türklerde aile yerine “ocak” ya da “ev” eski dilde ise “eb” sözcüklerinin daha çok benimsenmesi ve daha yaygın kullanılmasıdır. Anadolu’da evin bir başka anlamı olan ocak kelimesi kullanılırken evlenmek içinde ocak kurmak ifadesi kullanılmaktadır. Evliliğin içindeki aşka ve manevi yana vurgu yapmak amacıyla Uygur şiirlerinde evlenmeye “kavuşmak” da denilmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 55).

Türk aile yapısının tarihsel değişimine bakıldığında geniş aile yapısında çekirdek aile yapısına geçildiği görülmektedir. Geniş aile dört kuşağın birlikte yaşadığı ve ilişkilerin buna göre belirlendiği geleneksel bir yapı çizmektedir. Çekirdek ailesi ise anne, baba ve çocuklardan oluşmuş bir yapı ortaya koymaktadır. Türk aile yapısındaki bu değişimde sanayileşmenin etkileri görülmektedir. Sanayileşmeyle köyden kente göç başlamıştır ve ailelerin geniş aile yapısı yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Geleneksel ailede ailenin tamamı, aynı zamanda ekonomik bir birimken, sanayileşmeyle birlikte bireysel olarak para kazanmaya başlayan bireyler arasındaki geleneksel aile ilişkileri de değişmiştir. Aile üyelerinin göçle mekansal olarak birbirinden ayrılması ile yüz yüze ilişkilerin sürekliliği ortadan kalkmıştır. Ayrıca

geleneksel ailedeki otorite ve statü farklılıkları birbirine yaklaştırmıştır (Özkul,1997: 18-19).

Geleneksel ailede roller belirgindir. Babanın rolü evin geçimini sağlayıp çocuklarının ve eşinin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Anne çocukları büyütmekle sorumludur, çocuğun büyüdüğü zaman ailesine bakmak yükümlülüğü bulunmaktadır. Bunların dışında din, gelenek ve tarımsal özellikler geleneksel aileyi belirleyen faktörleri oluşturmaktadır. Sanayi toplumunu karakterize eden çekirdek ailesi üretim yeri olmaktan uzaklaşmıştır. Bunun yerine aile bireyleri dışarıya farklı işlerde çalışmaya gitmektedir. Çekirdek ailenin fonksiyonları da farklıdır. Çocuğun eğitimi, okul gibi çeşitli sosyal kurumlara geçmiştir. Kadında çalışma hayatına girmiştir ancak ek olarak ev işlerinden de sorumlu olmaktadır. Son zamanlarda erkekler de ev işleri konusunda kadınlara yardımcı olsalar da bu görev hala kadınların rolü olarak benimsenmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 70-76).

Erkal(2000: 94) ın vurgu yaptığı bir diğer Türk aile yapısı da gelenekçi geniş aileye göre biraz daha küçülmüş olan “geçici aile”dir. Geçici aile eşlerden birinin anne, babasıyla ya da diğer akrabalarıyla birlikte yaşamayı anlatan bir kavramdır.

Yaşanan değişmelere rağmen, Türk aile yapısında Türk kültürüne özgü karakteristik gelenekler bulunmaktadır. Türk aile yapısında aile kurmanın ilk adımı olan evlilikle ilgili örfler, gelenekler, adetler bulunmaktadır. Ayrıca evlilikle ilgili yapılan bütün bu sosyal olaylar Türk milli kültürünü de yansıtmaktadır. Çünkü Türk geleneklerine göre evlilik sadece iki kişinin birleşmesi değildir, düğün ve evlenme kültürünün de özünü oluşturan daha genel bir işlevi bulunmaktadır. Evlilik ile akrabalıklar oluşmakta ve evlenen çiftlerin akrabalarının da tanışmasını sağlayan ve akrabalık ilişkilerinin kurulmasına fırsat veren, dayanışma duygusunu geliştiren toplumsal bir olaydır. Evlilik ile çiftler birlikteliklerini çevreye ilan ederek meşrulaştırmış olmaktadır. Her kültür evlenme olgusunu kendi kalıplarına ve değerlerine uygun bir şekilde gerçekleştirmektedir. Görücülük-dünürçülük, söz kesimi,

nişan ve düğün Türk aile yapısında görülen evlenme aşamalarıdır (Tezcan, 2000: 35-36).

Çalışmada katılımcıların kız isteme bir diğer ifadesi olan “görücülük-dünürçülük” geleneğini evlilikle ilgili sosyal olaylar arasına yansıtıp yansıtmadıkları üzerinde durulmuştur. Çünkü bu gelenek Türk kültürüne özgü ve genel anlamda diğer kültürlerdeki evlilik süreçlerinden ayıran faktörlerden birisidir.

Görücülük, evlenecek kişinin ailesi tarafından oğulları için kız bakma, kız arama ya da kız bulmayı ifade etmektedir. Ancak bu durum Türk aile yapısında yaşanan değişimlerle farklılık kazanmıştır. Geleneksel kesimde hala görücülük devam ederken, kent ortamında çiftlerin birbirleriyle tanışarak ve kendileri anlaşarak evlenmesi daha yaygın bir durumdur. Dünürçülük ise, kız beğenilikten sonra kız istemeyi ifade etmektedir. Kız isteme olarak tekrar kız evine gidilirken, erkek tarafı şeker, lokum, çikolata gibi “ağız tadı” da denilen yiyecekler götürmektedirler. Bu ziyaret sırasında düğünle ilgili alınacak ve yapılacak şeyler kararlaştırılmaktadır. Dünürçülüktan sonraki aşamayı söz kesimi oluşturmaktadır. Evlenecek kişilerin aileleri ve onların akrabalarının da olduğu bir buluşma ile çiftlerin evlenme istekleri ve anlaşmaları ilan edilerek daha geniş bir kitleye duyurulmuş olmaktadır. Söz kesiminden sonra nişan hazırlığı başlamaktadır. Daha yaygın olarak kız tarafının yaptığı nişanda, bir büyük tarafından çiftlerin sağ ellerinin nişan parmaklarına nişan yüzüğü takıldıktan sonra kıza takı takma faslı yaşanmaktadır. Türk aile yapısında evlenmeyle ilgili geleneklerden bir diğerini kına gecesi oluşturmaktadır. Düğünden bir ya da birkaç gün önce kız evinde kına gecesi düzenlenmektedir. Bu geceye kızın evli ya da bekar kız arkadaşları davet edilmektedir. Önce herkese kına yemeği verilir daha sonra o geceye özgü şarkılar, türküler, söylenerek eğlenceler yapılır ve kızın ellerine kına yakılmaktadır. Bazı yörelerde damat adayına da kız evinden getirilen kına yakılmaktadır (Tezcan, 2000: 37-38).

Genel hatlarıyla Türk usulüne göre evliliğin aşamaları yukarıdaki sosyal olayları kapsamaktadır. Ancak elbette ki bu gelenekler günümüzün koşullarına göre daha çok evlenecek çiftlerin istekleri doğrultusunda değişikliğe uğrasa da, olayın özü itibarıyla Türk kültüründe ki evlilik geleneğini yaşatmaktadır.

2.2.5.2. Alman Aile Yapısı

Her toplum, kültürel değerlerinin bir yansıması olan kendine özgü bir aile yapısına sahiptir. Ancak toplumsal yapının dinamik olması özelliği bütün kurumlarında olduğu gibi aile kurumunda da görülmektedir. Öyle ki toplumsal yapının kendine özgü olduğunu anlatabilmek için yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır. Alman aile yapısı da tıpkı diğer toplumlarda olduğu kendine özgü karakteristik davranış örüntülerini ve bunlara yönelik kavramları ve değerleri içeren bir yapıya sahiptir.

Alman aile yapısının tarihine bakıldığında günümüze gelene kadar birçok yapısal değişikliğe uğramıştır. Almanya 1945 yıllarından sonra özellikle ailedeki kadın ve erkek statüsüne yönelik yapısal değişimler yaşanmaya başlamıştır. Öncelikle kadın özellikle ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın geliştirilmesi ve inşa edilmesindeki katkıları Anayasada tanınmıştır. Kadın ve erkek eşitliği noktasında anayasal adımlar atılmasına rağmen pratiğe çok fazla yansımamıştır. Alman aile yapısında görülen en önemli değişimler kadın ve erkek statüsüne atfedilen rollerin aile politikası olarak belirlenmiş olmasıdır. 1959 ve sonraki yıllarda "ev kadını evliliği" aile politikasına olarak kabul edilmiştir. Bu politika aynı zamanda ailedeki kadın ve erkek statülerine ait rolleri keskin bir şekilde belirlenmesini içermekteydi. Bu politikaya göre kadın ev işlerinden sorumlu tarafı oluşturmaktaydı. Kadının dışarıda herhangi bir işte çalışmasına yönelik bir tavır da içermekte olan bu politikaya göre kadın evde kalıp evle ilgilenip çocuk yetiştirmelidir (Çomaklı, 2006: 24-25).

Aynı zamanda geleneksel burjuva ailesi olarak ifade edilen bu aile yapısında kadın ve erkek statüsüne atfedilen roller aile yapısının belirleyen temel değişkenler olmaktadır. Aile düzeniyle ilgili her şey bu rol atıflarına göre önceden belirlenmiştir. Babanın rolü evin geçimini sağlamak için dışarıda bir işte çalışırken, anne evde oturup çocuklarıyla ve evin düzeniyle ilgilenen ev hanımı statüsüne sahiptir (Erdoğan, 2010: 22-23).

Bu durum 60'lı yıllara kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra ortaya çıkan yeni bir düzen arayışındaki öğrenci hareketlerinin ve cinslerin eşit haklara sahip olmasına yönelik ortaya çıkan kadın hareketlerinin bir takım değişikliklerin olmasına neden olmuştur. 1977 yılında yapılan evlilik ve aile hakları reformu ile birtakım yasal değişimler yaşanmıştır. Aynı zamanda meydana gelen sosyal hareketler zihinlerde de değişmelere yol açmıştır. Artık kadınlar “ev kadını evliliği” ni kabul etmek yerine çalışma hayatına da yönelmişlerdir. Bu değişimlere 60'lı yıllardan başlayan eğitim alanındaki talep artışının da etkisi olmuştur. Yaşanan sosyal olaylar aile kurumunda da yapısal değişikliğe yol açmıştır. Bunlardan en önemlisi erkek ve kadın statüsüne atfedilen keskin toplumsal rollerin yok olmaya başlamasıdır. Özellikle 50'li ve 60'lı yıllarda Alman ailesindeki kadın ve erkek statüsündeki belirgin rol dağılımları aile politikası açısından da benimsenmiştir. Erkek evin reisi ve alınacak kararlarda tek otorite konumundayken, kadın ev işleriyle meşgul olan ve çocukları büyütmekten sorumlu olmaktaydı. Kadınların eğitim görmeye başlamaları ile meslek hayatına girmeleri aile yapısında değişimlere yol açmıştır. Artık kadın sadece evinde oturan çocuklarla ilgilenen anne statüsünde değil iş hayatında da kariyer sahibi olarak kendi sosyal statülerini değiştirmişlerdir. Birçok kadın çocuk büyütürken aynı zamanda çalışmaya da başlamıştır (Çomaklı, 2006: 24-32).

Geleneksel aile formu değişmesi evlilikle ilgili düşünceleri de etkilemiştir. Çalışan anne oranının %60 çıkmasıyla ailelerin nüfusu da değişmeye başlamıştır. Eskinin üç çocuklu aileleri yerine kadının rollerinin değişmesiyle birlikte tek çocuklu aile sayılarında artış görülmüştür. Kadınların

değişen rolleriyle ve eğitim görüp çalışma hayatına katılmalarından sonra boşanma oranlarında da artış olmuştur. Çiftler yalnız yaşamayı tercih etmektedirler ya da çiftlerin çocuksuz bir yaşam sürmeleri durumu da görülmeye başlanmıştır. Eğitim seviyelerindeki artış sebebiyle gençlerin geç aile kurmaları da Alman aile yapısını değiştiren faktörlerden olmuştur (Erdoğan, 2010: 22-24).

Bütün bu yaşanan değişimler öncelikle zihinlerde yaşanan değişimler sonucu olmuştur. Özellikle kadınların evliliğe bakış açılarının değişmesiyle Alman aile yapılarında da köklü değişiklikler olmuştur.

1950'li yıllar Almanya'da "bourgeois aile" denilen aile tipinin en parlak yıllarını oluşturmaktadır. Neredeyse herkes genç yaşta evlenmekteydi ve evlendikten sonra ne olursa olsun bir ömür evli kalmak anlayışı yaygındı. Evlilikler de bu temel üzerine kurulup idare ediliyordu. Özellikle bu dönemde görülen bu aile tipinin kendine özgü bakış açısı ve kadın erkek statüsüne rol atıfları bulunmaktaydı. Evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş kadınlar evde kalıp çocuklarla ilgilenmekteydi ve dışarıda bir işte çalışması uygun görülmezdi. Erkek ise evin geçiminden sorumlu kişi olduğu için dışarıda bir işte çalışıp ekme parası kazanmakla sorumluydu (Van de Kaa, 1996: 6).

Ancak sonraki yıllarda özellikle zihinlerdeki "bourgeois aile" anlayışı ve evlenmeyi sürdürmeye yönelik bakış açısında ciddi değişimler olmuştur. Artık çiftlerde, partnerlerine karşı sevgileri bittikten sonra hala evli kalmanın ne kadar doğru olduğu düşüncesi sorgulanmaya başlanmıştır. Bir başka bakış açısı ise çocuk sahibi olmak istemiyorlarsa eğer evli olmanın gerekliliği üzerineydi. Yeni bakış açısına göre formaliteden bir evliliği sürdürmenin bir gereği olmadığı noktasındaydı. 1970'li yıllarda evlilik oranlarında ve doğum oranlarında düşüşler olmuştur. Artık kişiler daha geç evlenmeye başlamışlardır. Özellikle kadınların evlilikle ilgili bakış açılarının değişmesiyle aile yapısında farklı oluşumlar ortaya çıkmıştır. Örneğin sadece çocuk sahibi olmak istediklerinde evlenme fikri yaygınlaşmıştır. Kadınlar hamile kaldıkları zaman evlenmeyi seçenek olarak görmeye başlamışlardır. Bu sebeple

evlilikler artmaya başlamışken daha sonra çiftler üzerinde yeni bir bakış açısı hakim olmuştur. Eğer zaten çiftler kendi istekleriyle bir ömür birlikte yaşamak istiyorlarsa sadece çocuk için evlenmenin ne kadar gerekli olacağı anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Böylece evlenmeden de çocuk sahibi olunabilirdi. Bütün bu olaylar aile yapısını şekillendiren önemli bir faktör olmuştur (Van de Kaa, 1996: 6-7).

Almanya'daki kadınlar ve erkekler üzerinde yapılan evlilikle ilgili yapılan başka bir araştırma da, Alman aile yapısındaki değişimi göstermektedir. 1970'e kadar evlilikler daha standartlaşmış bir yapı göstermekteydi. 1970 yılından önceki evliliklerin yapısını, erken evlilik yaşı ve belirgin rol dağılımı, kadınların eğitim ve iş hayatına katılmaları yerine evlenmeyi tercih etmeleri gibi faktörler oluşturmaktaydı. Ancak daha sonraları, değişen bakış açılarıyla da Almanya'daki kadınların ve erkeklerin evlenme yaşlarında gecikmeler görülmeye başlanmıştır. Evlilikler daha ileri tarihlere ertelenmeye başlanmıştır. Erken yaşta çocuk sahibi olma düşüncesi de değişime uğramıştır. Önceliği eğitime ve çalışma hayatına verilmesi, evliliklerin ertelenmesine ve evlilik yaşlarının 30 yaşa kadar çıkmasına neden olmuştur (Brückner and Mayer, 2005: 29-33).

2.2.5.3. Evlilik ve Eş Seçimi

Evlilik aile kurmanın temelini oluşturan ilk faktördür. Her toplumun kendine özgü aile yapısı olduğu kadar evlilikle ilgili ayrıca attettiği değerler ve davranış örüntüleri bulunmaktadır. Her toplumun kendi kültürüne yönelik evlilikle ilgili tanımlamaları ve faktörleri bulunmaktadır. Bunlar evlenme yaşları, evlilikte paylaşılacak kurallar ve değerler.

Giddens(2009: 35) in evliliği, iki yetişkin birey arasındaki toplumun da meşru gördüğü cinsel birleşim olarak tanımlamaktadır. Böylelikle iki insan

birbirinin akrabası haline gelmektedir. Çiftlerin akrabalarını da kapsayan geniş bir hısımlar dizisi de birbirine bağlanmış olmaktadır.

Evliliğin başlamasında ve gerçekleşmesinde çeşitli sosyal olaylar görülmektedir, bu olaylar her toplumda farklı değerler, kurallar ve törenlerle gerçekleşmektedir. Eşlerin tanışması, söz kesme, nişanlanma, nikah, düğün, eğlenceler, törenler, örfler, dualar, yemek ziyafetleri gibi çeşitli gibi süreçlerle evlilik başlamaktadır. Evlilik aşamasında yaşanan bu sosyal olaylar aynı zamanda hem toplum için hem de birey için evliliğin önemini vurgulayan önemli göstergelerdir. Evlilikle ilgili gerçekleşen sosyal olaylar kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin geleneksel kültürün evlilik başlangıcında törenler, örfler, kutlamalar daha yoğun yaşanmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2011: 65-66).

Evlilik bazı faktörler dikkate alınarak türlere ayrılmaktadır. Örneğin eş sayısına göre evlenme biçimleri çok eşlilik ve tek eşlilik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çok eşlilik bir bireyin birden fazla eşle evlenmesine verilen addır. Tek eşlilik ise bir bireyin sadece bir eşle evlenmesidir. Ancak bu durum olanaklı olması bu evlilik türlerinin görüldüğü toplumsal yapıyla ve sosyal koşullarla ilgilidir. Eğer toplumsal yapı sosyo-kültürel açıdan buna olanak veremekteyse çok eşli evlilikler görülmektedir. Örneğin Kırgızlarda çok eş edinilmesine izin verilmesine rağmen, tek eşlilik yaygındır, sadece ilk eşin çocuğu olmuyorsa ikinci bir eşle evlenilmektedir(Sayın,1990: 89-91)

Evlilikte bir diğer önemli nokta eş seçimidir. Bu içinde bulunan kültüre göre kimi zaman bireyin tercihinine bırakılırken kimi zamanda o kültür yapısının gereğine göre bir eş seçimi gerçekleşmektedir.

Eş edinme ya da eş seçimiyle ilgili kurallar eskiden beri bireyin seçimini etkileyen önemli faktörlerden biri olmuştur. Bu durum kimi zaman hukuksal boyutta kimi zamanda gelenek yaptırımı olarak bireye etki etmektedir. Eskiden sınıfsal bir ayrıma göre evlilikler yapılmaktaydı. Herkes bulunduğu toplumsal kesimden birisiyle evlenebilirdi. İşçiler, serfler, köleler,

aristokratlar, krallar, burjuvalar, yine kendi sosyo-kültürel sınıfından birisiyle evlenebilirdi. Ayrıca eş seçmede etkili olan bazı faktörlerde bulunmaktadır. Bu faktörler aynı zamanda başarılı bir evlilik için evlilik öncesi faktörleri de oluşturmaktadır. Eşlerin çocukluk çağında kişisel mutluluğu, anne ve babalarıyla olan ilişkileri, yapılacak evliliğin ve seçilen eşin aileleri ve diğer kişiler tarafından onanması, etnik ve dinsel benzerlik, eğitim düzeyi ve toplumsal statüsünde çok büyük farklılığın olmaması, eşlerin yaşlarının birbirine uyması gibi faktörler eş seçimini etkilemektedir (Sayın,1990: 89-103).

Bazı toplumlar eş seçimiyle ve eş edinmeyle ilgili kişiye bazı sınırlamalar getirmektedir. Bu durum da kişinin eş seçiminde etkili olan faktörlerden olmaktadır. Endogamik ve egzogamik evlilikler karşımıza çıkmaktadır. Egzogamik evlilik aynı aileden, soydan birisiyle evlenmenin yani grup içi evliliğin onaylanmadığı evliliği anlatmaktadır. Bulunulan birliğin dışından birisiyle evlenmenin onaylanmasıdır. Kişi eşini seçerken akraba çevresinden ve geniş anlamda aynı birliğin içinde bulunduğu birisini seçmemektedir. Endogamik evlilik, bu durumun tersini uygun görüldüğü evlilik tipini oluşturmaktadır. Kişi eşini kendi soy ve bulunduğu birlik grubundan seçmek zorundadır. Kişilerin aynı kültürel ortamı bilmelerinin önemli bir etkisi bulunmaktadır bu evlilikte. Böylelikle o topluluğa yabancı bir kültür ögesi girmemiş olacaktır (Aydın, 2000: 55-56).

Sezal(2002:179-183) Türkiye’de eş seçiminin görücü usulü, yumuşatılmış görücü usulü ve tanıyarak eş seçme olarak yapıldığını belirtmektedir. Yumuşatılmış görücü usulü, görücü usulünün günümüz koşullarına adapte olmuş halini oluşturmaktadır. Ailelerin uygun gördüğü kız/erkek evlenmeden önce birbirlerini tanıma fırsatı bularak anlaşım anlaşamayacaklarına kendileri karar vermektedir. Tanışarak eş seçme ise kişilerin kendilerinin tanıştığı ve anlaştığı birisiyle evlenmesidir. Kişilerin kendi eşlerini seçmesinde mekan yakınlığı, benzerlik, ideal eş fikri, ebeveyn benzerliği ve kişilik bütünleşmesi ihtiyacı faktörleri etkili olmaktadır.

Bunlardan ideal eş fikri, her insanın kafasında evleneceği kişide görmek istediği vasıflara dair fikirlerinin olmasıdır. Benzerlik ise evlenecek kişilerin din, dil, kültür açısından benzer toplumsal yapılara sahip olmasıdır. Çocukların büyürken yaşadığı anne-baba ilişkisi sonucu zihinlerinde oluşan anne-baba imajları da eş seçimini etkilemektedir.

2.2.6. “Yarı Türk Yarı Alman Ailesi” Kavramı

Aile bir çocuğun dünyaya geldiğinde karşılaştığı ilk ve en önemli toplumsal birimdir. Aile çocuğun, daha genel olarak içinde bulunduğu kültürel ortama uyum sağlamasında ilk kültürel pratikleri yaşadığı yerdir.

Nirun(1994: 5-6) a göre koruma duygusu, himaye düşüncesi ve buna yönelik davranışlar, ailedeki bütün ilişkilerin ortak özünü oluşturmaktadır. Bu duygular aile üyelerini birbirine bağlayıp birleştirmektedir. Bu anlamda ailedeki bağımsız yapılaşma içeriği de oluşmaktadır. Bir toplumda eylemler, beklentiler, o toplumun kendi kavramları içinde değerlendirilmekte, sınıflandırılmakta ve anlam kazanmaktadır. Bu durum sosyal bünyeyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla, arkadaşlık, himaye, koruma gibi kavramların hangi olaylara yönelik olacağı yine o toplumun değerlerine göre anlamlandırılmaktadır.

Bu yönüyle de aile toplumun temsilcisi niteliğindedir. Çocuk topluma ilişkin bilgilerini ve bulunduğu topluma ait kültürel unsurları içselleştirmeye başlamaktadır. Aile bireyin o toplumun bir parçası haline gelmesi açısından kültürel aktarım yönüyle çok önemli bir fonksiyon taşımaktadır. Her aile yapısı kendi oluşumu itibarıyla kendine özgü isimlendirilebilmektedir. Örneğin eşlerin evlenme şekline göre, ya da aynı ailede kaç kuşağın yaşadığına göre veya yaşanan sosyal değişimlere göre yapılan isimlendirmeler bulunmaktadır. Bu nazarda geniş aile, çekirdek aile, geleneksel aile gibi isimler almaktadır.

Çomaklı(2006) nın yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasında ise aileler toplum adlarıyla ifadelendirilmektedir. Ailedeki kadının çocuk eğitime olan etkisini ele alırken Alman ve Türk aileleri üzerinde bir araştırma yapmıştır. Aileleri bir birinden ayırmak ve iki farklı kültüre ait aile yapısını tanımlamak için kökene göre Türk ailesi ve Alman ailesi olarak ele almıştır.

Şahin Kütük(2012:174-175) evlenmenin biçimine göre ve atfettiği anlamlar doğrultusunda ulus ötesi evlilik kavramını kullanmaktadır. “Ulus ötesi” evlilik kavramı, Almanya’da doğan ve aileleri, dedeleri uzun yıllar önce göçmen işçi olarak Almanya’ya göç eden yeni kuşağın, Türkiye’den evlilik yapmalarını anlatmaktadır. Böylelikle Türkiye’den evlilik yoluyla Almanya’ya gelen kişiler de evlilik yoluyla ulus ötesi göç yaşamış olmaktadır. Evlilik yoluyla göç edenlere göçmenler kendi aralarında “ithal gelin” ve” ithal damat” olarak ifadelendirmektedirler. Bu durum aynı zamanda Türkiye’den Almanya’ya göçün farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Böylece daha önceki göç dalgalarından farklı bir nitelikte Almanya’ya göçler yaşanmaya devam etmektedir.

Başka bir çalışmada “ithal gelin”lerden bahsedilmektedir. Çalışmada kendi kültürlerini koruyabilmek için “ulus-ötesi” evlilik yapan Almanya’da yaşayan erkeklerin öz kültürlerinin vatani olan Türkiye’den bir kadınla evlenmeleri ve bunun sonucunda yaşanan uyum sorunları üzerinde durulmuştur (Akçapar, 2003).

Göçle ilgili bir çalışmada “ulus ötesi evlilik” lerden ya da diğer ifade ettiği şekliyle “ evlilik göçü” nden bahsedilmektedir. Çalışmada kadınların ve erkeklerin evliliği göç için araçsallaştırmaları konu alınmaktadır (Bayraktar, 2013).

Bir başka çalışmada Almanya’ya göç eden bir Türk ile bir Alman’ın yaptığı evlilik farklı bir boyutuyla ele alınmaktadır. Bir Türk ve bir Alman’ın oluşturduğu aile, kuruluş amacı kriter alınarak “anlaşmalı evlilik” olarak isimlendirilmektedir. Arkalarında, akrabalarını, ailelerini, eşlerini, çocuklarını

bırakarak Almanya'ya göç eden erkeklerin orada temelli kalabilmek ve çalışma izni alabilmek için Avrupa ülkeleri vatandaşı olan kadınlarla anlaşmalı olarak evlenmesini anlatmaktadır. Türkiye'de kalan kadınlar, kocaları orada anlaşmalı bir evlilik yapabilmeleri için boşanmayı ya da baştan beri dini nikahla kalmayı kabul etmişlerdir. Türkiye' de kalan boşanmış kadınlar kendi evliliklerini "hakiki", kocasının resmi olarak evlendiği evliliği ise "anlaşmalı" olarak isimlendirmelerine rağmen, eşinden sağlayabileceği tüm yasal haklardan boşandıkları için yararlanamamakta ve bu durumdan kaynaklı sorunlar yaşamaktadır. Yaşanan bu durum aynı zamanda göçün farklı bir şekilde devam ettiğini de göstermektedir (Kalaycıoğlu ve diğerleri: 2010)

Türk Akademisi Dış Politika Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan çalışmada, farklı etnik gruplar arasında gerçekleşen evliliği anlatmak için "karışık evlilik" ifadesini kullanılmaktadır (Dış Politika Araştırmaları Merkezi: 2010).

Sanal ortamdaki çeşitli haber sitelerinde iki farklı ülke vatandaşının yaptığı evlilikler "farklı kültür evlilikleri" veya "iki uluslu aileler" olarak nitelendirilmektedir(<http://www.e-merhaba.com/2012/06/iki-uluslu-birliktelik-nedemektir/>),(<http://www.integration-in-bonn.de/tr/evlilik-aile-ve-hayat-arkadasligi/evlilik-ve-hayat-arkadasligi.html>)

Sanal ortamdaki bazı haber sitelerinde de iki farklı ülkeden olan kişilerin yaptığı evlilikler "çok uluslu evlilikler" olarak ifadelendirilmektedir. Haberde örnek olan ailelerle ilgili yapılan söyleşilere de yer verilerek bu aile yapısı tanımlanmaktadır(<http://www.e-merhaba.com/2012/06/cok-uluslu-evlilikler-uzerine-zeyno-etterlin-sidar-ile-bir-soylesi/>) (<http://haber.mynet.com/abde-cok-uluslu-evlilik-sorunu-cozulemedi-309244-dunya/>)

Ayan(2012: 170-176) çalışmasında, farklı kültürden, ırktan, ülkeden olan kişilerin evlenmelerini ele almaktadır. Bu şekilde kurula aile yapıları

“evlilik yoluyla ırksal ve dini kesişmeler” ifadelendirmesiyle ele alınmaktadır. Evlilik sonucu farklı kültür, ırk ve ülkeler arasındaki ailesel boyutta etkileşim ve kesişimlerle yeniden şekillenmeye başlayan kültür, milli kimlik gibi öğeler anlatılmaktadır.

“Farklı kültür evlilikleri” , “iki uluslu aileler”, “çok uluslu evlilikler”, “karışık evlilik”, “anlaşmalı evlilik” gibi farklı tanımları yapılan iki farklı ülkeden olan kişilerin evlenerek oluşan aile yapısı bu çalışmada “yarı Türk yarı Alman ailesi” olarak ifade edilmektedir.

Bu çalışmada bahsedilen “yarı Türk yarı Alman ailesi” kavramı da ailenin oluşum özelliği göz önüne alınarak ayrıca araştırmannın evren ve örneklemini oluşturması açısından konuyu daha özelleştirmek adına araştırmacı tarafından bu şekilde kullanılmıştır. Yarı Türk yarı Alman ailesi ile bir Türk’ ün bir Alman ile yapmış olduğu evlilik neticesinde kurdukları aile kastedilmektedir. Yapılan literatür çalışmasında bu isimlendirmeye yapılan herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Gazetelerde ya da haberlerde yarı Türk yarı Alman ifadelendirilmesi kişilerin toplumsal açıdan kimliklerini tanımlamada kullanılmaktadır. Yapılan araştırma konusunun daha önce çalışılmaması açısından literatüre yeni saha verisi kazandırması açısından önem taşımaktadır.

Yarı Türk yarı Alman aileler de ne tam olarak Türk ailesi özelliği görülmektedir nede tam olarak Alman ailesi özelliği görülmektedir. Bu çalışma ile “yarı Türk yarı Alman ailesi” nin bir tanımlamasının ve özelliklerinin literatüre kazandırılması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada belli konular üzerinde yoğun bir şekilde durulmuştur. Dil, inanç yapısı, evlilik, gündelik yaşam ve özel günler gibi hem kültürün hem de sosyal hayatın parçası olan unsurlar üzerinden kültür transferinin ve benlik algısının betimlenmesi üzerinde durulmuştur.

Almanya’da ve oradaki hakim kültürde yetişen bireylerin kurduğu ailede doğan bir çocuğun sosyalleşmesinde hakim kültür etkin olmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesinin ilk adımında en büyük etkiye sahip aktörler o

kültürü içselleştirmiş olan çocuğun anne ve babasıdır. Alman kültürünün transfer edildiği bir ailede yetişen bir çocuk bu kültürel belleği kullanarak benlik algısını oluşturmaktadır. Genel bir tablo yapılacak olursa çocuğun ailesinden, bulunduğu sosyal ve kültürel çevresine kadar kültürü aktaran bütün ajanlar çocuğa aynı kültür örüntüleriyle ve bu anlamda tek yönlü olarak tesir etmektedir.

Aynı kurgu Alman ailesi yerine Türkiye’de yaşayan ve Türk kültürünü içselleştirerek yetişmiş bireylerin kurdukları aileler içinde yapılmaktadır. Elbette ki her hakim kültür bünyesinde alt kültürlerde barındırmaktadır, ancak her milleti tanımlamada kullanılan belli başlı karakteristik ana unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar o toplumun tüm üyelerince içselleştirilmiş ve ortak bir karakter çizilmesini sağlayan kültürel örüntülerden oluşmaktadır.

Ancak farklı iki kültürden bireyin kurmuş olduğu aileler için durum daha farklı seyretmektedir. Bir kanadı Alman diğer kanadı Türk olan bir ailede doğan ve yetişen çocuklarda sosyalleşmenin hangi kültüre yatkın olacağı konusu ortaya çıkmaktadır. Öncelikle kültürün en önemli unsuru olan dil sorunu ortaya çıkmaktadır. Çocuk için bir yandan yaşadığı ülkenin kültürüne ait dili öğrenmesi bir zorunlulukken diğer yandan kültürel bağları olduğu diğer kültüre ait dili öğrenme söz konusudur.

Ünal Kaya (2002: 105)nın “ Max von der Grün’ün "Türk İşçisi Portresi" “ başlıklı makalesinde edebiyata konu olan sosyolojik bir analiz dikkat çekmektedir. Çalışma konuşulan dilin bireyin toplumla ilişkisini anlatması açısından önem taşımaktadır. Kaya, Alman bir yazarın gerçek olay ve kişileri ele alarak Türk işçisini anlattığı "Leben im Gelobten Land" (Vaat edilen Ülkedeki Yaşam) adlı yapıtını incelemektedir. Çalışmasında Türk işçisinin dil sorununu, yine Türk işçisinin yaşadığı olumsuzluklar sonucu farkındalık kazanmasıyla anlatarak açıklamıştır. Çalışmada aynı zamanda dil öğrenilmesiyle o kültüre ait bilincin kazanılmaya başlamasını birbiriyle ilişkilendirilmektedir.

Kahramanının gerçek bir Türk işçisinin olduğu çalışmada, İşçinin Alman kültürüne ait bilincin kazanılmasını Almanca dilinin öğrenilmesindeki

gerekliliği kavramasıyla başladığı bahsedilmektedir. Böylece Alman kültürüne uyum sağlanmış olunacaktır. Farklı bir dil konuşan ve farklı kültürden olan bir birey Almancayı iyi bir şekilde öğrenilse Almanya’da hem itibar açısından hem de çalışma açısından var olabilmektedir. Ancak dil öğrenilirken, o kültüre ait değerlerde farkında olmadan öğrenilmektedir. Böylece zihinlere yeni bir bilinç işlemeye başlamış olmaktadır. Bu da çocuklukta sosyalleştiği kendi ülkesindeki kültürel bilince alternatif olan göç ettiği ülkedeki kültürel bilinç olarak ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2002: 104-105).

Chamber(1994: 37)a göre bir kültüre ait her şey ancak dil ile öğrenilmektedir. Onun için dil iletişim aracından ziyade kültürel bir inşa aracıdır. Dolayısıyla birey bu dil ile yaptığı kültürel inşa esnasında kendi kimliğini de oluşturmaktadır.

Yarı Türk yarı Alman ailelerde yetişen çocuklarda kültürel bellek açısından iki tür bilince marus kalmaktadırlar. Özellikle yaşanan ülkedeki dile hakim olarak konuşabilmek yarı Türk yarı Alman ailelere sahip çocuklar içinde geçerli bir durumdur. Burada Almanca dilini öğrenecek kişiler açısından o toplumun üyelerince dilin öğrenilmesine yönelik bir ayna benlik oluşturulmaktadır. Özellikle bir yanları Türk kültürüyle ilişkili olan bu çalışmanın örneklemini oluşturan kitle açısından da bu bilinç söz konusudur. Halbuki katılımcıların Almanya’da doğmuş ve orada yetişmiş bir nesil olmanın doğal bir sonucu olarak Almancayı çok iyi konuşmalarına ve bu dili hiçbir çaba gerektirmeden doğal süreçte çocuklukta öğrenmelerine rağmen tıpkı Almanya’ya sonradan gelen ve Almancayı öğrenmek zorunda kalan kişilerle aynı bilinci taşımaları dikkat çeken bir noktadır.

“Turkish Everyday Culture in Germany and its Prospects” adlı makalede Türkiye’den Almanya’ya göç eden ilk kuşak Türkçe ve Almanca açısından ele alınmaktadır. Dili iyi konuşmak göç süreçlerinde göçmenlerin pozisyonları açısından önemli olduğu kadar karışık bir rol oynamaktadır. Almanya’ya göç eden ilk kuşak göçmenler hem Türkçe hem de Almanca dillerini konuşmada dile hakim olmak açısından yetersiz kalmışlardır. İlk kuşak göçmenler için iki dili de konuşma ustalıkları çok iyi değildir. Oysa ilk

kuşak göçmenler Türkçe dilini bilme ve konuşma becerisi yönünden orada doğup büyüyen yeni kuşak olan göçmen çocuklarına ve torunlarına karşı daha avantajlı durumda bulunmaktadır. İlk kuşak ana dilleri olan Türkçeyi bilmelerine rağmen, Türkçeyi daha iyi konuşma becerilerini geliştirmek için çaba göstermemektedirler. İlk kuşak, Almanya'ya geldikten sonrada ana dillerini hem kaybetmemek hem de zenginleştirmek ve geliştirmek için kendilerini yenileyebilme imkanına sahipken bunu yapmamaktadır. Kırsal kesimden yoğun bir şekilde Almanya'ya göç dalgası başladığından bu güne kadar, Türkçe dilindeki ustalıkları günlük konuşma diline ait basit bir seviyenin ötesine geçememiştir (Tan ve Waldhoff, 1996: 142-143).

Yarı Türk yarı Alman aileleri ilgilendiren bir diğer konu, bu ailelerde doğmuş çocukların değer yargılarına ilişkin durumlarıdır. Almanya'ya göç etmiş Türk ailelerinin özellikle 1980'li yıllardaki Alman ekonomisindeki gerileme ile göçmenlere izlenen politikadan dolayı Türkiye'ye geri dönen ve Almancı ailesi olarak ifade edilen yeni bir aile tipi ortaya çıkmıştır. Almancı aileler Türk kültürüyle bağları olmalarına rağmen Türkiye'ye geldiklerinde özellikle yeni kuşak birtakım uyum sorunları yaşamışlardır. Genç nesil Almanya'daki günlük hayatta model alarak öğrendiği alışkanlıkları Türkiye'ye döndüklerinde aynı şekilde devam ettiremediklerini görmüşlerdir. Eğlence, kız-erkek ilişkileri ve arkadaşlığı konusunda Almanya'da daha rahat davrandıklarından Türkiye'deki sınırlılıktan rahatsızlık duymaktadırlar (Tezcan, 2000: 173-176).

Ayrıca, yaşadıkları bir diğer sorun ise toplumların kendilerine yönelik bakış açıları yani ayna benlikleridir. Almanya'da uzun süre çalışıp Türkiye'ye tatil amaçlı giden ya da temelli dönüş yapan kesim kendisine yönelik farklı bir bakış açısıyla karşılaşmaktadır. Bu kesim Almanya'daki kültürel temastan etkilenmiş ama asıl kültürüne ait benliği de tam olarak yitirmemiştir. Dolayısıyla Türkiye'ye gelen Türkler, yaptıkları davranışlardan, kazandıkları yeni alışkanlıklardan ve tutumlarından dolayı "Almancı" olarak ifade edilmektedirler. Almanya'da ise yaşadıkları toplumdan farklı oluşlarından

dolayı “yabancı” olarak görölmektedirler. Dolayısıyla kendilerini tam olarak bir kültürün içinde görememektedirler (Başkurt,2009: 84).

Yarı Türk yarı Alman ailelere sahip olan yeni kuşakta bunlara benzer kültürel uyumsuzluk sorunları bulunmaktadır. Bir yandan iki kültürlü bir ortamda yetişirken, diğer yandan kendi arkadaş ve sosyal çevrelerinden yoğun olarak yaşadıkları Alman kültürü etkisi bulunmaktadır. Ancak özellikle Türk olan baba\anne kızları için erkek arkadaşı konusunda yasaklamalar getirmektedirler. Bu aileye sahip gençler Bir yandan Almanya’da hakim olan kültürü içselleştirmektedirler. Ancak diğer yandan evlerinde aileleri tarafından farklı bir tutumu içselleştirmekleri konusunda yönlendirilmektedirler.

3. BÖLÜM

3.1. ÇALIŞMANIN BULGULARI

“Yarı Türk yarı Alman aile”ler üzerinde yapılan saha araştırmasına yönelik bu çalışmada, kültürler arası evlilik sonucu oluşan aile yapılarındaki kültürel değerlerin nasıl aktarıldığının anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmanın üzerinde durduğu bir diğer önemli bulgu ise, bu tarz aile oluşumları içinde yetişen çocukların kendilerini kültürel anlamda nasıl tanımladıklarıdır.

Araştırmanın en önemli kıstası bir anne’nin ya da baba’nın Türk, diğer anne’nin ya da baba’nın ise Alman olmasıdır. Bu bağlamda bu ailelere sahip çocuklarda hangi kültür kodlarının nasıl aktarıldığı ve nasıl yaşandığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bunun için en uygun yöntem ve teknik seçilmektedir.

Mülakat tekniği daha samimi ve yer yer detaylara olanak sağlaması açısından tercih edilmiştir. Kültürel aktarımı en iyi anlamının yollarından birisi de yüz yüze ilişkilere tanık olmaktır. Çünkü bir kültürü ve bu kültüre ait maddi ve manevi değerlerin varlığına işaret eden en önemli somutlayıcı bulgu insanlar arası iletişim ağıdır.

Çünkü kültür içselleştirilirken çoğu zaman farkındalıktan yoksundur. Öğrenilen ve yaşanan dolayısıyla da her seferinde yeniden üretilerek yaşatılan kültür, çoğunlukla sorgulanmamaktadır. Belli bir kültürün içinde bulunan ve o kültürün parçası olan bireyler için davranışları ve tutumları, alışkanlıkları, ritüelleri, inançları, genellikle en olması gereken halindedir.

Bu çalışmada iki farklı kültürde yetişmiş bireylerin aile kurmaları ve kurdukları bu ailede dünyaya gelen çocukların yetişirken hangi kültürel kriterler kıstasa alındığı araştırılmaktadır. Farkında olarak ya da olmayarak içselleştirilen kültürel öğelerin daha net anlaşılması için de doğrudan katılımlı gözlem yapılması uygun görülmektedir.

Böylelikle, mülakat yapılan kişilerin doğal ortamlarında yaşadıkları ve farkında olmadan içselleştirdikleri kültürel unsurlarda tanımlanmaktadır.

3.1.1. Demografik Özellikler

Yarı yapılandırılmış mülakat sorularına, araştırma alanının sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşulları göz önüne alınarak yeni sorular eklenmiştir. Bazı sorular da araştırma sahasından elde edilen katılımlı gözlem notlarına göre tekrar yapılandırılmıştır. Mülakat yapılan 19-23 yaş aralığında olan kaynak kişilerin isteği üzerine isim ve soy isim verilmemektedir.

Tablo1: Görüşülenlerin Cinsiyeti

	Sayı
Kadın	19
Erkek	11
Toplam	30

Görüşme formu evreni temsil gücü olan 30 kişiye uygulanmıştır. 30 görüşmecinin 19'u kadın, 11'i erkektir.

Tablo:2 Katılımcıların Annelerinin ve Babalarının Türk veya Alman Olma Durumu

	Türk Anne Alman Baba	Alman Anne Türk Baba	Toplam
Kadın	8	11	19
Erkek	4	7	11
Toplam	12	18	30

Mülakat yapılan 30 kişiden 18'inin babası Türk, annesi Almandır. Geriye kalan 12 kişinin annesi Türk, babası Alman'dır. 19 kadın görüşmecinin

8'inin annesi Türk, babası Alman'dır. Kalan 11 görüşmecinin babası Türk, annesi Alman'dır. Görüşülen 11 erkekte 4'ünün annesi Türk, babası Alman'dır. Kalan 7 erkek görüşmecinin annesi Alman, babası Türk'tür.

3.1.2. Türk Kültürü Ve Türkçe

Bu bölümdeki mülakat soruları katılımcıların Türk Kültürünü tanımlamaya yönelik ifadelerine, benlik algılarını ve aidiyet duygularını anlamaya yöneliktir. Türkçenin, katılımcılar tarafından ve aileleri tarafından konuşulup konuşulmadığı eğer konuşulmuyorsa bunun sebepleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

3.1.2.1. Türkiye' ye Ziyaret

Katılımcılara Türkiye'yi ziyaret edip etmedikleri sorulduğunda genellikle benzer cevaplar alınmaktadır. 16 kişi, sadece bir kere Türkiye'ye ziyarete gittiklerini bir kısmı da hiç gitmediklerini belirtmektedirler. Gerekçe olarak akrabalarının çoğunun Almanya'nın çeşitli şehirlerinde yaşıyor olmasını belirtmektedirler.

Geriye kalan katılımcılardan 5'i sıklıkla Türkiye'ye gittiklerini söylemektedirler. 5 katılımcıdan iş amaçlı olarak Türkiye' ye sık giden 4 erkek katılımcı Türk olan babalarının yanında çalışmaktadır. Diğer 9 kişi ise sadece yaz tatillerinde akraba ziyaretlerine ve tatil için gittiklerini belirtmektedir.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam üç kardeş olan 22 yaşındaki kadın görüşmeci S.A. Potsdam' daki üniversitede öğretmenlik okumaktadır. S.A. Türkiye ziyaretlerini şöyle açıklamaktadır.

Her yaz Türkiye'ye gideriz. Samsun'a babamın köyüne gidiyoruz. Babamın bütün akrabaları Türkiye'de ve onların buraya gelmeleri de çok zor. Babaannem ve dedem çok yaşlılar bu da onların buraya gelmelerini iyice zorlaştırıyor. Babam özellikle gitmek ve görmek istiyor.

Aslında biz de istiyoruz ama tatilimizin tamamını köyde geçirmek sıkıcı oluyor. Özellikle annem deniz olan tatil yerlerine gitmek istiyor, ben ve

kardeşlerim de öyle. Bu konuda babam baskın olduğu için her yaz gidiyoruz. Annem çalıştığı için çok vakti yok ve bu yüzden tatilin bir kısmını köyde diğer kısmını ise kendi istediği bir yerde geçirmek istiyor.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam iki kardeş olan 23 yaşındaki erkek görüşmeci K.Ö.' nün bir amcası ve halası Almanya'da yaşamaktadır. Lise mezunu K.Ö. babasının yanında çalışmaktadır. Türkçeyi bilen K.Ö.' nün annesi ve diğer kardeşi Türkçe bilmemektedir.

Babam elektrik tamiri işiyle uğraşıyor ve Türkiye'den malzemeler getiriyor. Ben de babama yardımcı oluyorum. Alman hükümeti para da verdiği için parasız kalmıyorum, ama çalışmam gerektiği için de babamın yanındayım. O Türkiye'ye gidemediği zamanlarda ben gidiyorum, oradaki işlerini halletmek için. Gittiğimde akrabalarım da kalıyorum. Akrabalarımı ziyaret etmeyi seviyorum, babaannem ve dedemin evinde kalıyorum çoğunlukla ama diğer akrabalarım da ziyarete gittiğimde onlarda da kalıyorum. Türkçe bildiğim için de rahat iletişim kurabiliyorum. Türkiye'ye gitmeyi ve orda kalmayı seviyorum.

22 yaşındaki kadın görüşmeci M.A' nın babası Türk, annesi Alman'dır. Tek çocuk olan ve baba tarafından bütün akrabaları İstanbul'da yaşamakta olan M.A. lise mezunudur. Bir mağazada çalışmakta olan M.A. Türkçe bilmektedir.

Ben Türkiye'yi çok seviyorum ve baba tarafından bütün akrabalarım da orda yaşadığı için Türkiye'ye gitmeyi istiyorum. Annem ve babam çoğunlukla benimle gelmiyor, ama ben sık sık gidiyorum. Çalıştığım içinde rahatlıkla gidebiliyorum. İstanbul'a gidiyorum yaklaşık 3 ayda bir. Gittiğimde akrabalarım da kalıyorum ve çok keyifli vakit geçiriyorum özellikle kuzenlerimle. Ayrıca orda alışveriş yapmayı seviyorum Almanya pahalı ve buradan kendime çok bir şey alamıyorum kıyafet olarak. Türk arkadaşlarımla görüşmeyi seviyorum, Türkçe konuşuyoruz kendi aramızda. Babamla da Türkçe konuşuyorum ama annem bilmiyor. Evde yarı Almanca yarı Türkçe konuşuyorum. Özellikle mağazaya gelen Almanya' ya yeni gelmiş Türklerle

karşılaştınca Türkçe konuşup yardımcı olmayı seviyorum. Onlarla Türkiye hakkında konuşuyorum.

3.1.2.2. Konuşulan Dil

Konuşulan dil yaşanan kültürün en önemli taşıyıcısı ve aynı zamanda yeniden üretilmesini sağlayan başka bir unsurdur. Çünkü dil ile yaşantı sonucu oluşan ortak simgeler ve anlamlar somutlanmış olmaktadır. Aynı zamanda dil kültürün en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Kaynak kişilerden, iki farklı kültüre ait iki dilden hangisinin daha çoğunlukla konuşulduğu sorularak, dilin kültür ve değer aktarımı noktasında işlevi belirlenmeye çalışılmaktadır.

Kaynak kişilerin çoğunluğu Türkçeyi tam olarak bilip konuşamamaktadırlar. Tam anlamıyla bilen 7 kişi bulunmaktadır. Bu yedi kişiden 5'i sık sık Türkiye'ye gittiği için rahatlıkla konuştuklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar Türklerin çoğunlukta yaşadığı bölgelerde oturup çoğunlukla anne ve babaları Türk olan ve Türkçe konuştuğu arkadaşları olduğu için Türkçe pratiği olduğunu belirtmektedirler. Bu görüşmecilerin evlerinde hem Almanca hem de Türkçe konuşulmaktadır.

Diğer 11 görüşmecinin bulundukları çevrede ve okulda Türklerin az olmasından dolayı ve evde de Almanca konuşulmadığı için Türkçeyi unuttuklarını ifade etmektedirler. Ayrıca görüştükleri Türk arkadaşlarıyla da Almanca konuşmaktadırlar. Kalan 12 görüşmeci ise Türklerin çoğunlukta oturduğu mahallede oturmalarına rağmen evde Türkçe konuşulmadığını ve Türk arkadaşlarıyla da Almanca konuştuklarını belirtmektedirler.

Lise mezunu 19 yaşındaki kadın görüşmeci D.K. annesi Alman, babası Türk ve üç kardeşinin olduğu bir ailede yaşamaktadır.

Evde herkes Almanca konuşuyor. Annem de Türkçe bilmiyor, sadece birkaç kelime biliyor. Babamın ona sıklıkla söylediği birkaç cümle ve kelime biliyor. Örneğin, "çay getir", yemek, gibi konuşmalar babam bunları Türkçe söylüyor ve sanırım herkesin en iyi bildiği kelimeler. Okul arkadaşlarım da almandı bu yüzden de Türkçeyi konuşamıyorum. Çocukken anlayabiliyordum

ama sonrasında ben de ilgilenmedim çok. Amcam ve çocukları ve bir kuzenim Almanya'da yaşıyor. Onlar Türkçeyi güzel konuşmalarına rağmen birlikte vakit geçirdiğimizde Almanca konuşuyoruz. Sanırım Almanca burada yaşadığımız için daha önemli olduğundan, Türkçe konuşma gereği duymuyoruz.

23 yaşındaki lise mezunu erkek görüşmeci R.İ. babasıyla birlikte kendi dönerci dükkânlarında çalışmaktadır. Babası Türk, annesi Alman olan katılımcı iki kardeştir. R.İ.'nin ailesinde herkes Türkçe bilmektedir.

Babam, benimle dükkânda kimse olmadığı zamanlar özellikle Türkçe konuşuyor, bazen de müşteriler varken ve yoğunken ara ara yapmam gerekenleri Türkçe söylüyor. Bu sebeple her gün pratik yapmış oluyorum. Ayrıca dükkânımıza gelen Türk müşterilerle de Türkçe konuşuyoruz, sohbet ediyoruz. Ben Türkiye'ye de sık sık gidiyorum. Hem akraba ziyareti için hem de iş amaçlı. Bazen de sırf özlediğim için gidiyorum. O yüzden telaffuzumda iyidir. Evde Türkçe konuşuyoruz çoğunlukla, annem de Türkçe anlayabiliyor, konuşması bize göre iyi olmasa da epey konuşuyor.

Türk komşularımızla da görüştüğü için Türkçeyle de anlaşıyoruz. Ayrıca babam Türkçeyi unutmamı istemiyor. Bence de bizim asıl dilimiz Türkçe, insan kendi dilini de bilmeli ama yaşadığı yerdeki dili de iyi bilmeli. Benim Almancam da iyidir. Daha da iyi olması için özen gösteriyorum, çünkü burada yaşıyoruz ve rahat iletişim kurmak hem işimiz açısından önemli hem de daha rahat etmemiz için önemli.

Babası Alman, annesi Türk ve tek çocuk olan 19 yaşındaki kadın görüşmeci J.A. üniversite öğrencisidir.

Bizim evde Türkçe konuşulmaz zaten, babam da hiç Türkçe bilmez. Konuşmak ya da öğrenmek için çabaladığını da görmedim. Zaten bizim evimiz Türklerin yaşadığı yerden çok uzakta, çevremde de hep Almanca konuşuluyor, arkadaşlarımın da çoğu Alman, Türk arkadaşlarımla da Almanca konuşuyorum. Babam da Türkçe konuşacak bir durum yok diyor, bu bakımdan haklı bütün işlerimizi Almanca hallediyoruz çünkü. Ama küçükken Türkçe anlayıp konuşabiliyordum. O zamanlar Türklerin çoğunlukta olduğu

bölgede oturuyorduk, daha sonra taşınınca ben de Türkçeyi unuttum. Şimdi ne anlayabiliyorum ne de konuşabiliyorum. Ama Türkçeyi unuttuğum için üzülüyorum.

3.1.2.3. Televizyon Programı Tercihleri

Mülakat esnasında bahsedilen bir diğer konu ise yine Türkçenin pratiğiyle alakalı görülmesi sebebiyle evde Türk kanallarının ve programların mı yoksa Alman kanal ve programlarının mı izlendiğidir. Dil aynı zamanda bir alışkanlıktır. İnsanlar kendilerini ifade ederlerken seçtikleri kelimeler, kurdukları cümleler aynı zamanda kullandıkları dildeki pratikleri de alakalıdır.

Bu patikler günlük konuşmalarla gerçekleşmektedir. Bir dili konuşulurken duymak, öğrenmenin kalıcı olması açısından önemlidir. Bu bağlamda Türk kanallarının evde izlenip izlenilmediği üzerinde durulmaktadır. Evde Türkçe konuşan ve Türk olan anne ya da babanın Türkçe yayın izlemesi, çocukların Türkçeye aşina olması bakımından önem taşımaktadır.

Mülakat yapılan 30 kişiden sadece 6 katılımcının evinde Türkçe program izlenmektedir. Diğer 24 katılımcının evinde ise tamamıyla Alman kanalları ve programları izlenmektedir. Bunun sebebi olarak zaten Türkçeyi bilmediklerini ya da çok az anlayıp konuştuklarını belirtmektedirler. Katılımcılar ailelerinin de Türk programları izlemedikleri için evde Türk programları izlenmediğini belirtmektedir.

Araştırma açısından bir diğer önemli sebep olarak konuşmaları anlasalar bile simgesel ve anlamsal olarak Türkçe bir cümlenin neyi kastettiğini anlayamadıkları için yabancı kaldıklarını belirtmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bir dili simgeleriyle ve atfedilen anlamlarıyla anlayabilmek, o kültürün ne ölçüde yaşanıldığı ve içselleştirdiğiyle alakalıdır. Türk programlarını izlemek salt olarak telaffuz pratiği açısından önemli olsa da duyulan dilin birey açısından simgesel ve anlamsal olarak bir şeyler ifade etmesi için o kültüre ait kültürel paylaşımların olmasını gerektirmektedir.

Toplam dört kardeş olan 22 yaşındaki erkek görüşmeci Ö.S.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. Ö.S. lise mezunudur.

Evde Almanca konuşuyoruz, arkadaşlarımla da Almanca konuşuyoruz. Türkçeyi çok bilmiyorum, çok çok az anlıyorum ama konuşmak daha zor. Annem de Türkçeyi bilmiyor. Bu yüzden evde Alman kanallarını ve programlarını izliyorum. Babam ara sıra Türkçe programlar izliyor ama biz sıkılıyoruz anlamadığımız için. Burada Türkler fazla olmasına rağmen Almanca konuşuyorlar, bu yüzden Türkçeyi çok iyi anlayamıyoruz. Televizyonda da Türkçe programlar yerine Almanca programlar izlemeyi seviyorum.

Annesi Türk, babası Alman olan 20 yaşındaki erkek görüşmeci F.K. iki kardeştir. Üniversitede siyaset bilimi okuyan F.K.'nın annesi çalışmamaktadır.

Evde Almanca konuşuyoruz, babam Türkçe bilmiyor, annemle de genel de Almanca konuşuyoruz, çok nadir Türkçe bir şeyler söylüyor, bazen anlayabiliyorum, bazen anlayamıyorum. Ben herkesle Almanca konuşuyorum Türk ya da yabancı olması fark etmiyor. Herkesle bildiğim dili konuşuyorum. Öğrenmek için bir çaba göstermedim çünkü Almanca daha önemli ve işimize yarıyor. Evde annem sevdiği Türkçe programları izliyor, biz de o sırada başka şeylerle uğraşıyoruz. Ben ve babam Almanca yayınlanan programlar izliyoruz.

3 kardeş olan 24 yaşındaki erkek katılımcı E.Ç.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. E.Ç. üniversite son sınıf öğrencisidir ve dersi olmadığı günlerde babasına kendilerine ait bakkal dükkânlarında yardımcı olmaktadır. E.Ç. ve ailesi Türklerin çoğunlukta oturduğu bölgede yaşamaktadırlar.

Çoğunlukla babamla Türkçe konuşuyorum, zaten benim de Türkçem iyi. Sık sık Türkçe konuşuyoruz. Babam eğer babam uygun değilse ben Türkiye'ye de gittiğim için Türkçemizde sıkıntı yok. Ben de unutmak istemiyorum, hem belki okuduğum bölümle ilgili çalışma hayatında da yardımcı olur diye düşünüyorum.

Babamın marketinde televizyon var ve sürekli açık. Türk programlarını izlemeyi seviyor. Evde de Türk programlarını izliyor, annemde

izliyor. Annemde çok çok iyi olmamasına rağmen konuşup anlayabiliyor, zaten ben olmadığım zamanlarda babama bakkalda yardım ediyor. Annemle de Türkçe konuşuyoruz.

3.1.2.4. Anne ve Babanın Konuştuğu Dil

Katılımcıların yaşayışlarında sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan Türkçenin yerini ve işlevini daha iyi anlayabilmek için onlara Alman olan annelerinin ya da babalarının Türkçe bilip bilmediği sorulmaktadır. 30 katılımcıdan 3 kişinin Alman olan anne ya da babası Türkçe konuşup anlayabilmektedir. Türkçeyi bilen 7 katılımcıdan 3' ünün Alman olan anne ya da babası Türkçeyi anlayabilmekte ve konuşabilmektedir.

Bu üç katılımcıdan erkek olan 2 katılımcının Alman olan annesi Türkçeyi rahatlıkla anlayıp konuşabilmektedir. Bir kadın katılımcının Alman olan babası Türkçeyi bilmektedir. Diğer 27 katılımcının Alman olan anne ya da babası ya hiç bilmemekte ya da birkaç kelime bilmekte ancak cümle olarak anlayıp konuşamamaktadır. 27 katılımcının evinde de ağırlıklı olarak Almanca konuşulmaktadır. Bazen Türk olan anne ya da babanın söylediği bir cümle ya da birkaç kelimeden oluşan kısa Türkçe konuşmalar geçmektedir. Ailelerinin Türkçe bilmemelerindeki sebep saptanmaya çalışılmıştır.

Diller konuşuldukça süreklilik kazanmakta ve yeniden üretilmektedir. Bir insan çevresinde genel olarak hangi dil konuşuluyorsa zamanla kendi konuşma pratiği de refleks olarak o dile yatkınlık göstermektedir.

Dil aynı zamanda bir kültürün ürettiği bir unsurken diğer yandan da o kültürü aktaran ve yeni nesillere anlatan bir araçtır. Dolayısıyla dilin diğer kültür unsurlarından farkı bundan kaynaklanmaktadır. Belli bir kültürel yapı içerisinde oluşmuş bir dil yine o kültürü aktarmanın en doğru aracı olmaktadır. Çünkü yaşanan kültür, dile aktarılırken o kültüre ait değerler ve özel kavramlarla anlatılmaktadır.

Örneğin Türklerdeki kız isteme olayı, başka bir dilde ifade edildiğinde Türkçedeki kastedilen simgesel ve anlamsal içerikten yoksun olmaktadır. Bu Türk kültüründe görülen bir gelenektir ve dile yansımıştır. Kız isteme

denildiğinde başka bir dilin anlamsal dünyasında yabancı ve ifadesiz kalmaktadır.

Sahada yapılmış olan katılımlı gözlem notlarına göre de, katılımcıların evlerinde Almanca konuşulması farklı kültürleri anlamlandırmada yine Alman kültürünün dile yansıyan değerleri ve anlamsal ifadeleriyle gerçekleşmektedir. Belli bir kültüre ait bir dilde kullanılan ifadeler, o kültüre ait, değerleri, simgeleri ve anlamları içeren kültürel özgünlüğü de yansıtmaktadır.

Üniversitede tarih bölümü öğrencisi 20 yaşındaki kadın görüşmeci Y.B.'nin 4 kardeşi bulunmaktadır. Y.B.'nin ev hanımı olan annesi Alman babası Türk' tür.

Biz evde Almanca konuşuyoruz, ben ve diğer kardeşlerim Türkçeyi hiç bilmiyoruz, sadece babamın nadiren şakalaşırken söylediği birkaç kelime var o kadar. Sanırım o da argo oluyor. Annem de hiç Türkçe bilmiyor. Yeni evlendiği zaman Türkçe öğrenmeye çok heves etmiş fakat babamın akrabaları gülüp dalga geçince bir daha öğrenmek istememiş. Evde kimse konuşmadığı için bizde gerek duymadık, arkadaşlarımızla da Almanca konuşuyoruz. Almanya da yaşadığımız için de Almanca bilmek yetiyor ve daha önemli.

Lise mezunu 23 yaşındaki kadın katılımcı N.S. üniversiteye gitmek istemediğini, çalışıp para kazanmak istediğini belirtmiştir. N.S. Türklerin çoğunlukta yaşadığı bir bölgede büyük bir alışveriş merkezinde bir giyim mağazasında satış temsilciliği yapmaktadır. Tek çocuk olan N.S.'nin annesi Türk, babası Alman'dır.

Babam hiç Türkçe bilmez, bir ara annem öğretmek istemiş ama babam bir Alman firmasında çalışıyor ve çalışma saatleri çok fazla, çoğunlukla seyahat etmesi de gerekiyor. Bu sebeple çok vakti yok ve öğrenememiş. Annem de başka bir Türk markette çalışıyor. Yaşadığımız yerde görüştüğümüz Türk komşularımızda çok fazla. Biz annemle Türkçe

konusuyoruz, babam evde olmadığı zamanlarda sadece Türkçe konuşuyoruz.

Ben de çalıştığım yerdeki diğer Türklerle Türkçe konuşuyorum. Benim Türkçem iyidir. Annemin akrabaları da burada yaşıyor. Anneannem, dedem ve bir teyzem de burada yaşıyor. Onlarla da sürekli görüşürüz. Görüştüğümüzde Türkçe konuşuyoruz, zaten anneannemin Almancası çok iyi değil.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki kadın katılımcı J.P. 'nin babası Alman, annesi Türk ve bir ablası vardır. Anne ve babası mühendis olan J.P. Türkçeyi anlayıp konuşabilmektedir.

Babam Türkçeyi çok iyi anlıyor ve konuşuyor, evde de bizle Türkçe konuşur. Almanca da konuşuruz. Babam Türkiye'de 4 yıl kalmış işi sebebiyle. Annemle de Türkiye'de tanışmışlar. Babam Türkçe konuşmayı seviyor, bizim de öğrenmemizi özellikle babam istedi. Ablam da Türkçeyi biliyor. Yaz tatillerinde Türkiye'ye annemin akrabalarını görmeye gidiyoruz. Babam Türkiye'de vakit geçirmeyi çok seviyor. Türkiye'ye her gidişimizde babam yeni bir şeyler öğrendiğini söylüyor hem Türkçeye dair hem de Türk kültürüyle alakalı. Türk arkadaşlarım da çok fazla ve onlarla da düzenli olarak görüşüyorum, ailem de aileleriyle görüşüyor bazı arkadaşlarımın. Onlarla Türkçe konuşuyoruz.

23 yaşındaki erkek katılımcı C.T. annesi Türk, babası Alman ve toplam iki kardeştir. Bir kız kardeşi olan C.T. babasının yanında geçici olarak çalışmaktadır. Annesi de çalışmakta olan C.T.'nin anne tarafından akrabaları Berlin'de yaşamaktadır.

Babam Türkçeyi anlayamıyor da konuşamıyor da. Zaten annem de burada doğup büyüdüğü için onun da Türkçesi iyi değil. Ben daha önce Türkiye'de bulunmadım. Annemin anne ve babası yıllar önce buraya gelip yerleşmiş. Türkiye' de akrabalarımız varmış ama uzaktan. Anne tarafından yakın akrabalarımız burada yaşıyor. O yüzden Türkiye'ye de hiç gitmedik. Babam onlarla sık görüşmese de annemle biz görüşüyoruz. Ama birlikte olduğumuzda da hep Almanca konuşuyoruz. Almanca espi yapıp Almanca

tartışıyoruz, tüm iletişimimiz Almanca. Babam Türkçeye hiç ilgi duymamış, buradaki hayatımız için Almancanın önemli olduğunu söylüyor. Ben de öyle düşünüyorum. Çünkü okulda iyi Almanca konuşamayanlarla dalga geçerlerdi.

Dedemde bizlere hep Almanya'ya ilk geldiği zamanları anlatırdı. Almancası iyi olmadığı için çok zorluk çektiğini, Almanca bilmenin burada yaşayabilmek için çok çok önemli olduğunu söyler her zaman.

3.1.2.5. “Türkiye’de Yaşamak” Fikri

Bir ülkede doğup büyümüş bir birey için, farklı bir ülkeye gidip yaşamak bazı koşullarda avantaj ve yeni fırsatlar için bir imkan gibi görünürken, bazı faktörlerden dolayı da çok uzak bir ihtimal olarak algılanır. Almanya’da doğmuş ve orada büyümüş yarı Türk yarı Alman 30 katılımcıya Türkiye’de yaşamayı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bu sorunun amacı bir sonraki mülakat sorusuna da giriş niteliğindedir. Aidiyet çok önemli bir duygudur. Koşullar çok farklı bir durumu gerektirmiyorsa birey kendini nereye ait hissediyorsa ve yabancılık hissetmiyorsa orada kalma eğilimi göstermektedir.

30 katılımcı yaş aralığı itibariyle genç bir nesli temsil etmektedir. Bu neslin bir özelliği de iki kültüre birden aşina olmaları ve güçlü ya da zayıf bir bağlarının olmasıdır. Bu soru, onların aynı zamanda kendilerini hangi kültüre ve yaşam tarzına ait hissettiklerinin anlaşılmasında ilk adım olmaktadır. Bu sorunun cevabı, bir sonraki sorunun cevabıyla da ilişkilidir.

30 katılımcıdan 2 kişi Türkiye’de yaşamak istediklerini ifade etmişlerdir. Türkiye’de yaşamak istemeyen 28 katılımcının bir kısmı Türkiye’de işsizlik sorununun olduğunu, bir kısmı da yakın akrabalarının (anne, baba ve kardeşler) kısacası tüm çevrelerinin burada olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bir kısmı da düzenlerinin, hayatlarının Almanya’da olduğunu belirtmişlerdir.

23 yaşındaki kadın katılımcı Y.K. üniversitede öğretmenlik okumaktadır. Annesi Alman, babası Türk ve bir abisi olan Y.K.'nın annesi çalışmaktadır.

Babam bizi küçükken bir kere Türkiye'ye götürmüş. Onun dışında gitmedik. Ben ve annem Türkçe bilmiyoruz. Babam da benimle sürekli Almanca konuştu. Çok nadir Türkçe konuşurdu küçükken. Ama artık konuşmuyor. Ara da kelime olarak bir şeyler söylüyor. Türkiye' de yaşamak fikri bana çok uzak, hem Türkçeyi bilmiyorum hem de bütün planlarım burayla ilgili. Türkiye'deki yaşayışla ilgili çok fikrim de yok.

Annesi Alman, babası Türk ve bir erkek kardeşi olan 21 yaşındaki kadın katılımcı B.S. üniversitede felsefe okumaktadır.

Evde almanca konuşuyoruz, ben Türkçeyi bilmiyorum. Küçükken biliyordum ama sonra unuttum. Çevremdeki herkes Almanca konuşuyor. Türkiye'ye bir kere gitmiştik. Babaannem hasta olduğu için gitmiştik. Dedem ben çok küçükken ölmüş. Türkiye' de yakın akrabalarımız yok. Babam da babaannemin ölümünden sonra hiç gitmedi. Tatile de gitmedik. Gittiğimizde de gezme fırsatımız olmadı. Oraya yaşamak için gitsem ne yaparım bilmiyorum, tanıdığım kimse yok, ne iş yaparım onu da bilmiyorum. Zaten Türkçe de bilmiyorum. Çok zor, her şeyim burada, gelecek planlarım da burayla ilgili. Hem ailem de burada. Onlar Türkiye'de yaşamamanın daha zor olduğunu söylüyorlar, özellikle iş bulmak çok zormuş.

22 yaşındaki kadın görüşmeci M.A' nın babası Türk, annesi Alman'dır. Tek çocuk olan ve baba tarafından bütün akrabaları İstanbul'da yaşamakta olan M.A. lise mezunudur. Bir mağazada çalışmakta olan M.A. Türkçe bilmektedir.

İlerde Türkiye'de yaşamayı isterim, çok güzel bir ülke. Özellikle İstanbul'u çok seviyorum, zaten akrabalarımızda orda yaşıyorlar. Almanya'da sadece annem ve babam var. Onları bırakıp gidemem. Ama ailem girmeyi isterse, onlarla İstanbul'da yaşamayı çok isterim. Burada doğdum ama çok alışamadım, Türkiye'de insanlar daha samimi buradaki gibi mesafeli değiller. Ben de bu samimiyeti seviyorum. Zaten Türk arkadaşlarım daha fazla. İlerde

Türkiye’de yaşama planım var. Tek çekindiğim nokta bir iş bulabilmek ama Türkçeyi bildiğim için kuzenlerim rahatlıkla iş bulabileceğimi söylüyorlar.

Yaşadığımız yerde Türkler fazla ve gittiğim okullarda da Türk arkadaşlarım vardı ve hala görüşüyoruz, farkında olmadan arkadaş çevremi daha çok Türk arkadaşlarım oluşturuyor. Herhalde kendimi daha yakın ve rahat hissediyorum, az da olsa Alman arkadaşlarım var ama onlarla ilişkilerim farklı.

Annesi Alman, babası Türk ve İki kız kardeşi olan 23 yaşındaki erkek katılımcı O.K. lise mezunudur. Ailesinin yaşadığı yere yakın bir apartmanda Alman olan kız arkadaşıyla birlikte kalan O.K’ nın annesi Türkçe bilmemektedir.

Evde ailemle Almanca konuşuyoruz, kendi evimde de kız arkadaşım da Almanca konuşuyoruz. Ben Türkçe bilmiyorum, çok az, birkaç basit cümle anladığım oluyor. Seri bir şekilde anlayamıyorum ve hiç konuşamıyorum. Türkiye’ye bir kere gitmiştik ben çocukken. İlerde Türkiye’de yaşamayı istiyorum, oraları merak ediyorum. Kız arkadaşım da çok istiyor hatta benden daha çok istiyor. Türk yaşamı çok ilgisini çekiyor, özellikle Türk adetleri, ilişkileri. Örneğin evlenmeyle ilgili adetlerimizden bahsetmiştim kendisinin de öyle evlenmek istediğini söyledi. Ancak şuanda ikimizin de işi yok, devletten aldığımız parayla geçimimizi sağlıyoruz.

Türkiye’ye şimdi bile gitmeyi istiyoruz ama şu an çok zor. Türkçemiz yok orada çok zorlanacağız. Ama bu uzun sürmez çünkü herkes Türkçe konuşacağı için öğreniriz diye düşünüyoruz. Ancak iş bulabilmek çok sıkıntı bizim için. Akralarım beraber iş yapabileceğimizi söylüyor. Bunu ciddi ciddi düşünüyoruz, çünkü burada da işsiziz.

3.1.2.6. Türk Kültürü Algısı

Türkiye’ye sık giden 5 katılımcıdan sadece bayan olan bir katılımcı ilerde Türkiye’ de yaşamak istediğini belirtirken, erkek olan diğer 4 katılımcı Türkiye’ye çok sık gittikleri halde orada yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Onların ve diğer bütün katılımcıların zihninde Türk kültürü

denilince nasıl bir imaj canlandığı anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu sebeple 30 katılımcıya Türk kültürü deyince neyin anlaşıldığı ve nasıl ifade ettikleri sorulmuştur.

Sahada katılımlı gözlem esnasında dikkat çeken en önemli husus, katılımcıların iki kültür arasındaki yaptıkları keskin ayrımlar olmuştur. Türkiye’de çok vakit geçirmeseler bile bazı kültürel öğeleri özellikle vurgulamaktadırlar ve bunları Alman kültürüyle Türk kültürü arasındaki farkı açıklamada kullanmaktadırlar.

Annesi Alman, babası Türk ve tek çocuk olan 23 yaşındaki kadın görüşmeci B.A. bir kafede çalışmaktadır. İleride Türkiye’ de yaşamak istemediğini belirten B.A. Almanya’da kendisinin açtığı bir kafede çalışmaya devam etmek istemektedir.

Kafede çalıştığım için birçok insanla karşılaşma fırsatım oluyor. Buraya Alman müşteri de geliyor, Türk müşteri de geliyor. Ben kendi çevremdeki Türklerden de gördüğüm kadarıyla, Türk kültürü daha çok geleneklere bağlı bir kültür. Almanya’da kurallar öyle olduğu için belli şekilde davranırız. Örneğin otobüste kapıya yakın ilk koltukların yaşlılara bırakılması gerekiyor. Bu işleyen bir kural ama Türklerde bu durum farklı gelenekle alakalı, kural değil saygıdan dolayı yapılıyor. İki kültür arasında dikkatimi çeken fark bu olmuştu.

Üniversitede ekonomi bölümü öğrencisi olan 21 yaşındaki kadın görüşmeci J.I.’nın Türk olan annesi işçidir, Alman olan babası inşaatta işçi olarak çalışmaktadır. Bir kız kardeşi olan J.I. ve babası Türkçe bilmemektedir.

Annemin Türk arkadaşı çok fazla özellikle çalıştığı işte çok fazla Türk çalışmaktadır. Bizim eve de gelirler. Ama çoğunlukla Almanca konuşuyorlar. Annem bizim Almancamızın iyi olmasını istiyor. Özellikle çalıştığı yerde bu çok önemliymiş ve annemim Almancası iyi olmasına rağmen yine de sıkıntı çekmiş. Dil bilmek dışlanmamak için önemli. Çünkü Almanya’da kurallar çok önemli, ama Türklerde bu durum daha farklı. Türkler arasında samimiyet var

ve adetler var. Ama Almanya'da insan ilişkileri daha mesafeli ve insan ilişkilerinde de kurallar çok fazla. Bence Türk kültürü denildiğinde aklıma samimiyet geliyor.

Annemim Türk arkadaşlarıyla samimiyetiyle, Alman arkadaşları arasındaki samimiyet çok farklı. Türk arkadaşları arasında samimiyetten yapılan bir şey, Alman arkadaşlarınca yanlış anlaşılabilir.

İki erkek kardeşi ve toplam üç kardeş olan 21 yaşındaki erkek görüşmeci V.G.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. Üniversite öğrencisi olan V.G. ve ev hanımı olan annesi Türkçe bilmemektedir.

Üniversitede Türk arkadaşlarım da var, Alman arkadaşlarım da var. Türk arkadaşlarımla da Almanca konuşuyorum. Ancak Alman arkadaşlarımla olan ilişkim ile Türk arkadaşlarımla olan aramdaki ilişkimde farklar bulunmaktadır. Arkadaşlarımda içinde anne ya da babasından birisi Alman olan da var, hem annesi hem de babası Türk olan da var.

Alman kültüründe insanlar birbiriyle mesafeli durabilir, saygıdan dolayı. Ancak Türk kültürü daha farklı konumdadır. İnsanlar mesafeli durursa samimiyetsizlik oluyor. Türkler geleneklerine bağlı Almanlar bu konuda daha rahatlar. Koşullara göre hareket edilir.

Üniversite öğrencisi 23 yaşındaki kadın katılımcı Z.E. ailenin tek çocuğudur. Babası Alman olan Z.E.'nin Türk olan annesi çalışmaktadır.

Benim annem Berlin'de doğmuş ve burada büyümüş, hatta Alman arkadaşı daha fazla ama buna rağmen annem bir Türk gibi davranır çoğu zaman. Türkçesi de iyi değildir. Ama bize babamdan daha çok annem nasihat verir. Dedem ve anneannemde Çok samimiyizdir. Birbirimizin her yaptığımızdan haberdar oluruz. Almanya'da insan ilişkileri daha farklıdır. Burada samimiyet farklı adlandırılıyor. Birey olmak çok önemli bu yüzden her şeyde önce kişisel saygı çok önemlidir.

Örneğin Türklerdeki bu samimiyet Alman kültürüne göre kişinin özeline müdahale oluyor. İki kültür çok farklıdır. En basiti babam anneme birçok konuda rahat davranır, serbest bırakır. Bu saygı gereğidir, annemin

seçimi olmalı babama göre. Ama Türklerde bir erkek eşine karışır, hatta bunu yapmayınca ilgisizlik olur.

Benim annemin akrabalarında gördüklerim böyle. Kuzenlerim var, dayım ve 2 teyzem var. Onlarda ve dedemle anneannemin yaşayışlarında gördüğümle, babamda ve babamın ailesinde ayrıca babamın ailesiyle olan ilişkisinde gördüklerim çok farklı.

Şunu söyleyebilirim ki, Türkler bir şeyi yapmadan önce birbirlerine anlatırlar, fikir alırlar, hatta fikirleri değişir. Ama Almanlar bir şeyi yaptıktan sonra anlatırlar çoğu zamanda anlatmazlar.

3.1.2.7. Aidiyet Duygusu

Türk kültürüyle ilgili soruyu takiben görüşmecilere kendilerini hangi kültüre yakın hissettikleri sorulmuştur. Mülakat yapılan 30 katılımcının iki kültürle de bağları olduğu gözlenmiştir. Ancak bu iki kültürün katılımcıları nasıl bir kültürel temas ortamında etkilediği önemlidir. Elde edilen katılımlı gözlem notlarına göre her iki kültürden de aldıkları kültürel öğeleri birleştirmişlerdir. Dolayısıyla kendilerine hangi kültür diye sorulunca net olarak Türk kültürü ya da Alman kültürü cevabı alınamamıştır. Çoğunlukla bunun değişik bir duygu olduğunu ifade etmişlerdir. Kendilerinin ne tam olarak Alman kültürüne göre yaşadıklarını ne de tam olarak Türk kültürüne göre yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Bu tanımlamalar katılımcıların aidiyet duygularının hangi kültüre daha yakın olduğunu öğrenmeye yöneliktir. Bireyler kendilerini ait hissettikleri toplumun, grupların, çevrenin ya da kültürün özelliklerine hayatlarında pratik anlamda da yer vermektedirler.

Katılımcılar, hem annesi hem babası Türk olan arkadaşlarının yaşantılarında Türk kültürünün ağır bastığını ancak kendi yaşantılarında durumun çok farklı olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye'ye sık gitmeyen katılımcılar Türk kültürüne yabancı olmadıklarını ancak birebir de yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu Türk kültürünü geleneklere bağlılık olarak ifade ederken, Türk olan anne ya da babaları özellikle bazı noktalara dikkat ettiğini belirtmişlerdir. Bu durum mülakat

soruları ile netlik kazandırılmaya ve hem hangi kültür unsurlarının etkin olduğu hem de nasıl öğrenildiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Üniversite öğrencisi 23 yaşındaki kadın katılımcı A.A.'nın annesi Türk, babası Alman'dır. Bir abisi olan ve hem babası hem de kendisi Türkçe bilmeyen A.A.'nın annesi Türkçeyi çok iyi bilmemektedir.

Annem Almanya'da doğmuş ve büyümüş. Anneannem, dedem ve iki teyzem de burada. Ben Türkçe bilmediğimden onlarla Türkçe konuşmuyorum. Annemin Türkçesi de çok iyi değil. Ancak annem Türk kültüründeki bazı şeyleri özellikle yapmamızı istiyor. Türk kültürü daha çok geleneklere bağlı ama Alman kültürü daha rahattır.

Çok ilginç Türk arkadaşlarımla vakit geçirirken Almanca konuşsak bile kendimi Türk gibi hissediyorum, ama Alman arkadaşlarımla vakit geçirirken kendimi Alman gibi hissediyorum.

Kendimi belli bir kültüre yakın hissedemiyorum, sadece burada yaşadığımız için Alman kültürüyle iç içeyiz, ancak tam olarak Alman kültüründe yetişmedim. Annem den Türk kültürünü de öğrendim, hepsini birebir yaşamasak da biliyorum.

Toplam 4 kardeş olan 22 yaşındaki kadın katılımcı Y.E. üniversite öğrencisidir. Y.E.'nin ev hanımı olan annesi Alman, babası Türk'tür.

Evde Almanca konuşuyoruz, annem Türkçe bilmez. Babam da Almanca konuşur her zaman. Ama bize sürekli öğütlerde de bulunuyor. Annem babama göre daha rahat, bizlere çok müdahale etmez. Ancak babamdan dolayı annem de bazı noktalara dikkat ediyor. Bu anlamda Türk kültürüne yakınız ama onun dışında babam ve annem rahattır.

3.1.2.8. Benlik Algısı

Benlik algısı, bir kişinin kendisiyle ilgili olarak zihninde oluşturduğu imajı ve kendisini anlatmaya yönelik ifadeleri içeren bir kavramdır. Her insanın kendine özgü olarak oluşturduğu bir benlik algısı bulunmaktadır. Ancak kişinin benlik algısını etkileyen hem çevresel hem de kültürel faktörler

bulunmaktadır. Birey bu faktörlerinde nazarında kendisini nasıl gördüğüne yönelik bir algı oluşturmaktadır. Katılımcıların kendileriyle ilgili benlik algılarında hangi kültürün ya da hangi kültür unsurlarının nasıl şekillendiğini anlamak amacıyla kendilerini Türk olarak mı yoksa Alman olarak mı gördükleri sorulmaktadır. 30 katılımcıdan benzer cevaplar alınmıştır.

Kendilerini Türk olarak mı yoksa Alman olarak mı tanımlıyorsunuz sorusuna, 24 katılımcı kendilerini ne Türk gibi ne de Alman gibi gördüklerini ifade etmektedirler.

Diğer 6 katılımcının verdikleri cevap ise doğrudan aktarım şöyledir: “Türk gibi hissedip Alman gibi yaşıyoruz” tanımlamasını yapmaktadırlar. 6 katılımcının da “Türk gibi hissedip Alman gibi yaşıyoruz” cevabını vermeleri araştırma sahasından elde edilen önemli verilerden biridir.

Türkçe bilmekte olan lise mezunu 22 yaşındaki erkek katılımcı E.P. Türkiye’ ye sık sık gitmektedir. Babası Türk ve bir kardeşi olan E.P.’nin Alman olan annesi Türkçe bilmemektedir.

Türkiye’ye sık sık gittiğim için oradaki akrabalarımın güçlü bir bağım var. Babaannemden ve dedemden Türk kültürüne dair çok şey öğrendim. Onların davranışları, yaptıklarını izledim, bazen bana özellikle söylediği şeylerde olurdu.

Türklerin akrabaları arasındaki ilişkiyle Almanların arasındaki akrabalık ilişkileri çok farklıdır. Örneğin dedem ve babaannem bana öğütler verirler. Neyi yaparsam daha doğru olacağına dair öğütler verir. Ancak annemin annesi ve babasıyla ilişkimiz daha farklı. Onlar bu tarz şeyler yapmazlar, karışmazlar.

Bence Türk kültürü bu açıdan daha iyi, insanlar birbiriyle sorunları hakkında da konuşabiliyor, sırf mutlu olduğu bir haberi vermek için bile konuşabiliyorlar. Ama Almanya’da bizler annemle bu şekilde konuşmayız. Elbette birbirimizden haberdar oluruz ancak genel hatlarıyla bahsederiz.

Duygularımızı daha rahat ortaya koyabiliyoruz. Ancak Almanya’da daha mesafeliler. İnsanlar birbirlerinin hayatlarına öyle çok müdahale etmiyorlar ve bu da saygı olarak görülüyor. Sonuçta bu da buradaki kültür

anlayışıdır. Ancak Türkiye’de eğer kişinin bir sıkıntısı varsa ve akrabaları yardım için müdahale etmezse ilgisizlik oluyor. Bana Türk kültürü daha yakın geliyor ama biliyorum ki Almanya’da farklı davranıyorum. Bunu elimde olmadan yapıyorum. Çünkü Buradaki hayat böyledir. Yani Türk gibi hissedip Alman gibi yaşıyorum.

Üniversite öğrencisi olan 22 yaşındaki kadın katılımcı B.T. babası Alman, annesi Türk ve bir kardeşinin olduğu bir ailede yaşamaktadır. Kendisi ve babası Türkçe bilmeyen B.T. ailesiyle birlikte Türklerin çoğunlukla yaşadığı bölgeden uzak bir yerde yaşamaktadır.

Türk arkadaşlarımın yanında kendimi Alman gibi hissediyorum, Alman arkadaşlarımın yanında da Türk gibi hissediyorum. Ama seçme şansım olsaydı Türk kültürünü yaşamayı seçerdim. Çünkü Türkler ilişkileri daha sıkı tutuyorlar. Almanlar genelde daha benciller. Türklerin aile ilişkileri daha sıkı birbirlerine bağlılar.

Benim Türk arkadaşlarım da var ama daha çok Alman arkadaşlarım var. Çünkü yaşadığım yerde ve gittiğim okulda çok Türk yok. Zaten Türkçe de bilmiyorum. Annemle ve Türk arkadaşlarımla Almanca konuşuyorum. Buna rağmen Türk arkadaşlarımla olan ilişkim Alman arkadaşlarımla olan ilişkimden daha farklı daha içten.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam iki kardeş olan 23 yaşındaki erkek görüşmeci K.Ö.’ nün bir amcası ve halası Almanya’da yaşamaktadır. Lise mezunu K.Ö. babasının yanında çalışmaktadır. Türkçeyi bilen K.Ö.’ nün annesi ve diğer kardeşi Türkçe bilmemektedir.

Çok değişik bir durum biri Türk diğeri Alman anneye ve babaya sahip olmak, genelde çok sık sorulan bir soru Türk olarak mı hissediyorum ya da kendimi Türk olarak mı görüyorum, Alman olarak mı? Aslında bizim nasıl görüldüğümüzden çok nasıl algılandığımız algımızı etkiliyor. Almanya’da yaşıyorken annem Alman olmasına rağmen beni Alman gibi görüp kabul etmiyorlar. Bu durum girdiğim bütün çevrelerde geçerli. Okulda okurken de böyleydi, arkadaş ya da iş çevresinde de böyle oldu.

Diğer durum Türkiye için geçerli, babam Türk olmasına rağmen ve orada akrabalarım olmasına rağmen Türk olarak görülmüyorum ve bunu hissediyorum. Türkçe bildiğim halde böyle. Bu durum hem benim için hem de konuştuğum diğer Almanya'da yaşayan Türk arkadaşlarım için geçerli. Eskiden sadece benim böyle düşündüğümü zannederdim. Ancak onlarla konuşunca genel bir durum olduğunu anladım.

Tam olarak hissettiğimiz. Almanya'da yaşarken kendimi Türk gibi hissedip onu savunuyoruz. Ancak Türkiye'deyken Alman gibi hissedip öyle davranıyoruz. Çünkü kendimizi iki kültüre de ait hissetmiyoruz. Nerde durursak bir yabancılik hissi oluyor, biz de sanki diğer kültüre yakınmışız gibi hissediyoruz.

Bir kız kardeşi ve bir abisi olan 22 yaşındaki kadın görüşmeci S.D.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. Türkiye'ye ailesiyle birlikte yaz tatillerinde giden S.D. üniversite öğrencisidir. Kendisi, kız kardeşi ve annesi Türkçe bilmeyen S.D. abisinin Türkçeyi biraz bildiğini belirtmektedir.

Biz yazları Türkiye'ye babamın akrabalarını görmeye gidiyoruz, orada biraz durup yine Türkiye' de başka bir yere geçip yaz tatillerimizi değerlendiriyoruz. Bizim aile biraz değişiktir. Babam Türk olmasına rağmen sanki Alman olan odur. Annem de Alman olmasına rağmen sanki Türk olan odur bazı konularda. Biz evde Almanca konuşuyoruz, annem de Türkçe bilmiyor ama Türk geleneklerini biliyor. Çok ilginç başka bir şey, babaannem gelinleri arasında en çok annemi seviyor. Babaannem annem için bizim gelinlerden daha Türk diyormuş babama.

Değişik bir aile olduğumuzu düşünüyorum. Ben üniversitede okurken kapandım yani yaklaşık bir senedir kapalıyım. Bu fikri aileme söylediğimde bana, Almanya'da zorluk çekebileceğimi söylediler. Onlar pek istemediler ama saygı duydular. Başörtümden dolayı ve esmer olduğum için zaten kimse Alman olduğumu düşünmüyor. Hatta annemim Alman olduğunu söyleyince çok şaşırıyorlar. Bu yüzden ben de kendimi Alman gibi hissedemiyorum. Ama Türkiye'ye gittiğimizde de Türkçe bilmediğim için ve davranışlarımdan dolayı Türk olarak kabul etmiyorlar.

Bu yüzden Türk gibi de hissedemiyorum. Benim gibi iki kültürden oluşan bir aileye sahip olan arkadaşlarım ve ben aynı durumdayız. Arada

kalmış gibi. Ne tam Türk ne de tam olarak Alman. Bu durum annemin Alman, babamın Türk olmasından dolayı kaynaklı etnik bir durum değil. Bu kültürel bir durumdan kaynaklanıyor.

Ben Türkiye’de, aslında Alman kültüründen öğrendiğim davranış ve tutumları yansıtıyormuşum. Oysa Türk kültürünü biliyorum. Yani Türk kültürünü Alman tavrıyla yaşıyoruz. Biz Türk gibi hissedemeyen Alman gibi yaşayan bir grubu oluşturuyoruz. Ben de fark ediyorum, mesela Türklerin verdiği duygusal tepkileri ben de veriyorum ancak bunu Alman jest ve mimikleriyle yapıyorum. Örneğin iki kültür arasında espri anlayışı çok farklı, Türklerin espri anlayışı bana daha yakın geliyor ama bu tepkimi Alman gibi veriyorum, Almanların jest ve mimikleriyle Türklerin verdiği tepkileri veriyoruz.

3.1.2.9. Çocuklara Ad Verme Geleneği

Araştırmanın saha verilerinin toplanması kısmında, önceden hazırlanan mülakat sorularına yeni sorular eklenmiştir. Bunun sebebi araştırmacının elde ettiği katılımlı saha notlarının neticesinde dikkat çeken unsurlar soruya dönüştürülmüş olmasıdır. Mülakat yapılan 30 kişi isminin ve soy isminin kullanılmasını istememiştir. Bu sebeple sadece isim ve soy isimlerinin baş harfleri kullanılmıştır.

Ancak katılımlı gözlem yapıldığı için katılımcıların isimleri açık olarak bilinmektedir. Dikkat çeken nokta ise mülakata katılan 30 katılımcıdan 29’unun isimlerinin Türk ismi olmasıdır. Sadece 3 kadın katılımcının iki ismi vardır. İki ismi olan kadın katılımcıların ilk ismi Türk ismi diğer isimleri de “jasmin” dir. Onlar, Jasmin ismini kullanmaktadırlar. Erkek olan 1 katılımcının ismi ise Alman ismidir. Babanın Türk, annenin Alman ya da tam tersi bir durum olan annenin Türk, babanın Alman olması koşulunda değişmeyen sonuç, çocukların isimlerinin Türk olmasıdır.

Türkçeyi tam anlamıyla bilen 7 katılımcı olmasına rağmen ve diğer 23 katılımcının evinde Almanca konuşuluyor olmasına rağmen çocuklara Türk ismi konulmuştur. Katılımcılara bunun sebebi özellikle sorulmuştur. Çünkü katılımlı gözlem esnasında dikkat çeken bir diğer husus Türkçe konuşma noktasındadır. Türkçeyi konuşabilen 7 kişi de dahil, bütün katılımcılar için

Almanca konuşmak daha öncelikli ve önemlidir. Dil aslında kültürel bir unsura işaret etse de katılımcılar kültürel unsurdan ziyade işlevsel olarak dili hayatlarına yansıtmışlardır.

Onlar Almanya'da rahat edebilmek, istedikleri işte çalışabilmek ve diğer prosedürle ilgili işler için Almancaya önem vermektedirler. Sadece bilmenin yanında diksiyon ve gramer olarak da güzel konuşmaya dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Bu noktada Türk dili orada yaşamak için gerekli olmadığı için kültürel boyutu açısından ihmal edilmiştir. Almancanın ise katılımcılar için bu kadar önemli olmasının sebebi işlevselliğinden kaynaklanmaktadır.

Yarı yapılandırılmış sorularla mülakat yapılan 30 katılımcıdan hem mülakat esnasında sohbetin samimiyetinden yansıyanlar olarak elde edilen veriler hem de araştırmacının elde ettiği katılımlı gözlem notları karşılaştırıldığında ortak bir sonuç çıkmıştır.

Çoğu katılımcı kendini ne Alman gibi ne de Türk gibi hissettiğini belirtmiş, bazı katılımcılar da kendilerini Türk gibi hissedip Alman gibi yaşayan ve tepki veren kişiler olarak ifade etmişlerdir. Almanca bu açıdan onlar için bir kilit noktasıdır. Almanca konuşmak Alman kültürüyle uyum sağlayıp kendilerinin ifade etmiş olduğu, diğerlerinden farklı oldukları hissini ve yabancılik duygusunu gidermede kullandıkları bir araçtır.

Bu anlamda Almanca dili hem işlevsel amaçlı hem de özellikle kültürel bir unsur olduğu göz önüne alınarak benimsenmiştir. Katılımcıların, Alman kültürüne ait bireyler olarak kabul görmek için hayatlarında Almanca çok çok önemlidir. Bu durum aidiyet duygusuyla alakalıdır. Katılımcılar için kendilerinin hissettikleri “arada kalmış” duygusuna karşı bir çare olmaktadır.

Bu durum, hem kendilerinin algılarını hem de diğer kişilerin algısını değiştirmek için başvurdukları bir yoldur. Böylelikle hem kendi benlik algılarının hem de ayna benliklerinin değişebileceği düşüncesi hakimdir. Katılımcılardaki bu benlik algısına ve bunu değiştirmeye yönelik düşüncelerine rağmen isimlerinin Türk ismi olması bir diğer dikkat çeken özellik olmuştur.

Annesi Türk, babası Alman ve tek çocuk olan 20 yaşındaki kadın katılımcı H.C. lise mezunudur.

İsmimi annem koymuş. Babam bir şey dememiş. Annem özellikle istemiş, anneme göre Müslüman olduğumuz için Türk ismi olması gerekiyor. Babam Alman olmasına rağmen ve Türkçe konuşmamamıza rağmen Türk ismi olması önemli annem için.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki erkek katılımcı G.Y. annesi Türk, babası Alman ve tek çocuktur. Annesi bankada çalışan G.Y. ismi Alman ismi olan tek katılımcıdır.

İsmimin bu olmasını babam istemiş, annem de kabul etmiş. Zaten annem Almanya'da doğmuş. Annemin annesi ve babası da burada yaşıyorlar. Annem de Türkçe bilmiyor, zaten annemin babası da burada doğmuş ve büyümüş. Biz görüştüğümüzde Almanca konuşuyoruz. Ben Türkçe bilmiyorum, annemin de Türkçesi çok iyi değil. Çalıştığı yerde de Almanca konuşuyorlar. Annemin Türk arkadaşları var ama onlarla da Almanca konuşuyor. İsmimin Alman ismi olmasını da bu yüzden yadırgamamış. Zaten annemin daha çok Alman arkadaşı var.

Benim de çoğunlukla Alman arkadaşım var. Türk arkadaşlarım da var ama çok değil. Babam hiç Türkçe bilmiyor. Dolayısıyla da ismimin özellikle Alman ismi olmasını istemiş. Bir diğer sebebi de babamın çocukluğundan beri çok sevdiği bir isimmiş.

Annesi Alman, babası Türk olan 23 yaşındaki kadın katılımcı C.K. toplam üç kardeşlerdir. Üniversitede mimarlık okuyan C.K.'nın babasının ilk evliliğinden olan büyük abisi Türkiye' de yaşamaktadır.

Adımı babam koymuş, Türk ismi olmasını çok istemiş. Ben Türkçe bilmiyorum, evde de Türkçe konuşmamamıza rağmen babam özellikle Türk ismi olmasını istemiş. Babam Müslüman olduğumuz için ismimin de Türk ismi olması gerektiğini söylemişti. Annem kabul etmiş, kardeşimin de ismi Türk ismi. Bu tarz konularda evde babamın dediği olur, annem de bir şey demez.

Üniversiteye gitmeyen 19 yaşındaki kadın katılımcı Ö.Y.'nin şuan bir işi bulunmamaktadır. Üçkardeş olan Ö.Y.'nin annesi Alman, babası Türk'tür.

Üç kardeşimin de adını babam koymuş. Babam Türk ismi olmasını istemiş. Annem de isim koymayı istemiş, Alman ismi. Ancak babam kabul etmemiş. Annem iki isim koymayı önermiş. Bir Türk ismi, Bir de Alman ismi babam izin vermemiş. Bütün çocukların ismi Türk ismi olacak demiş.

3.1.3.10. Arkadaş Çevresi

Katılımcılara "Türk kültürü" ifadelendirmesi kullanılarak sorulan bir başka soru ise çoğunlukla arkadaş çevrelerini oluşturan kişilerin Türk mü yoksa Alman mı olduklarıdır. "Türk kültürü" ifadesinin kullanılmasıyla, katılımcıların bu ifadeyi nasıl algıladıklarının anlaşılması amaçlanmıştır. Bunun dışında dolaylı olarak da katılımcıların hangi kültürü yoğun olarak ve nasıl yaşadıklarını öğrenmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Bireyin içinde yaşadığı kültür atmosferi kendisine normal gelmektedir. Çünkü birey doğduğu andan beri belli bir kültürün hem teorikte hem de pratikte tesiri altında bulunmaktadır. Dolayısıyla başka kültürler ve onların pratikleri bize yabancı ve bazen garip gelmektedir. Aynı şekilde başka bir kültürel ortamda doğmuş ve büyümüş birisi için de bizim, kendi kültürümüze ait kültürel unsurlarla şekillenmiş davranış ve yaşayışımız değişik ve yabancı gelmektedir.

Ancak görüşme yapılan 30 katılımcı da gözlemlenen farklı bir durum vardır. Bu aile tipine sahip olmanın doğal sonucu olarak, iki kültürü de tam olarak yaşamadıkları için tam olarak bir kültürün tesiri altında oldukları da söylenemez. Katılımcılar iki kültürü de bilmektedirler, her iki kültürden bir takım unsurlar alıp yeni bir tesir alanı oluşturmuşlardır ve ortaya bir sentez çıkmıştır. Bu sonuçlar kültürleşmenin yaşandığını göstermektedir.

Katılımcılar bu sentez içinde yaşamalarına rağmen, benlik algılarında biryandan bu sentezi kabul etmişlerdir, biryandan da yabancılaşma duymaktadırlar. Katılımcılara hem Türk kültürü hem de Alman kültürü denildiği zaman bu kültürlerle ait unsurların tamamı olmasa da çoğunun

bilindiği gözlenmiştir. Ancak kendilerinin yaşadığı bu kültür ortamı, bu iki kültür unsurlarının toplamı olan bir kültür yapısı değildir. Kültürleşme sonucu İki kültürden alınan çeşitli kültür unsurları, kültür etkileşimi ile yeni bir form kazanmış ve kültür öğeleri toplamı olmaktan çıkıp kendine özgü bir kültür yapısı oluşturmuştur.

İlk 17 soru yukarıda yazılan fikirlerin bağlamında, katılımcıya benlik algısıyla ilgili doğrudan sorulan sorulardır. Onların farkındalıklarını öğrenmeye yöneliktir. Ancak 18. ve sonrasındaki sorular günlük yaşamlarını nasıl geçirdiklerine yönelik sorulardır. Özellikle Türk kültürü ya da Alman kültürü ifadelendirmesi kullanılmayarak sorulan sorular bulunmaktadır. Böylece katılımcıların yaşadıkları kültür hakkında algılarındaki hali değil yaşadıkları asıl halin öğrenilmesi hedeflenmiştir.

30 katılımcıya arkadaş çevrelerinde en çok Türk arkadaşlarının mı yoksa Alman arkadaşlarının mı olduğu sorulmaktadır. 19 katılımcının evi Türklerin çoğunlukla oturduğu bölgede bulunmaktadır. 19 kişiden 7 katılımcı Türkçe bilmektedir. Diğer 11 katılımcı yaşadıkları yerde, lise ve öncesi eğitimleri için gittikleri okulda çok az Türk'ün bulunduğunu belirtmişlerdir.

Bu 11 katılımcı Türklerin çoğunlukla yaşadığı bölgede yaşamamaktadır. Ancak Türk tanıdıklarının olduğunu, fakat en çok Alman arkadaşlarının olduğunu belirtmişlerdir. Türklerin çoğunlukta olduğu bölgede yaşayan 19 kişi lise ve öncesi eğitimleri için gittiği okulda Türklerin sayısının fazla olduğunu belirtmiştir. Ancak bu durum, onların arkadaş çevreleri için değişkenlik göstermektedir. Çünkü aralarında üniversiteye gidenler bulunmaktadır. Ancak bu 19 kişinin içinde yer alan ve Türkçeyi bilen 7 katılımcının arkadaş çevrelerinin çoğunluğunu Türkler oluşturmaktadır.

Üniversitede ekonomi bölümü öğrencisi olan 21 yaşındaki kadın görüşmeci J.I.'nın Türk olan annesi işçidir, Alman olan babası inşaatta işçi olarak çalışmaktadır. Bir kız kardeşi olan J.I. ve babası Türkçe bilmemektedir. J.I. ve ailesi Türklerin çoğunlukta yaşadığı bölgede ikamet etmektedir.

Benim çevremi daha çok Alman arkadaşlarım oluşturuyor, çünkü üniversitede çok vakit geçiriyorum. Yaşadığımız yerde tanıdığım Türk arkadaşlarım var ama çok değil. Her gün okula gidiyorum, okul çıkışı da sınıf arkadaşlarımla vakit geçirmeyi seviyorum, bu yüzden çoğunlukla Alman arkadaşlarımla görüşüyorum.

22 yaşındaki kadın görüşmeci M.A' nın babası Türk, annesi Alman'dır. Tek çocuk olan ve baba tarafından bütün akrabaları İstanbul'da yaşamakta olan M.A. lise mezunudur. Bir mağazada çalışmakta olan M.A. Türkçe bilmektedir.

Benim çalıştığım yere Türk müşteriler de geliyor, Alman müşteriler de ve diğer yabancı müşterilerde. Ama benim arkadaş çevremi daha çok Türkler oluşturuyor. Çünkü Türk arkadaşlarımla samimiyetim Alman arkadaşlarıma göre çok farklı. Ben samimiyeti seviyorum. Daha cana yakınız. Hem Türkçe konuşmayı sevdiğimden, arkadaşlarımla da Türkçe konuşuyoruz.

Lise mezunu 19 yaşındaki kadın görüşmeci D.K. annesi Alman, babası Türk ve üç kardeşinin olduğu bir ailede yaşamaktadır.

Gittiğim okulda ve yaşadığım yerde Türkler çok yok. Bu yüzden Alman arkadaşlarım daha fazla. Zaten Türkçe de bilmiyorum. Görüştüğüm Türk arkadaşlarım var ama çok az. Gideceğim üniversiteyi henüz bilmiyorum, belki o zaman değişebilir. Yani Türk arkadaşlarım da olabilir. Tamamıyla bulunduğum çevreden dolayı çok fazla Türk arkadaşım yok.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki kadın katılımcı J.P. 'nin babası Alman, annesi Türk'tür ve bir ablası vardır. Anne ve babası mühendis olan J.P' Türkçeyi anlayıp konuşabilmektedir.

Babamla, annemim çalıştığı yer yakın olduğu için yaşadığımız yerde Türk çok fazla. Ailem de Türk komşularımızla görüşüyor, benim de çevremde Türk arkadaşlarım fazla. Üniversitede Alman arkadaşlarım var ancak sadece okul zamanı görüşüyorum. Sadece birkaçıyla okul dışında da görüşüyorum.

Ama okula gitmediğim zamanlarda Türk arkadaşlarımla vakit geçirmeyi seviyorum, alışverişe gidip sonra da bir yerlerde bir şeyler içiyoruz. Bazen birbirimizin evine gidiyoruz. Bazen de birbirimizin evinde kalıyoruz. Ayrıca okuldan tanıştığım Türk arkadaşlarım var.

3.1.3.11. Ebeveyn Tutumları

30 katılımcıya sorulan bir diğer soru ise, annelerinin ve babalarının tutumlarını öğrenmeye yöneliktir. Arkadaşlarıyla istedikleri zaman dışarı çıkıp çıkamadıkları sorulmuştur. Mülakat yapılan 30 katılımcıdan sadece 1 katılımcı, ailesinin giriş çıkış saatlerine dikkat ettiğini belirtmiştir.

Üniversite öğrencisi olan 22 yaşındaki kadın katılımcı B.T. babası Alman, annesi Türk ve bir kardeşinin olduğu bir ailede yaşamaktadır. Kendisi ve babası Türkçe bilmeyen B.T. ailesiyle birlikte Türklerin çoğunlukla yaşadığı bölgeden uzak bir yerde yaşamaktadır.

İstediğim zaman dışarı çıkabiliyorum. Zaten üniversiteye gittiğim için bir şey demiyorlar. Arkadaşlarımla, partilere, konserlere gidiyorum, ancak anneme nerde olduğumu söylemem lazım. Babama geç geleceğimi söylemem yetiyor. Ancak annem merak ediyor ve ona nereye gittiğimi söylememi istiyor. Bir yere gideceğim zaman bana dikkatli olmamı söyler. Bazen geç geldiğim zamanlar arar iyi olup olmadığımı kontrol eder. Bazen de eve gelene kadar bekler. Ama annem çok anlayışlıdır, her şeyi konuşuruz annemle.

Lise mezunu 23 yaşındaki erkek katılımcı C.U. kasiyer olarak çalışmaktadır. Tek çocuk olan C.U.'nun babası Alman, Annesi Türk'tür. Kendisi ve babası Türkçe bilmeyen C.U.'nun annesi çalışmaktadır.

Ben rahatlıkla istediğim zaman dışarı çıkabiliyorum, zaten çoğunlukla arkadaşlarımda kalıyorum. Aslında arkadaşımınla ayrı bir eve çıkmayı düşünüyorum, ancak işimden dolayı vakit bulamadım. Ayrıca ailemin evi çalıştığım yere çok uzak ve bu benim için çok zor oluyor. Annem de, babam da dışarıda uzun saatler kalmama bir şey demezler. Bazen eve sabaha karşı

geldiğimde olur. Sadece gecikeceğimi söylüyorum. Nerde olduğumu, ne yaptığımı sormazlar.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam üç kardeş olan 22 yaşındaki kadın görüşmeci S.A. Potsdam' daki üniversitede öğretmenlik okumaktadır.

Genelde istediğim zaman arkadaşlarımla çıkabilirim, ancak babama haber veririm. Eğer o gün kararlaştırılmış bir şeyse telefonla babamı arayıp gecikeceğimi söylerim. Babam anlayışlıdır, annem de öyle. Ama babam bana hep, nereye gittiğini ne yaptığını, kimlerle olduğunu ve ne zaman döneceğini söyle der. Bazen erkeklerinde katıldığı partiye gideceğimi söylüyorum ve geç geleceğimi söylüyorum bana izin veriyor. Her şeyi anlattığım için bana güvenir.

Annem o kadar detaylı sormaz ama babama ulaşamadığımda muhakkak anneme detaylıca haber veririm. Zaten annem de babamla konuşmadım dediğimde bana babamı aramamı söyler. Babama ulaşamadığımı söylediğimde annem detaylıca sorar. O da babama anlatır akşam.

Ancak ilginç bir durum var bu olayla ilgili. Bir ağabeyim var ve babamın karışmadığı kadar karışır. Bazı zamanlar babama yarınki planımı anlatırken ağabeyim de ordaysa karışır. Örneğin partide erkekler de var dediğimde ya da geç geleceğim dediğimde ağabeyim karşı çıkar. Gidemezsin der ancak babam ağabeyime kızar. Sana ne oluyor onun babası benim der. Babamla ilişkim iyidir, bana güvenir. Ben de ona anlatırım, merak etmesin diye.

Üniversiteye gitmeyen 19 yaşındaki kadın katılımcı Ö.Y.'nin şuan bir işi bulunmamaktadır. Üçkardeş olan Ö.Y.' nin annesi Alman, babası Türk'tür.

Arkadaşlarımla istediğim zaman dışarı çıkamıyorum, babam izin vermiyor. Geç saatte gelmem de yasak. Bütün arkadaşlarım rahatlıkla çıkabiliyor ama babamın bu konuda kuralları var. Kız kardeşim için de geçerli. Arkadaşlarımda kalmama da izin vermez.

Dışarı çıkıyorum ama gündüz ve babam eve dönmeden eve dönmem gerekir. Arkadaşlarımla yaptığı partiye gitmeme izin vermiyor. Ayrıca

arkadaşlarıma da karışıyor. Erkek arkadaşım olmasını istemiyor, bazı kız arkadaşlarımı beğenmediğini söylüyor.

Sebep olarak yaşımın küçük olduğunu söylüyor. Ayrıca çevrenin güvenli olmadığını söylüyor. Burası rahat bir yer ve babam bunu yanlış buluyor. Yani benim yaşımdakiler istediği zaman dışarı çıkıp eve geliyorlar. Bu yüzden zaman zaman tartışıyoruz. Babama göre gençlerin bu kadar rahat davranması uygun değil.

Annem, ben ve kardeşimi haklı buluyor, babamla da konuşuyor. Ancak babamın bu konudaki tavrı değişmiyor. Aslında babamla çok iyi anlaşırız, bizi sevdiğini de biliyoruz. Babam yaşımız biraz daha büyüdüğünde rahatlıkla dışarı çıkabileceğimizi söylüyor.

3.1.3.12. Akrabalık İlişkileri

Katılımcılara Berlin'de yaşayan anne ve babalarının akrabalarıyla görüşüp görüşmedikleri sorulmuştur. Yapılan katılımlı gözlem esnasında Türk olan annelerinin ya da babalarının akrabalarından bazılarının Berlin'de yaşadığı öğrenilmiştir. Yapılan gözlem esnasında katılımcıların Türk olan annelerinin ya da babalarının Berlin'de yaşayan akrabalarıyla görüştükleri gözlemlenmiştir. Ancak aynı durum katılımcıların Alman olan anne ya da babaları için geçerli değildir.

Alman olan annenin ya da babanın Berlin'de yaşayan akrabalarıyla, Türk olan annenin ya da babanın Berlin'de yaşayan akrabalarıyla görüştüğü kadar sık görüşmemektedirler.

Araştırmacının davet edildiği bir yılbaşı yemeğinde annesi Alman, babası Türk olan kadın katılımcının sadece Türk olan akrabaları yemeğe davet edilmiştir. Ayrıca her yıl muntazam olarak yapılan ve onlar için özel olan bu yılbaşı yemeği baba tarafının Berlin'de yaşayan akrabaları çağrılarak kutlanmaktadır.

Katılımcılar Türk olan annelerinin ya da babalarının Berlin'de yaşayan akrabalarıyla Almanca konuşmalarına rağmen akrabalık ilişkilerinin samimi ve tıpkı Türkiye'deki akrabalık ilişkileri gibi olduğunu belirtmişlerdir. Bunu da Türk kültürünün daha samimi ve insan ilişkilerinin daha yakın olmasına

bağlamaktadırlar. Katılımcılar bu nokta da “kültür farklılığı” ifadesini kullanarak bulundukları aile yapısındaki iki kültür arasındaki farkı bildiklerini belirtmişlerdir.

Mülakat yapılan 30 katılımcıdan 17 katılımcının Türk olan annesinin ya da babasının ailesi Almanya’nın Berlin kentinde yaşamaktadır. 17 katılımcıdan 16 katılımcının hepsi Berlin’de yaşayan Türk akrabalarıyla sık sık görüştüklerini ve samimi olduklarını belirtmişlerdir. Ancak Alman olan annesinin ya da babasının Berlin’de yaşayan akrabalarıyla nadiren görüşmekte olduklarını ve samimi olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar iki durum arasındaki farkın kültürden kaynaklandığını ifade etmektedirler.

Alman olan annesinin ya da babasının akrabalarının da sık görüşme talebi olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durumun yaşanan herhangi bir olumsuz olaydan kaynaklanmadığını her zaman böyle olduklarını belirtmektedirler. Ayrıca Türk akrabalarıyla Alman akrabaları arasındaki ilişkilerinin çok çok farklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Mülakata katılan katılımcılardan sadece iki katılımcı Alman olan annesinin ya da babasının akrabalarıyla, özellikle kuzenleriyle sık sık görüştüklerini belirtmişlerdir.

Lise mezunu 23 yaşındaki kadın katılımcı N.S. üniversiteye gitmek istemediğini, çalışıp para kazanmak istediğini belirtmiştir. N.S. Türklerin çoğunlukta yaşadığı bir bölgede büyük bir alışveriş merkezinde bir giyim mağazasında satış temsilciliği yapmaktadır. Tek çocuk olan N.S.’nin annesi Türk, babası Alman’dır. N.S.’nin Türk olan annesinin ailesi Berlin’de yaşamaktadır.

Anne tarafımın akrabaları Berlin’de yaşıyor hatta bize yakın yerde oturuyorlar. Onlarla çok sık görüşüyoruz ve onlarla Türkçe konuşuyoruz. Ben onlarla görüşmeyi çok seviyorum. Zaten onlarda anneme ve bana çok bağlılar. İki günde bir görüşüyoruz görüşemediğimiz zamanlarda muhakkak birbirimizi ararız.

Babam iş nedeniyle şehir dışına çıktığında dedemlerde kalırız annemle bazen de teyzemlerde kalmaya gideriz. Teyzem de evli onlarla da

sık görüşüyoruz. Teyzemin çocuklarıyla iyi anlaşıyorum. Dışarıda buluşup vakit geçirmeyi seviyorum kuzenlerimle. Babam varken de bize gelirler. Bazen ben ve annem dedemlere ya da teyzemlere gittiğimizde babam yorgun olduğu için evde kalır.

Bizim bu kadar sık görüşmemize bir şey demez. Hatta babam dedemle anneannem ya da teyzem ve ailesi bize geldiğinde iyi vakit geçirir.

Babamın akrabalarıyla çok sık görüşmeyiz. Babamın annesiyle ve babasıyla samimi değiliz. Babam da çok sık görüşmez. Biz onlara gittiğimizde resmiyizdir. Annemin akrabaları gibi şakalaşmayız. Onlar daha ciddilerdir. Onların ilişki şekilleri böyle, yoksa kötü insanlar değiller. Evlerine gidince bize kötü davranmazlar sadece resmiyiz. Bu doğal bir şey bence sonuçta kültürler farklı.

Anne tarafındaki akrabalarımızla çok samimiyiz çünkü bu Türk kültüründe böyle.

Üniversite öğrencisi 23 yaşındaki kadın katılımcı A.A.'nın annesi Türk, babası Alman'dır. Bir abisi olan ve hem babası hem de kendisi Türkçe bilmeyen A.A.'nın annesi Türkçeyi çok iyi bilmemektedir. A.A.'nın anne tarafından akrabaları Berlin'de yaşamaktadır.

Annemin Berlin'de yaşayan akrabalarıyla sık görüşüyoruz. Birbirimize gelip gideriz. Özellikle teyzemin çocuklarıyla görüşüyorum. Ben onlarda kalmaya giderim sık sık, teyzemin çocukları bize gelir kalmak için. Annem de anne ve babasıyla sürekli konuşur, her gün telefonla görüşürler. Birkaç günde bir, bir araya gelip birlikte yemek yaparız, sonra çay demleriz, bazen televizyon izleriz bazen de konuşuruz. Doğum günlerimizde küçük partiler veririz. Arkadaşlarımız gelir ve dedem, anneannem, teyzemler de gelirler.

Babamın annesi ve babasıyla samimi değiliz. Onlar bize yakın yerde oturmazlar. Teyzemler de bize yakın yerde oturmazlar ama yine de teyzemlerle daha sık görüşüyoruz. Babamın akrabalarıyla aramızda olumsuz bir sorun yaşanmadı. Sık görüşmememizin sebebini bilemiyorum. Ama bu, Almanya'da normal bir durumdur.

Benim Alman arkadaşlarım aileleriyle ayrı evlerde kalıyorlar ve bizimki gibi sık görüşmüyorlar. Sanırım bu Türklere özgü bir durum. Çünkü

benim Türk arkadaşlarım da burada yaşayan Türk akrabalarıyla çok sık görüşüyorlar.

23 yaşındaki erkek katılımcı C.T. annesi Türk, babası Alman ve toplam iki kardeştir. Bir kız kardeşi olan C.T. babasının yanında geçici olarak çalışmaktadır. Annesi de çalışmakta olan C.T.'nin anne tarafından akrabaları Berlin'de yaşamaktadır.

Dedemle anneannemi çok severim. Annem ve ben sık sık görüşürüz, ama babam sık görüşmez. Ama ben görüşmeyi seviyorum. Ben haftada birkaç gün dedemlerde kalırım. Onlar da bize gelirler ama çoğunlukla annemle biz gideriz, görmek için. Babam bazen gelir, kendi planı olduğu zamanlar gelmez. Bence sıkılıyor, çünkü babam kendi anne ve babasıyla da sık görüşmez. Yapı meselesi sanırım. Türkler birbirinden haberdar olmayı seviyor. Bunu da zorla yapmıyoruz, isteyerek oluyor.

Babamın akrabalarıyla annem ve ben de sık görüşmeyiz. Hatta çok uzun süre oldu yüz yüze görüşmeyeli. Zaten görüştüğümüz zamanlarda konuştuklarımız sınırlıdır. Ama dedemlerle her şeyleri rahatlıkla konuşuruz. Sanırım iki kültür arasındaki fark bu. Türkler akrabalarıyla çok sık görüşüyor ve samimi olur. Almanlar da durum farklı, çok sık görüşmüyorlar.

Ayrıca Türkler birbirlerine her şeylerini anlatıyor, anlatmazlarsa da bizler sorarız, ama Almanların ilişkilerinde böyle değil. Onlar yaptıklarından çok bahsetmezler zaten sorulmazda bu kişinin özeline saygısızlık kabul edilir. Almanya da insanlar daha rahat ama ben Türk kültürünü daha çok seviyorum bu yönüyle, samimiyeti seviyorum.

Dedemle özellikle aram çok iyidir, uzun uzun konuşup nasihatler verir, neleri yaparsak bizim için iyi olur ve nasıl iyi bir insan oluruz hep anlatır.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam iki kardeş olan 23 yaşındaki erkek görüşmeci K.Ö.' nün bir amcası ve halası Almanya'da yaşamaktadır. Lise mezunu K.Ö. babasının yanında çalışmaktadır. Türkçeyi bilen K.Ö.' nün annesi ve diğer kardeşi Türkçe bilmemektedir.

Türkler arasındaki akrabalık ilişkilerini çok beğeniyorum. Annem de annesiyle babasıyla görüşüyor ama böyle değil. Bu yönüyle zaten annem

banaya Türk olduğumu söyler. Annem de babamdan dolayı Türk akrabalarımızla görüşür. Hatta artık anneme de normal geliyor. Amcamlar bizdeyken birlikte vakit geçirmek için bazen kendisi plan yapar. Ama biz annemin annesi ve babasıyla aynı samimiyette değiliz. Bize gelmezler bile arada telefonla konuşuruz. Ama Dedem ve babaannemle sürekli görüşüyoruz, bize gelirler, biz onlara gideriz.

Yılbaşını bizde birlikte geçirip kutlarız, annem kuzenlerime de hediye alır. Zaten amcamın oğlu boşanmak üzere ve küçük bir kızı var. Annesi bakmak istemiyor ağabeyim de çalışıyor, bu yüzden kuzenim bizde kalıyor. Annem çok ilgilenir onunla.

Almanca konuşuyoruz, Alman gibi tepkiler veriyoruz ama Türk gibi yaşıyoruz. Annem de aynı şekilde. Babam rahattır ama bazı konularda hassas, örneğin bayramlarda. Annem de alışmış babamın hassas olduğu konulara ama hoşuna da gidiyor, severek yaptığını söylüyor.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki erkek katılımcı G.Y. annesi Türk, babası Alman ve tek çocuktur. Annesi bankada çalışan G.Y. ismi Alman ismi olan tek katılımcıdır.

Annemin akrabaları burada yaşıyor. Ancak evlerimiz birbirine yakın yerlerde değil zaten sık sık da görüşmüyoruz. Bazen bir araya geliriz, ama çoğunlukla annem gider. O da sık gitmez. Babamın akrabaları Berlin’de yaşamıyor, bu yüzden onlarla da sık görüşemiyoruz. Babam ve annem çalışıyor, ben de üniversiteye gittiğim için çok vaktimiz yok görüşebilmek için. Çoğu zamanım üniversitede geçtiğinden oradaki arkadaşlarımla vakit geçiriyorum daha çok.

3.1.3. İnanç Yapısı

3.1.3.1. İnanç

Mülakat soruları hazırlanırken, önce genel başlıklar belirlenmiştir, sonra onları detaylandıracak sorular hazırlanmıştır. İki farklı kültürün birleşimiyle oluşan bir aile yapısında dinle ilgili inançların ve değerlerin çocuklara nasıl aktarıldığını anlayabilmek için dinle ilgili sorulara da yer

verilmiştir. İki farklı kültürün birleştiği bu ailelere sahip çocukların hangi dini inançları neden seçtiklerini anlamak amacıyla, katılımcılara Müslüman olup olmadıkları sorulmuştur.

Katılımcılara büyürken, Alman olan annesinin ya da babasının inandığı dinin mi yoksa Türk olan annesinin ya da babasının inandığı dinin mi inançsal olarak aktarıldığı sorulmuştur. Anneden ve babadan birisinin dini inancı aktarılan çocuklara diğer kültüre ve dini inanca sahip annenin ya da babanın tutumu da sorulmuştur. Katılımcılara bu tarz özel sorular sorulmadan önce gözlem yapılmıştır.

Bunun dışında araştırmacı, katılımlı gözlem esnasında ve mülakat esnasında bu tarz soruların sorulmasına uygun bir zemin olduğu için bu soruları sorma samimiyeti bulmuştur. Ancak katılımcılara, rahatsız oldukları herhangi bir soruyu cevaplamama seçeneklerinin de olduğu anlatılmıştır. Katılımcılar tarafından, rahatsız edici bir sorunun bulunmadığı ifade edilmiştir.

30 katılımcıdan sadece 1 katılımcı kendisini ne Müslüman olarak gördüğünü de başka bir dini inanca inandığını belirtmiştir. Diğer 29 katılımcı anne ya da babasından hangisinin Türk olduğu fark etmeksizin kendilerini Müslüman olarak tanıtmışlardır. Bu 29 katılımcıdan sadece birkaç katılımcı kendilerinin Müslüman olduklarını ancak çok fazla dinin gereklerini yapamadıklarını özellikle vurgulamışlardır. 29 katılımcıdan 3 katılımcının Alman olan annesi ya da babası sonradan Müslüman olmayı seçmiştir.

Annesi Alman, babası Türk ve bir erkek kardeşi olan 21 yaşındaki kadın katılımcı B.S. üniversitede felsefe okumaktadır.

Babam Müslüman, annem Hristiyan, ben ise Müslüman'ım. Ancak tam olarak Müslüman mıyız bilemiyorum. Çünkü dinin gereklerini yapmıyoruz. Camiye gitmiyoruz ya da namaz kılmıyoruz.

Annem Müslüman olmamasına rağmen bizim Müslüman olmamıza bir şey demedi, saygı duyar. Biz babamdan dolayı Müslüman olmuştuk. Annem hiçbir şekilde baskı kurmadı ya da inanmayın gibi bir şeyler söylemedi.

Ben domuz eti yemiyorum, annemle kardeşim yer. Ancak annem bana bir kere bile domuz eti yemem için baskı yapmadı. Kendi isteğimize bıraktı. Bizim tercihimiz olması gerektiğini düşünüyor, ama babam annem gibi düşünmüyor. Babama göre muhakkak Müslüman olmalıyız. Ben memnunum Müslüman olmaktan.

B.S ile yapılan mülakat esnasında yaşanan bir durumun özellikle aktarılması gerekmektedir. Bu durum B.S.'nin kardeşinin Müslüman olup olmadığı sorulduğunda B.S. kardeşinin Müslüman olmadığını söylemiştir. Sebebini ise domuz eti yemesi olarak göstermektedir. Mülakat süresince bizimle olan annesi ve B.S.'nin arkadaşı, onu düzelterek kardeşinin de Müslüman olduğunu belirtmişlerdir.

B.S. de daha sonra kardeşinin Müslüman olduğunu söylemiştir. Alman olan annesi özellikle araya girip kardeşinin de Müslüman olduğuna dair düzeltme yapmıştır.

Mülakat B.S.'nin evinde gerçekleşmiştir. B.S. Türkçe bilmediğinden dolayı aynı zamanda kendisi de bu araştırmada bir katılımcı olan araştırmacının da tanıdığı Türkçe bilen bir ortak arkadaş da mülakat esnasında araştırmacıya eşlik etmiştir.

23 yaşındaki lise mezunu erkek görüşmeci R.İ. babasıyla birlikte kendi dönerci dükkânlarında çalışmaktadır. Babası Türk, annesi Alman olan katılımcı iki kardeşir. R.İ.'nin ailesinde herkes Türkçe bilmektedir.

Ben, ablam ve babam Müslüman'ız, annem Müslüman değil ama bu konuda çok anlayışlı davranıyor. Babamla aralarında bu konu hiçbir zaman sorun olmamış. Annem bize müdehale etmez, baskı yapmaz. Annem Müslüman olmamasına rağmen evimizde domuz eti yenmiyor, annem de yemiyor. Ama babam anneme din değiştirmesi için baskı yapmadı hiçbir zaman. Sadece bizim Müslüman olduğumuzu ve bunun ne olduğundan bahseder. Zaman zaman Kardeşimle bazı yaptıklarımıza günah, sevap, haram gibi şeyler söyleyerek dinde nasıl karşılandığını anlatıyor bize.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki erkek katılımcı G.Y. annesi Türk, babası Alman ve tek çocuktur. Annesi bankada çalışan G.Y. ismi Alman ismi olan tek katılımcıdır.

Annem Müslüman, babam ise Müslüman değil. Ben kendimi Müslüman olarak görmüyorum, hiçbir dine ait olarak görmüyorum. Sadece bir yaratının olduğuna inanıyorum. Zaten dinlerle ilgili çokta bilgim yok. Annemle babamın da inandıklarını söyledikleri dinin gereklerini yaptıklarını düşünmüyorum. Çünkü ailemle farklı şeyler yapmıyorum. Onların neler yaptığını ya da yapmadığını görüyorum, hepimiz aynı davranıyoruz.

Annem benim Müslüman olduğumu söylüyor, hatta bunun için birkaç kere babamla tartışmışlar. Babam benim karar vermem gerektiğini söylüyor. Annem de artık bu konuyla ilgili bir şey demiyor. Zaten artık kendi kararlarımı kendim verebilecek yaşıyım. Bu yüzden bu konuda artık annem bana baskı yapmıyor.

Annesi Alman, babası Türk ve iki kız kardeşi olan 23 yaşındaki erkek katılımcı O.K liseyi bitirmiş ancak üniversiteye gitmemiştir. Ailesinin yaşadığı yere yakın bir apartmanda Alman olan kız arkadaşıyla birlikte kalan O.K' nın annesi Türkçe bilmemektedir.

Bizim evde herkes Müslüman, annem evlendikten sonra Müslüman olmayı kendisi istemiş. Hiçbir şekilde babam baskı yapmamış. Hatta babama bu kararını açıkladığında, babam emin olup olmadığını, iyi düşünmesi gerektiğini de söylemiş. Ebetteki biryandan da çok mutlu olmuş. Babam bize Müslümanlıkla ilgili şeyler anlatırdı.

Annem kendini bu şekilde daha mutlu hissettiğini söyledi. Hatta kız arkadaşına bile ara ara Müslümanlıkla ilgili bir şeyler anlatıyor. Alman olan kız arkadaşımın da çok ilgisini çekiyor. Zaten Türk geleneklerini bizden daha çok seviyor ve uygulamaya meraklı birisidir.

Bir kız kardeşi ve bir abisi olan 22 yaşındaki kadın görüşmeci S.D.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. Türkiye'ye ailesiyle birlikte yaz tatillerinde giden S.D. üniversite öğrencisidir. Kendisi, kız kardeşi ve annesi Türkçe bilmeyen S.D. abisinin Türkçeyi biraz bildiğini belirtmektedir.

Ben Müslüman'ım, iki kardeşim de Müslüman. Babam özellikle bu konuya önem veriyor. Ayrıca annem de Müslüman, evlendikten sonra kendisi araştırmış ve Müslüman olmaya karar vermiş. Annem kimsenin ondan istemediğini, kendisinin Müslüman olmayı istediğini söylüyor. Bana ve kardeşlerime dinle ilgili hiçbir baskı yapmadı. Yaz tatillerinde Türkiye'ye gittiğimizde babaannemden öğrendim. Ağabeyim aracılığıyla bize hep öğütler verirdi. Hatırlıyorum, küçükken domuz eti yedik, annem özellikle almazdı ama biz istediğimiz için domuz eti alıp pişirirdi.

Türkiye'ye gittiğimiz bir yaz, babaannem Müslümanlar domuz eti yemez demişti ve bizim de yemememiz gerektiğini söyledi. O zamandan beri ne ben ne de kardeşlerim domuz eti yemeyiz. Aslında babam bize bu konuyla ilgili hiçbir şey söylememişti. Babaannemden öğrendik, ayrıca birçok şey daha anlattı dinimize dair.

Ben de annem gibi Müslümanlığı daha iyi bilmeye çalışıyordum. Kendim kitaplar aldım okudum ve kapanmaya karar verdim. Kendi isteğimle kapandım, kimse zorlamadı. Bizim aile rahattır, annem ve babam hiçbir şey için baskı yapmaz. Sadece babam erkek arkadaşım olmasını istemez.

3.1.3.2. Farklı Dinden Birisiyle Evlilik

Katılımcıların dini açıdan kendilerini nasıl tanımladıklarına yönelik soru hem benlik algısına yönelik bir sorudur, hem de kültür aktarımıyla ilgili bir sorudur. Hangi annenin ya da babanın dini inancı çocuğun dini inancı haline gelmiştir sorusuna yönelik cevaplar bulmak amaçlanmıştır. Bu soruyu daha detaylandırmak için de annesinin ya da babasının dini inancını içselleştiren katılımcılara, diğer bir dini inanca sahip olan annesi ya da babasının tepkisi de sorulmuştur.

Bu soruları desteklemesi açısından 30 katılımcıya kendilerinin farklı dinden birisiyle evlenmek isteyip istemediği de sorulmuştur. Bu sorunun devamı niteliğinde eğer farklı dinden birisiyle evlenmek istemezlerse bunun gerekçesi ve ailenin çocuğa etkisini öğrenmek amaçlı katılımcılara bu soruyla ilgili annelerinin ve babalarının tutumları da sorulmuştur.

Bu sorunun cevapları sonucu elde edilen istatistikî bilgi bize aynı zamanda kültür transferinin ne denli yoğun olduğu ve baskın bir şekilde içselleştirildiğini göstermektedir.

30 katılımcıdan 28 katılımcı bu soru için kesinlikle farklı dinden birisiyle evlenmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Hem Müslüman olan annelerinin ya da babalarının istemediğini hem de kendilerinin istemediğini belirtmişlerdir. Gerekçe olarak farklı dinden olmanın sorun yaratacağını düşünmektedirler. Bu gerekçeyi özellikle Müslüman olan annelerinden ya da babalarından sık sık duyduklarını belirtmişlerdir.

Kendileri de farklı kültürden ve hatta farklı dinden bir eşle evlenen Müslüman ve Türk olan annelerinin ya da babalarının bu durumu çocuklarının yaşamalarını istememektedir.

Katılımcıların genelinin anlattığına göre çoğu evde farklı dinlere mensup olmak büyük sorunlar yaratmamasına rağmen bazı zamanlar, bu farklılık kendini hissettirmiştir. Özellikle hem annenin hem de babanın dinsel inançları için yapmaları gereken birtakım ibadetleri gözlemleyen katılımcılar zaman zaman onları model almışlardır. Ancak her iki dinin de varlığı hissedilen evde sadece bir dinin yaşanması gerektiği öğütlenmektedir. Katılımcılar bu durumun ilk zamanlar kafalarını karıştırdığını ancak daha sonra normal geldiğini hatta iki inanç yapısı arasındaki ayrımı da çok net yaptıklarını belirtmişlerdir.

Bu süreçte katılımcıların Müslüman olan annenin ya da babanın baskın ama zorlayıcı olmayan bir şekilde dinle ilgili aktarımları etkili olmuştur. Ayrıca katılımcıların dini açıdan kendi benlik algılarının oluşmasında araştırma verilerinden elde edilen istatistiki sonuca göre, katılımcıların Müslüman olan ve aynı zamanda Türk olan annenin ya da babanın akrabalarıyla, Alman olan annenin ya da babanın akrabalarına nazaran daha sık görüşmeleri de etkili olmuştur.

Katılımcının dini açıdan benlik algıları bu ortamda pekişmiştir. Özellikle Türk olan annenin ya da babanın Almanya'da yaşayan babası, annesi ve kardeşleri de katılımcı üzerinde bilinçli olarak bir etki yaratmıştır.

Katılımcıların iki farklı kültür içinde dini açıdan baskın olarak kendilerini belli bir dine mensup olarak tanımlamalarındaki içselleştirme şekli Ziya Gökalp'ın bahsetmiş olduğu terbiyenin ilk yoluna işaret etmektedir. Yaşlı ve kendi kültürlerini içselleştirmiş Ziya Gökalp'ın deyimiyle yetişmiş nesil, yetişmemiş yani henüz sosyalleşmemiş nesle kendi birikimlerini, kültürel mirası doğal süreçte, yaşantı yoluyla ve günlük konuşma içerisinde aktarmaktadır.

Katılımcıların Alman olan annelerinin ya da babalarının dini inançları yerine özellikle Türk olan annelerinin ya da babalarının dini inançlarının içselleştirmelerinin sebepleri üzerinde durulmuştur. Katılımcılar tarafından din, Türk kültürünün vazgeçilmez bir parçası olarak algılanmaktadır. Katılımcılar için inanç yapıları Türk kültürüyle olan bağları kuvvetlendirmektedir. Türkçeyi bilmeyen ya da sonradan unutan katılımcılar için Almanca konuşmak Alman kültürüyle olan bağları ifade ederken, dini inançları Türk kültürüyle olan bağları ifade etmektedir.

Katılımcılar, Türk olan annelerinden ya da babalarından öğrendikleri inanç yapılarını kültürel geçmişlerinden gelen bir miras olarak ifade etmektedirler. Dolayısıyla Almancayı çok iyi konuşabilmek, katılımcıları içinde bulundukları Alman kültürüne ait hissettirmek için bir aracı durumundadır. Ancak kültürün din unsuru katılımcıları, bağları olan Türk kültüründen kopmamalarını sağlamak ve bu bağlarını güçlendirmektedir.

Üniversitede tarih bölümü öğrencisi 20 yaşındaki kadın görüşmeci Y.B.'nin 4 kardeşi bulunmaktadır. Y.B.'nin ev hanımı olan annesi Alman babası Türk'tür.

Babam farklı dinden birisiyle evlenmemi istemiyor, çok zor olduğunu söylüyor. Ayrıca babam asıl köklerimiz Türk kültürü olduğunu söyler ve bunun bir parçası olarak Müslüman olmanın önemli olduğunu söylüyor. Babam birçok konuda beni serbest bırakır. Ama çoğunlukla babam kendi kültürünü bana öğretir, annemse bir şey demez, hatta babamın özellikle dikkat ettiği bazı konularda annem de beni uyarır. Örneğin erkek arkadaşım

olmasını istemez babam. Annem aslında doğal karşılıyor ama babamla sorun çıkmasında diye babama anlatmaz.

Bunun dışında rahatımdır. Aslında bana da doğru gelmiyor, ben de Müslüman olan birisiyle evlenmek istiyorum.

Üniversite öğrencisi 23 yaşındaki kadın katılımcı Z.E. ailenin tek çocuğudur. Babası Alman olan Z.E.'nin Türk olan annesi çalışmaktadır.

Ben kesinlikle farklı dinden birisiyle evlenmem. Zaten annem ve dedemler müsaade etmezler. Benim babam da Müslüman oldu. Babam annemle evlenmek istediğinde dedem izin vermemiş evlenmelerine. Sebebi babamın Müslüman olmayışymış. Babam da bunun üzerine Müslüman oluyor. Bize gerçekten inandığını söylüyor, ama ben camiye gittiğini hiç görmedim.

Dedemler bana Müslümanlıkla ilgili şeyler anlatırlar. Ayrıca kendi kültürlerindeki birçok şeyde İslamiyet'in etkisinin olduğunu söyler. Örneğin dinimize göre misafirperverlik çok önemliymiş. Başka aklıma gelenlerden biriside komşuluk haklarından bahseder. Mesela bir şey pişirince yakın komşulara götürmek gibi. Bütün bunlar bizim aynı zamanda kültürümüzü oluşturuyor der.

Ben de evlenmek istemiyorum, çünkü dini açıdan farklılık insanın tüm yaşayışını etkiliyor diye düşünüyorum. Babam için çok fark etmiyor ama benim Müslüman birisiyle evlenmemin daha iyi olacağı noktasında anneme katılıyor.

Annesi Alman, babası Türk ve tek çocuk olan 23 yaşındaki kadın görüşmeci B.A. bir kafede çalışmaktadır. İleride Türkiye' de yaşamak istemediğini belirten B.A. Almanya'da çalışmaya devam etmek istemektedir.

Farklı dinden birisiyle evlenmem çok zor. Babam birçok konuda benim fikirlerime önem verir ancak evlilikle ilgili dikkat ettiği bazı noktalar var. Onun da kararları önemli benim için. Babam benim başka bir dine mensup olmamı istememiş. Evlenirken de evleneceğim kişinin Müslüman olmasını istiyor. Anneme din değiştirmesi için baskı yapmamış ama benim Müslüman

olmamı istemiş. Ayrıca Müslüman olmayan birisiyle evlenmemi istemiyor. Ben de evlenmek istemem.

Babam Türk geleneklerini bana anlatır, bilmemi ister. Yapmayınca bir şey demez ama ben genelde yaparım, çünkü benim de hoşuma gidiyor.

3.1.3.3. Domuz Eti

Dinle ilgili sorular katılımcıların ailelerinde hangi dini inancın aktarıldığına dair veriler sağlaması açısından önemlidir. Dinle ilgili sorular hazırlanırken özellikle ifadeler ve başka anlamları kastetmemesine dikkat edilmiştir. Din bir toplumun kültürünün bir parçası aynı zamanda o toplumun kültürünü şekillendiren ve gündelik pratiklere etkisi olan önemli bir unsurdur.

Bu bölümdeki sorular araştırmacının katılımlı gözlem esnasında gözlem notları sonucunda sorulmaya karar verilmiştir. Katılımlı gözlem esnasında katılımcılar kendilerini Müslüman olarak gördüklerini ancak domuz eti yemek noktasında rahat olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların evlerinde Alman olan anneden ya da babadan dolayı domuz eti pişmektedir. Ancak Müslüman olan 3 katılımcının evine hiçbir şekilde domuz eti girmemektedir.

Yine katılımlı gözlem esnasında bazı katılımcılar kardeşlerinin Müslüman olduğunu buna rağmen domuz eti yediklerini belirtmiştir. Akşam yemeklerinde aynı masada Alman olan annelerinin ya da babalarının ve Müslüman olan kardeşlerinin domuz eti yerken kendilerinin ve babalarının domuz eti yemediklerini belirtmişlerdir.

Bir katılımcı ise hem kendisinin hem de Türk ve Müslüman olan annesinin ya da babasının ve kardeşlerinin domuz eti yediklerini belirtmiştir. Anneleri ya da babaları Müslüman olan 3 katılımcı ise evlerine domuz eti girmediklerini ve her yerden et almadıklarını da belirtmişlerdir.

İslami şartlara göre kesim olarak ifade edilen “helal et” aldıklarını belirtmişlerdir. “Helal et” ifadesi ayrıca domuz etiyle diğer etlerin aynı yerde kesilmediği, aynı yerde bulunmadığı ve satılmadığı anlamını da kapsamaktadır. Hem domuz eti hem de diğer etlerin aynı yerde satıldığı marketten alışveriş yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Bir katılımcı, Alman olan annesinin ya da babasının hep birlikte olduklarında domuz eti yemediğini ve eve de domuz etinin girmediğini belirtmiştir. Kalan 25 katılımcıların evinde Alman olan annelerinden ya da babalarından dolayı domuz eti pişmektedir. Ancak katılımcılar Müslüman olan aile üyelerinden bazılarının ve Müslüman olmayan Alman annelerinin ya da babalarının domuz eti yediğini belirtmişlerdir.

25 katılımcıdan bir katılımcı da kendisinin domuz eti yediğini ancak Müslüman olan annesinin ya da babasının domuz eti yemediğini belirtmiştir. Katılımcı kendini aynı zamanda Müslüman olarak da görmediğini belirtmektedir.

25 katılımcıdan 4 katılımcının Müslüman olan kardeşleri domuz eti yemektedir. 4 katılımcı bu konuda katı olmadıklarını kendilerinin yemediklerini ama Alman olan annelerinin ya da babalarının ve kardeşlerinin de yemelerinden rahatsızlık duymadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu 4 katılımcı kardeşlerinin küçükken okulda ya da dışarıda domuz eti yemeye alıştıklarını bu yüzden evde de yemek istediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların genelinde gözlemlenen bir başka durum ise katılımcıların çoğunluğunun küçükken domuz eti yediklerini belirtmiş olmalarıdır. Ancak Müslüman olan annelerinin ya da babalarının söylemeleri ve Türk olan annenin ya da babanın Almanya'da yaşayan akrabalarının, kendilerini domuz eti yeme konusunda uyardıklarını belirtmişlerdir.

Annesi Alman, babası Türk ve bir erkek kardeşi olan 21 yaşındaki kadın katılımcı B.S. üniversitede Felsefe okumaktadır.

Ben domuz eti yemiyorum ama kardeşim ve annem domuz eti yer. Babam domuz eti yemez ama annemin ve kardeşimin yemesine bir şey demez. Hatta aynı sofrada onlar domuz eti yerken biz kuzu eti ya da inek eti yeriz. Ben yemesem de onların yemesinden rahatsız olmuyorum, babam da aynı şekilde rahatsız olmuyor.

Alışveriş yaparken de helal et olmasına dikkat etmeyiz. Sonuçta annem aynı tavada domuz eti de pişiriyor, diğer etleri de. Hatta babam alışveriş yaparken annem ve kardeşim sevdiği için domuz eti salamı alır.

Annesi Alman, babası Türk ve İki kız kardeşi olan 23 yaşındaki erkek katılımcı O.K lise mezunudur. Ailesinin yaşadığı yere yakın bir apartmanda Alman olan kız arkadaşıyla birlikte kalan O.K' nın annesi Türkçe bilmemektedir.

Bizim evde herkes Müslüman bu yüzden domuz eti yemiyoruz. Annem ve babam bize küçükken domuz eti yemememiz gerektiğini söylemişti. Benim birlikte yaşadığım Alman kız arkadaşım domuz eti yer, evde de pişirir. Benim için bir sakıncası yok, ama ben kesinlikle yemem.

Onun inancında böyle bir şey yasak değil. Kız arkadaşım istemediği sürece benim ona bir şey demem doğru değil. Annem kendi isteğiyle Müslüman olmuş ve domuz eti yemiyor. Ama kardeşlerimi özellikle babam küçükken uyardı. Okulda ya da dışarıda yemek yedikleri zaman buna dikkat etmeleri gerektiğini söylemişti.

Ailem alışverişte özellikle helal et almaya dikkat eder. Bunun için Türk marketlerine giderler çünkü domuz eti satılan bir marketten et almak istemiyorlar.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki kadın katılımcı J.P. 'nin babası Alman, annesi Türk ve bir ablası vardır. Anne ve babası mühendis olan J.P. Türkçeyi anlayıp konuşabilmektedir.

Annem ve ben domuz eti hiç yemiyoruz. Babam eve domuz eti almaz ve pişirmez. Bizim için önemli olduğunu bildiği için saygı duyar. Annem bir şey demeden babam kendi isteğiyle evde yememeyi tercih etmiş. Ama dışarıda yemek yediği zamanlarda özellikle domuz eti yer.

Ben ve annem dışarıda da domuz eti yememeye dikkat ederiz. Ben dinimize göre yasak olduğunu biliyorum ve bu yüzden yemek istemiyorum. Babam Türk kültürünü ve İslamiyet'i bilen birisi ve bunları öğrenmeye de meraklı birisidir.

Her yaz tatillerde de Türkiye'ye annemin akrabalarına gittiğimizde anneannem ve dedem arar ara bana domuz eti yiyip yemediğimi sorar. Domuz etinin dinimize göre yasak olduğundan bahsederler. Babam farklı

milletten ve kültürden insanların yaşayışlarına saygı duyulması gerektiğini düşünen birisidir.

Toplam dört kardeş olan 22 yaşındaki erkek görüşmeci Ö.S.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. Ö.S. lise mezunudur.

Ben domuz eti yerim babam ve üç kardeşim de yer. Ancak bir kardeşim küçükken domuz eti yerd, şimdi özellikle yemiyor. Dikkat ediyor dışarıda ve okulda da yemiyor. Bize de yemeyin der, ama dışarıda buna dikkat etmek çok zor. Zaten en çok domuz eti pişer bizim evde. Babam Almanya' da doğmuş ve büyümüş. Küçükken de yermiş. Müslüman'ız ama domuz eti yemenin farklı bir şey olduğunu düşünüyorum. Burada yaşıyoruz ve hemen hemen her kafede restoranda okullarda domuz etiyle yiyecekler hazırlanıyor.

Özellikle Alman olan arkadaşarımla dışarı çıkınca bir yere gittiğimizde domuz eti kullanılan bir yerse ben yemem demek olmuyor, sonuçta burada yaşıyoruz ve uyum sağlamak lazım.

3.1.3.4. Evlilik Koşulu

Katılımcılara sorulan bir diğer soru ise kendilerinin de tıpkı Türk olan annelerinin ya da babalarının yaptığı gibi Alman olan birisiyle evlenmeyi isteyip istemedikleridir. Ayrıca ailelerinin tepkileri de sorulmuştur.

30 katılımcının 30'u da Alman ya da başka bir millet fark etmediğini, buna dikkat etmediklerini belirtmektedirler. Bu soruda, bir önceki soruya verdikleri cevabı tekrarlamaktadırlar. Evlenecekleri kişinin hangi milletten olduğunun bir öneminin olmadığını belirten 30 katılımcıdan 28'inin dikkat ettiği nokta evlenecekleri kişilerin Müslüman olmaları şartıdır. Ayrıca bu duruma kendilerinin dışında ailelerinde özellikle, Türk olan annelerinin ya da babalarının dikkat ettiklerini belirtmişlerdir.

Alman olan anneleri ya da babaları içinse bu durumun fark etmediği belirtilmiştir. Özellikle Alman olan anneler Türk olan eşleri bu konuya dikkat ettikleri için onlarda çocuklarına babalarının bu konudaki tutumlarını hatırlattıklarını söylemektedirler.

Katılımcılar tıpkı diğer soruda olduğu gibi bu soruya da benzer cevap vermişlerdir. Katılımcılar için evlenecekleri kişinin Alman olması önem taşımamaktadır ama Müslüman olmaları şartı bulunmaktadır. Bunun gerekçesi olarak da ailelerinin istemediğini, ayrıca kendilerinin de istemediğini belirtmişlerdir. Sadece birkaç katılımcı kendisi için çok fark etmediğini ancak özellikle Türk olan annelerinin ya da babalarının bu durumu kabul etmeyeceğini söylemiştir.

23 yaşındaki kadın katılımcı Y.K. üniversitede öğretmenlik okumaktadır. Annesi Alman, babası Türk ve bir abisi olan Y.K.'nın annesi çalışmaktadır.

Babam için benim tercihlerim ve isteklerim çok önemlidir, annemin de tercihleri önemlidir. Annem Müslüman değil ve babam hiçbir zaman din değiştirmesi için annemi zorlamamış. Ama ben Müslüman'ım.

Hangi milletten olduğu önemli değil, bir Alman'la evlenirim, sonuçta annem de Alman. Ama Müslüman olması gerekiyor, çünkü babam özellikle bana bunu söyler. Annem için bu durumun bir önemi yok. Annem için sevmek ve anlaşabilmek önemli, ama babamın bu isteğine de saygı duyar.

Annesi Türk, babası Alman ve tek çocuk olan 20 yaşındaki kadın katılımcı H.C. lise mezunudur.

Evimizde çoğunlukla ortak kararlar alınır. Herkes fikrini söyler ve ortak bir şeyler bulunur. Ancak bazı konularda, özellikle benimle ilgili konularda annemin dediği olur. Örneğin ismimi annem koymuş. Ayrıca ben Müslüman'ım annem de Müslüman çünkü annem benim de Müslüman olmamı istemiş. Annemin özellikle evleneceğim kişinin Müslüman olmasını istiyor.

Aslında ben bir Müslüman'la evlenmeyi isterim. Nedenini bilmiyorum ama bu doğruymuş gibi geliyor, sanırım annemden dolayı. Onun dışında Alman ya da başka bir millet olması önemli değil.

Toplam 4 kardeş olan 22 yaşındaki kadın katılımcı Y.E. üniversite öğrencisidir. Y.E.'nin ev hanımı olan annesi Alman, babası Türk'tür.

Ben Müslüman'ım ve Müslüman'la evlenmek isterim. Bir Alman'la da evlenirim ama Müslüman olması gerekiyor. Aslında babam rahattır ama özellikle bu konuda ya da erkek arkadaşı konusunda kuralları vardır. Annem bir şey demez, aslında onun için çok fark etmiyor. Annem benim Müslüman olmama bir şey dememiş. Benimle de bu konuyla ilgili olumsuz hiçbir şey konuşmadı.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki kadın katılımcı J.P. 'nin babası Alman, annesi Türk ve bir ablası vardır. Anne ve babası mühendis olan J.P' Türkçeyi anlayıp konuşabilmektedir.

Benim için fark etmez, bir Almanla da evlenirim. Evleneceğim kişinin diniyle ilgili bir kuralımda yok. Müslüman da olabilir, ama olmayabilir de. Ailemin tutumu da aynıdır. Önemli olan benim karar vermiş olmamdır. Babam hep bana bunun benim seçimim olduğunu, anlaşılabildiğim ve sevdiğim birisi olması gerekir her şeyden önce der.

Annem de babam gibi düşünür, bana hiçbir zaman evleneceğin kişi Müslüman olmalı gibi bir şey söylemedi. Biz evliliği dinle alakalı olarak hiç konuşmadık. Ailem için benim mutlu olmam önemlidir. Kimle mutlu olursam ve evlenmek istersem ailem kabul eder.

3.1.4. Evlilik

3.1.4.1. Kız\ Erkek Arkadaş

Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre katılımcılar üzerinde, Almanya'da yaşamalarına, annelerinden ve babalarından birisi Alman olmasına rağmen özellikle bazı konularda Türk kültürünün etkileri görülmektedir. Katılımcılar, günlük yaşamlarında kendilerinin de ifade ettiği tabirle Almanlar gibi yaşamalarına rağmen belli başlı konularda bir Türk gibi davranış örüntüleri ortaya koyduklarını belirtmektedirler.

Bu durum aynı zamanda katılımcıların kendilerini Türk gibi hissetmelerini sağlayan bir işleve sahiptir. Yine araştırma sahasında yapılan

katılımlı gözlem sonucu elde edilen verilerin daha net anlaşılması bakımından soruya dönüştürülerek katılımcılardan elde edilen cevaplarla desteklenmiş veriler elde edilmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın katılımlı gözlem esnasında, katılımcıların Türk kültürünü de Alman kültürünü de çok iyi bilip ayrımlarını yaptıkları gözlemlenmiştir. Bunun bilinciyle iki kültürden aldıkları kültür unsurlarıyla kendi davranış ve tutumlarını oluşturmuşlardır. Böylece yeni bir kültür yapısı ortaya çıkmıştır. Katılımlı gözlem esnasında da katılımcıların konuşmalarında “Türk kültürü” ifadesini çok kullandıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcılarla yapılan mülakat esnasında katılımcıların aileleriyle iyi bir iletişim kurdukları ve genelde rahat davrandıklarını ancak bazı konulara özellikle Türk olan annelerinin ya da babalarının dikkat ettikleri öğrenilmiştir.

Özellikle, din, evlilik, Türk ismi konularındaki ifadeleri “ Türk kültürü” betimlemesi kapsamında söyledikleri ifadelerdir. Yine katılımlı gözlem esnasında özellikle kadın katılımcıların Türk olan anne ya da babaları ve özellikle Türk olan babaları, kızlarının erkek arkadaşı olması fikrine sıcak bakmamaktadır.

Gözlemlenen bu durum soruya dönüştürülmüştür. Ayrıca ailelerin bu konudaki tutumları sorulmuştur. Kendilerinin ne düşündüğü de öğrenilmiştir. Böylelikle nedenleriyle birlikte katılımcıların hangi davranış modelini kabul ettiği de görülmüş olmaktadır.

Hem erkek hem de kadın katılımcılara erkek/kız arkadaşları olup olmadığı sorulmuştur. Ayrıca ailelerinin bu duruma tepkisi ve nedenleri üzerinde durulmuştur.

Araştırma verilerinin sonuçlarına göre özellikle kadın katılımcıların Türk olan babaları ve anneleri, erkek arkadaşına izin vermemektedir. Gerekçe olarak, 19- 23 yaş aralığındaki kadın katılımcılar için henüz erkek arkadaşın erken olduğu ancak sonuçta evlilik olacaksa bir erkek arkadaşına izin verebilecekleri ifade edilmiştir.

19 kadın katılımcıdan 16’sının Türk olan annesi ya da babası erkek arkadaşına müsaade etmemektedir. Ancak bu 16 katılımcıdan bazı katılımcılar,

erkek arkadaşının olduğunu ancak bunu sadece annelerinin bildiğini söylemişlerdir. Erkek arkadaşı olan kadın katılımcılar bu durumu babalarından saklamaktadırlar. Erkek katılımcılar için böyle bir durum söz konusu değildir. Ailelerinin bu konuya karışmadıklarını belirtmişlerdir.

Annesi Türk, babası Alman ve tek çocuk olan 20 yaşındaki kadın katılımcı H.C. lise mezunudur.

Annem erkek arkadaşım olmasına izin vermiyor, daha erken olduğunu söylüyor. Annem de haklı ama benim yaşımdaki herkesin erkek arkadaşı var. Ayrıca Almanya'da bu durum çok normaldir. Benim erkek arkadaşım yok. Ama olduğunda aileme yalan söylemek istemiyorum, söylemem de. Biraz daha büyüdüğümde erkek arkadaşımın olacağını söyledi. Ancak kendisinin ve babamın erkek arkadaşım ile tanışacakları şartıyla yaşımda biraz daha ilerlediğinde erkek arkadaşım olmasına izin vereceğini söyledi.

Bir kız kardeşi ve bir abisi olan 22 yaşındaki kadın görüşmeci S.D.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. Türkiye'ye ailesiyle birlikte yaz tatillerinde giden S.D. üniversite öğrencisidir. Kendisi, kız kardeşi ve annesi Türkçe bilmeyen S.D. abisinin Türkçeyi biraz bildiğini belirtmektedir.

Babamla her şeyi konuşuruz, benim geç gelmeme ya da normal erkek arkadaşlarımın olmasına bir şey demez. Ama bir tek bu konuda kesinlikle sert bir tavrı var. Erkek arkadaşım olması yasak, zaten ben de istemem, daha erken. Ben de görüştüğüm kişiyle evlenmek isterim, o yüzden çok seçiciyim. Benim nedenim daha farklı Almanya'da ilişkiler farklı ama ben öyle istemiyorum. Örneğin çevremde gördüğüm kadarıyla Türk erkekleri babam gibi bazı konularda katıdır hatta normal erkek arkadaşına da izin vermezler. Alman erkekleri de çok rahat. Ama babamınki çok ilginç, aslında çok rahattır, bizi de rahat bırakır, sadece doğruyu söylememizi ister.

Mesela ağabeyim babam gibi değildir, her şeyime karışır, her yaptığımı, nereye gittiğime, kaçta geldiğime. Babam ağabeyime kızar, bana karışmaması için. Ama kendisi bu konuda çok serttir, kız kardeşim içinde aynı şeyi söylüyor.

Annem benim reşit olduğumu ve kendi kararlarımı verebilecek yaşta olduğumu düşünüyor. Kendi tercihlerimi yapmam önemli annem için. Babamla bu konuda farklı düşünürler.

Annesi Alman, babası Türk ve İki kız kardeşi olan 23 yaşındaki erkek katılımcı O.K lise mezunudur. Ailesinin yaşadığı yere yakın bir apartmanda Alman olan kız arkadaşıyla birlikte kalan O.K' nın annesi Türkçe bilmemektedir.

Alman bir kız arkadaşım var ve birlikte kalıyoruz. Ailem de biliyor. Hatta evlerimiz çok yakın, hemen hemen her gün görüşüyoruz. Kız arkadaşım da ailemle görüşmeyi seviyor. Annemle, kız arkadaşım iyi anlaşır. Kız arkadaşım bizde gördüğü gelenekleri çok seviyor hatta bana Türk geleneklerine göre isteme olmasını ve evlenmek istediğini söyledi. Ailem için de Alman olması ya da Müslüman olmaması problem değil.

Benim için sevmem önceliklidir, Müslüman olması gibi şartım yok. Kız arkadaşım Müslüman değil ve ben de hiç zorlamadım, kendi inancı. Ama kendi çocuklarımın kesinlikle Müslüman olmasını istiyorum. Annemin ve babamın da öyle şartları yoktur. Annem Müslüman olmasına rağmen bana böyle bir şeyi şart koşmadılar. Zaten kız arkadaşımı biliyorlar ve evlenmemizi onlarda istiyorlar.

Üniversite öğrencisi 23 yaşındaki kadın katılımcı Z.E. ailenin tek çocuğudur. Babası Alman olan Z.E.' nin Türk olan annesi çalışmaktadır.

Erkek arkadaşımın olmasına ailem müsaade etmez. Benim, hem annesi hem babası Türk olan arkadaşlarım var ve onların erkek arkadaşları var. Onların aileleri biliyor ve bir şey demiyorlar. Arkadaşlarım da çok şaşıyor. Benim babam Alman olmasına rağmen, onlardan farklı bir durumdayım. Bizim ailede annemin akrabalarına göre de yanlış bu. Sanırım bu bizim aileden kaynaklanıyor çünkü burada yaşayan kuzenlerimde benimle aynı durum içindeler. Onlarında erkek arkadaşlarının olmasına izin verilmez. Dedemler evlenmeye önem veriyorlar.

3.1.4.2. Kız \ Erkek Arkadaş İle Birlikte Yaşamak

Katılımlı gözlem esnasında elde edilen verilere göre mülakat sorularına eklenen başka bir soru kadın-erkek ilişkilerine katılımcıların ailelerinin tutumları üzerindedir. Katılımcılar Almanya'da kadın - erkek ilişkilerinin rahat olduğunu ve ailelerinde genelde bir şey demediklerini belirtmişlerdir. Ancak bu durumun yarı Türk yarı Alman ailelerde daha farklı olduğunu, kendileri gibi aile oluşumuna sahip diğer arkadaşlarında da genelde kendileriyle aynı durumda olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılar Almanya'da reşit olan bir kişinin ailesinin yanından taşınıp ayrı evde de kalmasının Almanya'da çok yaygın bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Ancak katılımcıların birçoğu için böyle bir durum söz konusu değildir. Katılımcılar ailelerinin normal arkadaşlarıyla bile ayrı evde yaşama fikrine sıcak bakmadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara evlenmeden birlikte yaşama fikrine karşı tutumlarının ne olduğu ve ailelerinin nasıl tepki verecekleri sorulmuştur. Katılımcılardan 19 kadın katılımcı partnerleriyle evlenmeden birlikte yaşama fikrine karşı tutumları olumsuzdur. 19 kadın katılımcı partnerleriyle evlenmeden birlikte yaşamayı istemediklerini ifade etmişlerdir. 19 kadın katılımcının aileleri de buna müsaade etmemektedir. Zaten bir önceki sorudan elde edilen sonuçlara göre 16 kadın katılımcının erkek arkadaşı olmasına katılımcıların aileleri de izin vermemektedir.

Katılımcılar için ailelerinin bu tutumunun biryandan garip geldiğini biryandan kendileri de erkek arkadaşı istemediklerini belirtmişlerdir. İstememelerinin sebebini tam olarak açıklayamayan katılımcılar, bu durumun yanlış olduğu hissine kapıldıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların bu durumu ailelerinden özellikle Türk olan annelerinin ya da babalarının bu konudaki olumsuz tepkilerini içselleştirdiklerini göstermektedir.

Katılımcıların aileleri, katılımcıların sadece partnerleriyle ayrı eve çıkmalarına değil, arkadaşlarıyla da ayrı eve çıkmalarını istememekte ve izin vermemektedir. Ancak farklı bir şehirde üniversiteye giderlerse ayrı evde yaşayabileceklerini ifade etmişlerdir.

Araştırma sahasından elde edilen erkek katılımcılarla ilgili veriler ise kadın katılımcılardan elde edilen verilerin tam tersi yönünde bir sonuç ortaya koymaktadır. Erkek katılımcılar için partnerleriyle eve çıkmalarına ailelerin olumsuz bir tepkisi yoktur.

Aynı zamanda erkek katılımcılar için aileleri tarafından konan kız arkadaşı yasağı yoktur. Hatta kız arkadaşı (sevgilisi) olan erkek katılımcılar vardır, aileleri de bunu bilmektedir. Ancak buna rağmen erkek katılımcılardan çoğunluğu partnerleriyle ayrı eve çıkmamaktadırlar. Bunun sebebi erkek katılımcıların bir kısmı üniversiteye gitmektedir ve kendilerinin kazandığı gelirleri yoktur. Üniversiteye gitmeyen erkek katılımcılar da herhangi bir işte çalışmamakta, babalarının yanında yardım amaçlı bulunmaktadır. Dolayısıyla bir evi geçindirecek kadar gelir sahibi değildirler. Bu yüzden partnerleriyle ayrı eve çıkmayı düşünemediklerini belirtmişlerdir.

Erkek katılımcılardan bazıları, yeterli kazançları olduğu takdirde arkadaşlarıyla ayrı eve çıkmak istediklerini bazı erkek katılımcılar da kız arkadaşlarıyla ayrı eve çıkmak istediklerini belirtmişlerdir. Mülakat esnasında samimi bir ortamının olmasından dolayı erkek katılımcılara ayrı evde yaşamak istedikleri kız arkadaşlarının Türk mü Alman mı olduğu sorulmuştur. Sadece bir katılımcının kız arkadaşı Türk'tür. O da ayrı evde yaşamak istediğini ancak kız arkadaşının ailesinin böyle bir şeye izin vermeyeceğini belirtmiştir.

Kız arkadaşları Alman olan diğer erkek katılımcılar için ise ayrı evde yaşamamanın tek nedeni düzenli bir gelirlerinin olmayışıdır. Bir katılımcı kız arkadaşıyla evlenmeden birlikte yaşamaktadır.

Annesi Alman, babası Türk ve bir erkek kardeşi olan 21 yaşındaki kadın katılımcı B.S. üniversitede felsefe okumaktadır.

Babam bize baskı yapan birisi değildir. Bizi rahat bırakır ama erkek arkadaşım olmasına bile izin vermez. Evlenmeden ayrı yaşama fikrine karşı çıkar. Bir ara erkek arkadaşım vardı. Onu bile babamdan sakladık ama anneme anlatırım. Annemle her şeyi konuşuruz. Babamın bu konularda çok sert bir tavrı var.

22 yaşındaki kadın görüşmeci M.A' nın babası Türk, annesi Alman'dır. Tek çocuk olan ve baba tarafından bütün akrabaları İstanbul'da yaşamakta olan M.A. lise mezunudur. Bir mağazada çalışmakta olan M.A. Türkçe bilmektedir.

Erkek arkadaşım olsa onla birlikte yaşamak istemem evlenmeden önce, ailem de istemez. Eve istediğim zaman giderim, istediğim zaman dışarı çıkabilirim. Normal erkek arkadaşlarım da var, beraber buluşuruz ama sevgili olarak erkek arkadaşım olmasını babam istemez. Ayrı eve çıkma fikri bile babamı kızdırabilir. Bunun dışında ailemin bana koyduğu bir kural yoktur. Babam giydiklerime bile karışmaz. Sadece bu konu babam için önemlidir.

Lise mezunu 23 yaşındaki erkek katılımcı C.U. kasiyer olarak çalışmaktadır. Tek çocuk olan C.U' nun babası Alman, Annesi Türk'tür. Kendisi ve babası Türkçe bilmeyen C.U.' nun annesi çalışmaktadır.

Ben çalışıyorum, işten çıkınca genellikle arkadaşlarımla buluşurum, eve geç gittiğimde olur. Zaten ayrı eve çıkma düşüncem var, ailem de biliyor. Kız arkadaşım da ayrı eve çıkabilirim ve evlenmeden yaşayabiliriz. Benim açımdan ya da ailem açısından problem yok.

3.1.4.3. Evlilik Usulü

Mülakatın bundan sonraki soruları katılımcıların gündelik alışkanlıklarını öğrenmek amaçlanarak sorulmuştur. Bazı sorular, Almanya'da görülen belirgin davranış modelleri olduğu için sorulmuştur. Bazı sorularda Türk kültürüne ait belirgin davranışlar olduğu için sorulmuştur. Dolayısıyla katılımcıların kendi ifadeleriyle "Türk gibi hissedip Alman gibi tepki veren bireyler" tanımlamasını daha anlaşılır kılmak amaçlı hazırlanmış sorulardır.

Katılımcılara Türk geleneklerine göre mi yoksa Almanya'daki evlenme şekline göre mi evlenmek istedikleri sorulmuştur. 30 katılımcıdan 26 katılımcı Türk kültürüne göre evlenmek istediklerini belirtmişlerdir. Hatta ek bilgi olarak

annelerinin anlattığı kadarıyla, katılımcıların anneleri de Türk kültüründeki evlenme geleneğini çok ilgi çekici bulduklarını ve beğendiklerini belirtmişlerdir.

Katılımlı gözlem esnasında, katılımcıların evlerinde geçirilen vakitlerde, aile fotoğraflarına bakılmıştır. Aile fotoğraflarından ve bu fotoğrafların açıklamalarını yapan katılımcıların ailelerinden elde edilen verilere göre 20 katılımcının ailesinin Türk geleneklerine göre evlendiği öğrenilmiştir.

Diğer 10 katılımcının aileleri ise Almanya'daki usule göre evlenmiştir. Ancak Almanya'daki usule göre evlenen katılımcılardan bir kısmı Türk geleneklerine göre evlenmek istediklerini belirtmişlerdir. Kendileri evlenirken bir restoranda sade bir kutlama yaptıklarını söylemişlerdir. Katılımcıların ailelerinden bazıları Türkiye'de Türk adetlerine göre evlenmişlerdir. Ancak Alman olan annenin ya da babanın Müslüman olmadığı için imam nikâhı yapılmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılar İmam nikahı dışında kına gecesi gibi belirgin Türk adetleri yapılarak evlendiklerini belirtmişlerdir. Bu durumun Alman olan anneleri ya da babaları için ilginç geldiği kadar beğenilen bir adet olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye'de evlenen Alman annenin ya da babanın tekrar Almanya' da kendi dinlerine göre törensel bir kutlama yapmadıklarını da belirtmişlerdir. Yani iki tarafın dini inancına göre bir ritüel ya da tören olmamıştır.

Katılımcılar, kendileri evlenirken Türk geleneklerine göre evlenmek istediklerini belirtmişlerdir. Bunu hem beğendikleri için hem de kendi geleneklerine uygun şekilde evlenmek istedikleri için yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Sadece bir katılımcı, bu durumun kendisi için fark etmeyeceğini belirtmiştir.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi katılımcılarla yapılan görüşme ve gözlemler esnasında katılımcıların çoğu Türk kültürünü kastederek "kendi geleneklerimize göre" ifadesini kullanmıştır. Kendilerinin de farkında olmadan söyledikleri bu ifade aslında onların Türk kültürünü içselleştirdiklerini, aidiyet duygusu kazanmış olduklarını göstermektedir.

Annesi Türk, babası Alman olan 20 yaşındaki erkek görüşmeci F.K. iki kardeştir. Üniversitede siyaset bilimi okuyan F.K.'nın annesi çalışmamaktadır.

Annem ve babam evlenirken Türk adetlerine göre evlenmiş. Fotoğrafları ve videolarını izledim. Buradaki düğünlerden farklıdır. Ama ben de evlenirken eğer eşimde kabul ederse annemin evlendiği şekilde evlenmek istiyorum. Dedemler annemle, babamın özellikle bu şekilde evlenmelerini istemiş.

Babası Alman, annesi Türk ve tek çocuk olan 19 yaşındaki kadın görüşmeci J.A. üniversite öğrencisidir.

Evlenirken Türk geleneklerine göre evlenmek istiyorum. Önceki ay bir tanıdığımızın düğünü vardı ayrıca kına gecesi yaptılar. Onlarda da Kız arkadaşım Türk, eşi Almandı. Çok güzel bir düğün oldu, arkadaşım kına gecesinde özel bir kıyafet giyidi. Gelinin yüzünü kapattılar, eşinin de boynuna fular taktılar ve ellerine kına yakıldı. Ondan önce bir sürü kız etrafında mumlarla dolaşıp, şarkılar söyledi. Öğrendiğim kadarıyla bu şarkı özellikle kına gecelerinde söylenirmiş. Çok beğendim, ben de kına gecesi ve annemden duyduğum diğer şeyleri yaparak evlenmek istiyorum.

Üçkardeş olan 24 yaşındaki erkek katılımcı E.Ç.'nin annesi Alman, babası Türk'tür. E.Ç. üniversite son sınıf öğrencisidir ve dersi olmadığı günlerde babasına kendilerine ait bakkal dükkânlarında yardımcı olmaktadır. E.Ç. ve ailesi Türklerin çoğunlukta oturduğu bölgede yaşamaktadırlar.

Evlenirken Türk geleneklerine göre evlenmek istiyorum, annem ve babam da Türk geleneklerine göre evlenmiş. Türkiye'ye gitmişler, babamın oradaki akrabaları düğün istemiş. Bu sebeple babamın akrabalarının olduğu yerde düğün yapılmış. Ben fotoğrafları gördüm, zaten sık sık Türkiye'ye gittiğim için Türk geleneklerini biliyorum. Dedem ve babaannem de anlatır.

Dedemler Şunu şöyle yapma ayıp, böyle davranman dinimizce ya da geleneklerimize göre daha uygun gibi konuşmalar yaparlar. Yaptığım şeylerle ilgili günah, sevap gibi şeyler söylerler. Evlilikle de ilgili olarak çok şey anlatırlar. Benim Türkiye'deki düğünler çok hoşuma gider. Annem de çok

güzel bir düğün olduğunu anlatır, evlenirken. Ben de evlenmek istediğim zaman Türkiye’de akrabalarım ile birlikte düğün yapmak istiyorum.

Annesi Alman, babası Türk olan 23 yaşındaki kadın katılımcı C.K. toplam üç kardeşlerdir. Üniversitede mimarlık okuyan C.K.’nın babasının ilk evliliğinden olan büyük abisi Türkiye’ de yaşamaktadır.

Babamla annem, Almanya’da sade bir törenle evlenmişler. Annem ve babamın düğün töreni için yakın arkadaşların ve birkaç akrabanın katıldığı bir yemek düzenlenmiş. Annem Allah huzurunda da evlenmek istemiş ama babam kabul etmemiş. Çünkü annem Müslüman değil. Müslümanların yaptığı gibi İmam nikahıyla evlenebileceğini ya da kilisede de evlenmek istemiş ama babam farklı dinlerde oldukları için bunu kabul etmemiş. Annem hep bunu anlatır. Bizim de Allah huzurunda evlenmemizi istiyor. Bir de Türk düğünlerini çok beğenmiş ama kendisi bu şekilde evlenememiş.

Ben de Türk geleneklerine göre evlenmek istiyorum. Annem benden hevesli bu konuda, kendisi istediği gibi evlenemediği için benim çok güzel ve gösterişli şekilde evlenmemi istiyor. Benim de çok hoşuma gider o şekilde evlenmek.

3.1.4.4. Kız İsteme

Araştırma verilerinde elde edilen sonuçlara göre katılımcıların Türk kültürüne ait bazı adetleri, Türk kültüründeki şekliyle yaşamadıkları ortaya çıkmıştır. Türk kültürüne ait bazı öğeler, Almanya’da yeni bir forma dönüşmüştür. Katılımcılara kız isteme geleneğinin yapıp yapılmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bu ve bundan sonraki sorularla Almanya’da yaşanan Türk kültürünün Almanya’daki sosyo-ekonomik, sosyo- kültürel şartlara göre nasıl şekillendiği öğrenilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların yaşayışlarında kendine özgü bir kültür formunun oluşması kültürel etkileşimin doğal ve beklenen bir sonucudur. Çünkü araştırma yapılan kitle, kendi kültürünü koruyan ve içe kapalı cemaat tipi olan kendini yalıtmış bir kitle değildir. Aksine hedef kitle, iki kültürün etkileşiminin yaşandığı bir yapıdan seçilmiştir.

İki farklı kültürden evlenen iki kişi, evlenme yaşlarına kadar kendi kültürlerini içselleştirerek sosyalleşmişlerdir. Evlendikleri andan itibaren yeni bir kültürel alan oluşması kültür etkileşiminin doğal bir sonucudur. Çünkü hem anne hem de baba, kendi kültürlerinden getirdikleri alışkanlıklarla, adetlerle yaşama eğilimi göstererek evliliği sürdürme eğilimi göstermektedirler.

Zamanla bu iki kültürün etkileşiminden iki tarafta yeni kültürel öğeler öğrenmektedirler. Hatta bunu kendi hayatlarında pratiğe dönüştürmektedirler. Bazı kültürel öğeler ufak değişimlerle yeni bir form kazanır, bazı kültürel öğeler olduğu gibi yaşanmaya devam etmektedir. Bu yeni kültür sentezi hem kasti olarak hem de doğal yaşantı yoluyla, günlük konuşmalar ve söylemler yoluyla çocuğa aktarılmaktadır. Bu aile yapısına sahip çocuklar kendi ailelerine özgü olan bu kültür sentezini içselleştirmektedirler.

Bunlardan her ailenin kendine özgü bir sentezi oluşturduğu ve bunu yeni nesillere aktardığı anlaşılmaktadır. Ancak bu kendine özgülüğe rağmen bu aile yapısı üzerinde genelleme yapılabilecek ve her ailede gözlemlenen belli davranış kalıplarının da ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Örneğin Türkçe diline karşı tutumları ve yaşayışlarında Türkçeyi ne derece kullandıkları, dine karşı tutumları ve dinin yaşayışlarındaki fonksiyonları ve diğer belirgin tanımlayıcı kültür öğelerini yaşayışlarında ne derece yeniden ürettikleri ve yeni nesillere nasıl aktardıkları konusunda ortak çizgiler oluşmuştur. Ayrıca saha araştırmasıyla yapılan veya yapılmayan bir davranışın gerekçelerindeki belli başlı ortak sebeplerin ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

Katılımcılar Türk kültüründeki bir adeti, bir öğeyi Almanya'daki biçimiyle yeniden üretmektedirler. Katılımcılara evlenme sürecinde yapılan adetlerden kız isteme adetinin Almanya'daki evlenme süreçlerinde de yapılıp yapılmadığı sorulmuştur.

Katılımcılar, eğer evlenen iki tarafta Türk ise bu adetin yapıldığı ancak taraflardan birisi Türk diğeri, başka bir millettense bu adetin yapılmadığını belirtmiştir. Kendi ailelerinden örnek veren katılımcılar, anne ve babaları evlenirken Türk geleneklerine göre evlendiklerini ancak kız isteme adetinin olmadığını onun yerine iki taraf arasında tanışma ziyareti yaşandığını ve

sonrasında düğün sürecinin başladığını belirtmişlerdir. Katılımcılar anne ve babalarının nasıl evlendiklerini onlardan dinleyip fotoğraf ve videolarına baktıklarını ya da ailelerinin Almanya’da yaşayan akrabalarından dinlediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcılara aileleri tarafından yapılan bu aktarım, ilk bakışta bir anı aktarımı gibi durmasına rağmen aynı zamanda örtük işleve de sahiptir. Katılımcılar kültüre karşı tanıştırılmış ve böylece kültüre ait adetler, davranış kalıpları aktarılmış olmaktadır. Bu noktada anılar, fotoğraflar kültürün birer aktarıcısı hatta taşıyıcısıdır. Almanya’daki sosyo-kültürel ortamda bu fotoğraflarla görselleşen ve ailelerin birer anı olarak anlattıkları bu olaylar aslında kültürün konuşma içine gizlenmiş, doğal süreçteki aktarıcılarıdır. Aktarma işlevine sahip bu faktörler farkında olmadan çocuğun bazı kültür öğeleriyle tanışması ve beklide bunları içselleştirmesi ve bunun doğal sonucu olarak yeniden üretilmesi için bir araçtır. Tıpkı Ziya Gökalp’in belirttiği terbiye tanımlamasının ilk şekline uymaktadır.

Mülakat yapılan 30 katılımcıya Almanya’da yaşamakta iken kendi evlilikleri esnasında Türk geleneklerindeki kız isteme adetini uygulamayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Katılımcılar, evlenmeden önce kız isteme yerine sadece ailelerin tanıştığını belirtmişlerdir. Ayrıca bir kız isteme adeti yaşanmadığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar da “kız isteme” adetini bilmemektedir. İki tarafın sırayla birbirine gittiğini ve böylece tanışma yaşandığını sonrasında da evlilik için sürecin başladığı söylenmiştir. Özellikle bayan katılımcılar, kendi ailelerinin bazı şartları olduğunu, bu şartların uyması durumunda bir problem yaşayacaklarını düşünmediklerini belirtmiştir. Özellikle bayan katılımcıların Türk olan annelerinin ya da babalarının koşulu, katılımcıların evlenecekleri kişilerin Müslüman olmasıdır.

Katılımcılar “kız isteme” nin ne olduğunu bilmediklerini söyledikleri zaman, araştırmacı tarafından, Almanca bilen bir arkadaş vasıtasıyla “kız isteme” nin ne olduğu kendilerine anlatılmıştır.

Üniversite öğrencisi olan 22 yaşındaki kadın katılımcı B.T. babası Alman, annesi Türk ve bir kardeşinin olduğu bir ailede yaşamaktadır. Kendisi ve babası Türkçe bilmeyen B.T. ailesiyle birlikte Türklerin çoğunlukla yaşadığı bölgeden uzak bir yerde yaşamaktadır.

Benim çevremde evlenen yakınlarım oldu ama hiç kız isteme gibi bir şey olmadı. Zaten tam olarak da bilmiyorum nasıl olduğunu. Burada hiç öyle bir şey olmaz. Ama evlenecek kişilerin aileleri tanışmak için birbirlerini ziyaret ederler bir kere. Erkek tarafı gelirken çiçek getirir. Biz de kahve ve kek ikram ederiz. Onun dışında özel bir şey olmaz. Zaten iki aile birbirine gidip geldikten sonra evlilik için ilk adım atılmış olur.

Annesi Alman, babası Türk ve tek çocuk olan 23 yaşındaki kadın görüşmeci B.A. bir kafede çalışmaktadır. İleride Türkiye’ de yaşamak istemediğini belirten B.A. Almanya’da kendisinin açtığı bir kafede çalışmaya devam etmek istemektedir.

“Kız isteme” nin tam olarak ne olduğunu bilmiyorum. Annem ve babam evlenirken böyle bir şey olmamış. Ben de evlenirken böyle bir şey yapmam. Gerek yok bence, Almanya’ da ailelerin tanışması yetiyor. Aileler birbirlerine gittiği zaman kahve ve kek ikram edilir. Bunun dışında tanışma konuşmaları olur, evlilikle ilgili konuşulur. Aslında bana değişik geldi “kız isteme” denilen şey. Çünkü zaten iki kişi kararlaştırmıştır. Böylece bir karar verilmiş demektir. Tekrar aileden istemek tuhaf olur.

Toplam dört kardeş olan 22 yaşındaki erkek görüşmeci Ö.S.’nin annesi Alman, babası Türk’tür. Ö.S. lise mezunudur.

Almanya’da “kız isteme” gibi şeyler olmaz. Ben de öyle bir şey yapmak istemem gerek yok bence. Babam ve annem evlenmeden önce böyle bir şey yapmamışlar. İki ailenin tanışması yeterli bence, zaten babam gibi ben de bir Almanla ya da Türk olmayan başka birisiyle evlenirsem bunu yapmak zor olur. Çünkü evleneceğim kişinin kültüründe böyle bir şey olmaz ve onlar bunu tuhaf bulabilirler.

Eğer Türk birisiyle evlenirsem ailesi de Almanya’da olursa belki ama çok zor bir ihtimal. Çünkü benim gördüğüm kadarıyla Almanya’da yaşayan

Türkler evlenirken kız isteme gibi bir şey yapmıyorlar. Sadece aileler tanışıyor ve bu yeterli oluyor.

3.1.5. Gündelik Yaşam

3.1.5.1. Ailedeki Görev Dağılımı ve İş Bölümü

Katılımcılara ev içindeki günlük yaşamlarıyla ilgili sorular sorularak, her iki kültürün kendine özgü adetlerinden en belirginlerinin günlük yaşamın rutinine nasıl yansıdığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Adetlerin özel günler ve özel durumlar dışındaki gündelik hayatta nasıl yaşandığı da katılımcılardaki kültür transferini anlatması bakımından önemlidir.

Kültür transferi, yetişmiş neslin, yeni nesle sözlü ya da davranışsal olarak özellikle belirli konulardaki adetleri ve gündelik yaşam pratiklerini aktarmasıyla mümkündür. Katılımcılar, doğdukları andan itibaren bazı pratikleri özellikle de gündelik yaşama ilişkin pratikleri ailelerinden görerek büyüdükleri için farkında olmadan model alıp içselleştirmektedirler. Örneğin, evdeki iş bölümü kültürü yansıtan önemli bir pratiktir. Özellikle toplumların statülere yaptıkları rol atıfları o toplumun kendine özgü maddi ve manevi kültürel değerlerinin pratiğe yansımalarını göstermektedir. Ev işlerinin ev üyeleri arasında nasıl paylaşıldığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Türk kültüründe ev işleri ve evle ilgili konularda özellikle cinsiyete ilişkin yapılan rol atıfları kadınları ev işlerinde aktif ve sosyal yaşamda pasif kılmaktadır. Erkeğin statüsüne yapılan rol atfı ise erkeği sosyal hayatta yani ev dışında aktif kılmış, ev işlerinde pasifleştirmiştir.

Genelde Türk kültüründe ev işleri kadının statüsüne, evin geçimini sağlamak ve evin dışarı ile ilgili kararlarının verilmesi ise erkeğin statüsüne yapılmış rol atıflarıdır. Ancak kadınların da çalışma hayatına girmesiyle ve çalışma hayatında yoğunluk kazanmalarıyla evle ilgili konulara ilişkin rol dağılımında değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır.

Buna rağmen bu durum yüzde yüz değişikliğe uğramamıştır. Yine birçok evde rol dağılımında erkek ve kadın statüsüne ilişkin belirgin rol atıfları vardır. Kadının ev işleriyle uğraşıp aynı zamanda çocukların bakımıyla ilgilenmesi ve erkeğin de evin geçimini sağlaması ve aileyi ilgilendiren ev dışı konularda karar vermesi gibi atfedilen roller hala pratikte Türk aile yapılarında varlığını korumaktadır.

Katılımcılara da ailelerindeki iş bölümünün nasıl olduğu sorulmuştur. 30 katılımcının ailelerindeki iş bölümü benzerdir. Katılımcıların hepsi ev işlerinde keskin hatlarla bir ayırım olmadığını hem annelerinin hem de babalarının evde her işi yaptıklarını belirtmişlerdir. Örneğin, temizlik, mutfak işleri, alışveriş, yemek gibi ev işlerinin özellikle kadın ve erkek statülerinde nasıl paylaşıldığı öğrenilmiştir. Bazı katılımcılar ev işlerini paylaştıklarını belirtmişlerdir.

Örneğin bazı katılımcılar Türk olan babalarının evde yemek işinden sorumlu olurken, çamaşır işinden ve ev temizliğinin bir bölümünden Alman olan annelerinin sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Kendileri de ev temizliğinin bir bölümünden sorumlu olduklarını belirtmişlerdir. Ancak katılımcıların çoğu, ailelerinde ev işleri bakımından belirgin bir görev dağılımı olmadığını belirtmişlerdir.

Statüye göre keskin bir şekilde görev dağılımı olmamasına rağmen ailedeki bütün üyelerin bir görevi bulunmaktadır. Örneğin baba yemek pişirirken, anne evi temizlemektedir. Çocuklar bu temizliğe yardım etmektedir ya da alışveriş noktasında ailelerine yardımcı olmaktadır.

23 yaşındaki kadın katılımcı Y.K. üniversitede öğretmenlik okumaktadır. Annesi Alman, babası Türk ve bir abisi olan Y.K.'nın annesi çalışmaktadır.

Bizim evde herkes her işi yapabilir belli bir iş dağılımı yoktur. Bu sorun da olmadı. Bazen annem alışverişe gider, babam yemekleri yapar, ben de eğer dersim yoksa evi temizlerim.

Bu durum değişebilir. Bazen babam ev için alışverişe giderken annem evi temizler ben de yardım ederim, yemekleri bazen annem yapar bazen babam yapar. Babam kendi tsn kendi yapar, ben de kendi tm kendim yaparım.

Annesi Alman, babası Türk olan 23 yaşındaki kadın katılımcı C.K. toplam üç kardeşlerdir. Üniversitede mimarlık okuyan C.K.'nın babasının ilk evliliğinden olan büyük abisi Türkiye' de yaşamaktadır.

Yemek yapmayı çok severim, yemekleri boş olduğum zamanlar ben yaparım. Ailemizde herkesin yapmakla sorumlu olduğu genel bir şey yoktur ve herkes her işi yapar. O an kim müsaitse o yapar. Almanya'da kadın ve erkek arasında bu konuda belli bir iş bölümü yoktur. Erkek de kadın da eşitir, herkes her işi yapar.

kardeş olan 24 yaşındaki erkek katılımcı E..'nin annesi Alman, babası Türk'tür. E.. Üniversite son sınıf öğrencisidir ve dersi olmadığı günlerde babasına kendilerine ait bakkal dükkânlarında yardımcı olmaktadır. E.. ve ailesi Türklerin çoğunlukta oturduğu bölgede yaşamaktadırlar.

Herkes belli bir işi yapar. Örneğin babam yemek yapar. Annem yemek yapmaz zaten babam yaptığı yemekleri beğenmez. Annem babama bakkalda yardım ettiği için, babam da anneme temizlikte yardım eder. Ben ve kardeşlerim odalarımızı kendimiz temizlemekle sorumluyuz.

23 yaşındaki lise mezunu erkek görüşmeci R.İ. babasıyla birlikte kendi dönerci dükkânlarında çalışmaktadır. Babası Türk, annesi Alman olan katılımcı iki kardeştir. R.İ.'nin ailesinde herkes Türkçe bilmektedir.

Herkese ait belli bir iş bölümü yoktur evde ama herkesin müsait olmasına göre iş yapılır. Biz babamla sürekli dönerci dkknında olduğumuz için evde çok vakit geçiremiyoruz. Bu sebeple temizlik, bulaşık gibi işleri annem ve ablam yapar. Ama tmz kendimiz yaparız. Yemekleri babam yapar. Eve geç gittiğimizden yemekleri de annem yapar. İşe gitmediğimiz zamanlar yemekleri babam yapar annem bulaşıkları yıkar.

3.1.5.2. Ev Düzeni

Katılımcılara sorulan bir diğer soru ise eve ayakkabıyla girip girmedikleridir. Bu soru özellikle sorulmuştur. Sebebi ise Berlin’de çoğunlukla görülen insanların evlerine ayakkabıyla girip dolaşması davranışıdır. Bu durum bazı Türklerin günlük yaşamlarına da sirayet etmiştir.

Katılımlı gözlem esnasında katılımcıların yaşadıkları ortamda da gözlem yapabilme fırsatı bulunmuştur. Dolayısıyla mülakat soruları yanında katılımlı gözlem notları da yeni veriler elde edilmesini sağlamıştır. Bu veriler önceden hazırlanan mülakat sorularına yeni sorular olarak eklenmiştir.

Katılımcılara evlerine ayakkabılarını çıkarıp mı yoksa çıkarmadan mı girdikleri sorulmuştur. Türk kültürüne göre eve ayakkabıyla girilmemektedir. Almanya’da yaygın olan bu davranışın yarı Türk yarı Alman olan bu aile yapılarına sirayet edip etmediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Eğer katılımcılar evlerine ayakkabıyla girmiyorlarsa bunun sebebi sorulmuştur.

Çoğu katılımcı aileleriyle yaşadıkları eve ayakkabılarını çıkartıp öyle girdiklerini belirtmişlerdir. Aynı katılımcılar Alman olan annelerinin ya da babalarının evlenmeden önce aileleriyle yaşadıkları eve ayakkabılarını çıkarmadan girdiklerini belirtmişlerdir. 30 katılımcıdan sadece bir katılımcı evde ayakkabıyla dolaştıklarını belirtmişlerdir. 3 katılımcı ise koridorda ayakkabıyla dolaştıklarını ancak odalara girerken ayakkabılarını çıkardıklarını belirtmişlerdir. 26 katılımcı ise eve girerken ayakkabılarını çıkarttıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan katılımlı gözlem esnasında eve ayakkabılarıyla giren katılımcıların evlerinde halı bulunmamaktadır. Araştırmacı bu katılımcıların evlerine girerken ayakkabılarını çıkarmaması söylenerek davet edilmiştir.

Eve ayakkabılarını çıkartarak giren 26 katılımcının evlerindeki koridorda ve odalarda halı bulunmaktadır.

Üniversite öğrencisi 21 yaşındaki erkek katılımcı G.Y. annesi Türk, babası Alman ve tek çocuktur. Annesi bankada çalışan G.Y. ismi Alman ismi olan tek katılımcıdır.

Eve ayakkabılarımı çıkartmadan giriyorum, ailemde öyle giriyor. Bizde bu sorun olmuyor. Ben öyle alıştım, arkadaşlarımin evinde öyle girerim. Annem evde çok vakit geçirmez, benim de yaptıklarına çok karışmaz. Bazı Türk arkadaşlarımin evine gittiğimde ayakkabılarımı çıkartıyorum. Bir keresinde alışkanlıktan çıkarmayı unutmuşum. Arkadaşımin annesi bana terlik getirerek biz evde ayakkabıyla dolaşmayız demişti.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam iki kardeş olan 23 yaşındaki erkek görüşmeci K.Ö.' nün bir amcası ve halası Almanya'da yaşamaktadır. Lise mezunu K.Ö. babasının yanında çalışmaktadır. Türkçeyi bilen K.Ö.' nün annesi ve diğer kardeşi Türkçe bilmemektedir.

Eve girerken ayakkabılarımızı çıkartıp öyle gireriz. Daha temiz böylesi. Ayakkabıyla dolaşmak ev hissini vermiyor. Sanki sokak gibi geliyor bana, evde terlikle dolaşıyoruz.

Annem evlenmeden önce ailesiyle yaşadığı evde ayakkabıyla dolaşıyormuş. Bizde annemin ailesine gidince eve ayakkabıyla giriyoruz. Ama şimdi kendisi de ayakkabıyla dolaşmamayı tercih ediyor. Böyle daha düzenli oluyor ve tam ev gibi.

Almanya'da yaşayan baba tarafımın akrabalarımin da evine girerken ayakkabılarımızı çıkartırız.

Üniversiteye gitmeyen 19 yaşındaki kadın katılımcı Ö.Y.'nin şuan bir işi bulunmamaktadır. Üçkardeş olan Ö.Y.' nin annesi Alman, babası Türk'tür.

Eve girerken ayakkabılarımızı çıkartmayız ama odalara girerken ayakkabılarımız çıkartıyoruz. Ben de odama girerken ayakkabıyla girmeyi sevmiyorum, ama koridora ayakkabıyla girip odalarımızın önünde çıkartıyoruz. Bazı arkadaşlarımin evine ayakkabıyla giriyoruz, odalarına hatta tuvalete de ayakkabıyla giriliyor. Ben doğru bulmuyorum, eşyam yere düşse almak istemiyorum. Kendi odama da ayakkabıyla girilmesini istemem. Bize

gelen misafirlere de odaların önünde ayakkabılarımızı çıkardığımızı söylüyorum.

3.1.5.3. Yemek Kültürü

Katılımcılara gündelik yaşayışlarıyla ilgi olarak sorulan bir diğer soru katılımcıların evlerinde çoğunlukla hangi kültüre ait yemeklerin yapıldığıdır. 30 katılımcının hepsi evlerinde hem Türk yemeklerinin yapıldığını hem de Alman kültüründeki yemeklerin yapıldığını belirtmişlerdir. Ancak 28 katılımcı çoğunlukla Türk yemeklerinin yapıldığını belirtmiştir. Türk yemeklerini yapabilmek için malzemeleri özellikle Türk marketlerden aldıklarını belirtmişlerdir.

Türk olan anne ya da babanın akrabaları da Berlin’de yaşayan katılımcılar Türk yemeklerini daha çok yediklerini belirtmişlerdir. Berlin’ de yaşayan anneannelerinin, teyze ya da halalarının mantı, börek yaprak sarması gibi Türk yemeklerini yaptıklarını belirtmişlerdir.

Bütün katılımcılar Alman olan annelerinin ya da babalarının da Türk yemeklerini çok sevdiğini belirtmişlerdir. Hatta çoğu katılımcılar, Alman olan annelerinin ya da babalarının da Türk yemekleri yaptıklarını ya da yapmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar Alman olan annelerinin ya da babalarının Türk yemeği yapmayı özellikle öğrenmek istediklerini söylemektedirler.

Üniversitede tarih bölümü öğrencisi 20 yaşındaki kadın görüşmeci Y.B.’nin 4 kardeşi bulunmaktadır. Y.B.’ nin ev hanımı olan annesi Alman babası Türk’ tür.

Annem Türk yemeklerini yapabiliyor, çok da güzel yapıyor. Alman arkadaşlarım annemin böreğini çok sever. Ama buraya özgü yemekleri de yaparız. Örneğin yılbaşı gecesi buranın artık geleneksel olan yemeğini yaparız.

Patates haşlaması soslu et ve haşlanmış kırmızı lahana yeriz o gece. Annem çalışmadığı için de yemek yapmaya çok vakit ayırır. Ama yemek masasını kurmayı ve bulaşıkları yıkamayı bana ve kardeşlerime bırakır.

Lise mezunu 19 yaşındaki kadın görüşmeci D.K. annesi Alman, babası Türk ve üç kardeşinin olduğu bir ailede yaşamaktadır.

Evde Türk yemekleri de pişer. Alman mutfakçı çok zengin değil. Çoğu markette de özellikle Türk marketlerinde gözlemeler, poğaçalar ya da baklava gibi tatlılar satılıyor. Oradan da alıyoruz annem de Türk yemekleri yapar. Ama babam annemin yemeklerini beğenmediği için kendisi pişirir.

Babam güzel yemekler yapar. Türlü yapar, bulgur pilavı yapar, et yemeklerini güzel yapar. Babam hamur açamadığından ve annem de bilmediği için börek, sarma ve mantıyı marketlerden alırız.

Üniversitede ekonomi bölümü öğrencisi olan 21 yaşındaki kadın görüşmeci J.I.'nın Türk olan annesi işçidir, Alman olan babası inşaatta işçi olarak çalışmaktadır. Bir kız kardeşi olan J.I. ve babası Türkçe bilmemektedir. J.I. ve ailesi Türklerin çoğunlukta yaşadığı bölgede ikamet etmektedir.

Evde daha çok hazır yemekleri tüketiyoruz. Annem ve babam çalıştığı için eve geldiklerinde yemek yapmaya çok vakitleri olmuyor. Ama annem tatil olduğu günlerde Türk arkadaşlarını da çağırır. O zamanlarda Türk yemekleri yapar. Börek, kek, sarma ya da değişik tatlılar yapar. Gelen Türk arkadaşları da yaptıkları bir şeyi getirirler birlikte yeriz.

3.1.6. Özel Günler

Katılımcılara Müslümanların kutladığı dini bayramları nasıl geçirdikleri ve Almanya'da kutlanan "Christmis Zamanı"nı ve "Cadılar Bayramı"nı nasıl geçirdikleri sorulmuştur. Christmis zamanı Almanya'da hem dini açıdan özel bir anlam hem de yeni bir yılın kutlanması anlamını taşımaktadır. Yılbaşından iki hafta önce bazı sokaklarda boyu boyunca "Christmis Market" dedikleri stantlar açılıp, panayrlar kurulmaktadır.

Berlin'de bu dönemde katılımlı gözlem yapabilme fırsatı bulunmuştur. Yılbaşından iki hafta önce kurulan bu panayrlarda inanç yapılarındaki bazı

olayları anlatan canlandırmalar yapılmakta ve bununla ilgili eşyalar satılmaktadır. Ayrıca özellikle bunun gibi özel zamanlarda daha çok tüketilen sıcak şarap büfeleri, oraya özgü diğer yiyeceklerin satıldığı stantlar açılmaktadır.

Bunun dışında diğer önemli bir gün cadılar bayramıdır. Özellikle gençler cadılar bayramını kutlamaktadır. Bunun için ev partileri ve sokak partileri yapılmaktadır. Cadılar Bayramı zamanında marketlerde Cadılar Bayramına özgü kıyafetler ve eşyalar satılmaya başlamaktadır.

3.1.6.1. Dini Bayramlar

Yarı Türk yarı Alman ailelere özel günlerdeki kutlamaların nasıl sirayet ettiğinin öğrenilmesi için özellikle bu soru sorulmaktadır. Özel günler kapsamında sadece bu iki özel günün dahil edilmesinin sebebi ise bu iki özel gün yaygın bir şekilde ve hemen hemen herkes tarafından kutlandığı içindir.

Hatta Christmis zamanında yılbaşına bir hafta kala hem okullar hem resmi yerler tatile girmektedir, Cadılar Bayramında da bir gün tatil olmaktadır. Dolayısıyla ülke çapında kutlandığı için bu iki özel gün sorulmuştur.

Katılımcıların Alman olan aileleri bu iki olayın kutlandığı kültürle yetiştikleri için evlendiklerinde bunu çocuklarına nasıl aktardıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılara sorulan diğer bir soru ise Müslümanlar için özel bir gün olan “Kurban Bayramı” ve “Ramazan Bayramı” nı nasıl kutladıklarına ilişkindir. 30 katılımcıya dini bayramları nasıl geçirdikleri ve bu bayramların ritüeli olan akraba ziyaret yapip yapmadıkları sorulmuştur.

30 katılımcıdan hepsi Müslümanların kutladığı dini bayramları Müslüman olan annelerinin ya da babalarının kutladığını ve evlerinde kutlandığını belirtmiştir. 30 katılımcıdan kendini Müslüman olarak görmeyen tek katılımcı bile dini bayramlarda ailesiyle bayram ziyaretlerinde

bulunduğunu belirtmiştir. Diğer 29 katılımcı da dini bayramları kutladıklarını, yakın arkadaşlarına, varsa akrabalarına ziyarete gittiklerini belirtmişlerdir.

Bu bayramlara özgü durumu iyi olmayanlara para yardımıyla bulunma ritüeline ilişkin katılımcılar durumu iyi olmayanlara bütçeleri yettiği kadar hayır yaptıklarını belirtmişlerdir. Kurban bayramında, Almanya'da kurban kesme yasak olduğundan bir fakire para verdiklerini söylemişlerdir.

Üniversite öğrencisi 23 yaşındaki kadın katılımcı A.A.'nın annesi Türk, babası Alman'dır. Bir abisi olan ve hem babası hem de kendisi Türkçe bilmeyen A.A.'nın annesi Türkçeyi çok iyi bilmemektedir. A.A.'nın anne tarafından akrabaları Berlin'de yaşamaktadır.

Dini bayramları kutluyoruz. Bayram sabahı anneannemlere gideriz, teyzemler de gelir. Babam da bayramlarda bizimle olur, dedemlere gelir. Bizim için özel bir gün olduğunu bilir.

Hep birlikte kahvaltı yaparız. Sonra büyüklerin elini öperiz. Tanıdık Türk komşularımıza gideriz. Türkiye'deki akrabalarımızla konuşuruz, bayramlarını kutlarız. Ramazan bayramında dedemler şeker alırlar. Bana ve kuzenlerime şeker ve para verirler. Kurban bayramında kurban kesmiyoruz burada yasak olduğu için. Onun yerine durumu iyi olman birilerine annem ve dedemler para verir.

Lise mezunu 23 yaşındaki kadın katılımcı N.S. üniversiteye gitmek istemediğini, çalışıp para kazanmak istediğini belirtmiştir. N.S. Türklerin çoğunlukta yaşadığı bir bölgede büyük bir alışveriş merkezinde bir giyim mağazasında satış temsilciliği yapmaktadır. Tek çocuk olan N.S.'nin annesi Türk, babası Alman'dır.

Bayramları Berlin'de yaşayan akrabalarımızla birlikte geçiriyoruz. Dedemlere, teyzemlere gideriz. Onlar da bize gelir. Buradaki Türk komşularımızı ziyaret ediyoruz. Bayramlara özen gösteriyoruz, çünkü yabancı bir ülkede, yabancı bir kültür içinde yaşamak insanı tuhaf

hissettiriyor. Ama bayramlar bize moral oluyor, birbirimize gidip gelmek o yabancılık hissini azaltıyor.

Türkçe bilmekte olan lise mezunu 22 yaşındaki erkek katılımcı E.P. Türkiye' ye sık sık gitmektedir. Babası Türk ve bir kardeşi olan E.P.'nin Alman olan annesi Türkçe bilmemektedir.

Bayramlarda bazen Türkiye'de oluyorum. Türkiye'de akrabalarımın yanında geçirmeyi seviyorum, bayram olduğunu daha çok hissediyorum. Çünkü herkes kutluyor. Ama Almanya'da herkes kutlamıyor ve bayram olduğunu bile anlamıyoruz. Yine komşularla birbirimizi ziyaret ediyoruz ama Türkiye'deki gibi olmuyor. Ramazan bayramlarında şeker alıyoruz, gelenlere şeker, tatlı ikram ediyoruz. Ama kurban bayramlarında kurban kesemiyoruz, sadece ziyarete gidiyoruz.

3.1.6.2. Almanya 'da Kutlanan Özel Günler

Özel günlerle ilgili katılımcılara sorulan bir diğer soru ise "Christmis Zamanı"nda ve "Cadılar Bayramı"nda kutlama yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Aynı zamanda bu soru son mülakat sorusu olmaktadır.

30 katılımcıda Christmis'ı dini açıdan değil sadece yeni bir yıla girmek olarak kutladıklarını belirtmişlerdir. Çoğunlukla evlerinde arkadaşları ya da Berlin'de yaşayan akrabaları ile birlikte geçirdiklerini, bazen de birlikte dışarıya çıkıp kutlamaların yapıldığı yere gittiklerini belirtmişlerdir.

Cadılar bayramında ise özel bir şeyler yapmadıklarını, arkadaşları parti verirse onlara katıldıklarını belirtmişlerdir.

Babası Alman, annesi Türk ve tek çocuk olan 19 yaşındaki kadın görüşmeci J.A. üniversite öğrencisidir.

Christmis'ı kutlarız, küçük bir davet veririz, tanıdıklarımızı çağırırız. Ama yeni yıl olarak kutlama yaparız. Burada bir hafta önce dini açıdan Christmis kutlanıyor, biz onu kutlamıyoruz. Cadılar bayramını da küçükken kutlardım.

Ama Şimdi onu da kutlamıyoruz, sadece ev partileri olursa onlara gidiyorum bazen. Babam bir hafta önce kutlanan dini açıdan Christmis'ı kutlamak için ailesine yemeğe gider. Ama ben ve annem gitmeyiz o gün. Yeni yılı babamla ve tanıdıklarımızla birlikte kutlarız.

Babası Türk, annesi Alman ve toplam üç kardeş olan 22 yaşındaki kadın görüşmeci S.A. Potsdam' daki üniversitede öğretmenlik okumaktadır.

Ben yeni yılı kutlamak için son birkaç senedir arkadaşlarımla beraber dışarı ıkıyorum. Büyük parklarda kutlamalar yapılıyor, herkes kendine bir fener alıp saat on ikide gökyüzüne bırakıyor. Sonrada gece geç saatlere kadar eğlence oluyor, onlara katılıyoruz. Eskiden evde kutlardık ailemle ve tanıdıklarımızla ama artık dışarıya gitmek daha çok hoşuma gidiyor. Geçen sene ailem de benimle geldi beraber dışarıda geçirdik.

Christmis'ı yeni yıl olarak kutluyoruz, Burada yaşayan insanlar için dini anlamı da var. Onlar kiliseye gidip orada Hz.İsa'yı anıp kendi ibadetlerini yapıyorlar. Annem bizi hiç götürmedi. Evde de kutlamadık.

Cadılar bayramını seviyorum özellikle bal kabağına göz, burun ve ağız oyukları yapıyoruz ve kapının önüne koyuyoruz. Arkadaşlarımla da dışarıda kutlamayı da seviyorum, evde de annem yumurtaları boyar, biz de çeşitli renklere boyarız yumurtaları.

Annesi Türk, babası Alman olan 20 yaşındaki erkek görüşmeci F.K. iki kardeştir. Üniversitede siyaset bilimi okuyan F.K.'nın annesi çalışmamaktadır.

Yılbaşını ailemin yanında geçiriyorum, bazen yakınlarımızı da çağırıyoruz. Çok zel bir Şeyler yapmıyoruz. Cadılar bayramında ben bir Şey yapmam. Burada partiler olur, herkes değişik kıyafetlerle katılırlar, ama ben yle Şeyleri sevmiyorum. Bir kere gittim ve beğenmedim. Benim için normal bir tatil günü. Üniversite tatil oluyor o gün. Bazen arkadaşlarımla buluŐuyoruz, bazen de dıŐarıdaki eğlencelere katılıyoruz.

4. BÖLÜM

4.SONUÇI DEĞERLENDİRME

Almanya'nın Berlin şehrinde yapılan saha araştırmasında 30 katılımcıya uygulanan görüşme formu ve gözlem veri toplama teknikleri ile sahadan veriler toplanmıştır. Katılımcılara açık uçlu ve yarı yapılandırılmış toplam 49 sorudan oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Kendisi de aynı zamanda bu çalışma için bir kaynak kişi olan ve iki dili de bilen bir katılımcı her görüşmeye eşlik etmiştir. Katılımcı Almancayı ve Türkçeyi rahatlıkla konuşabildiği için araştırmacıyla kaynak kişi arasında iletişimi sağlamıştır.

Katılımlı gözlem esnasında elde edilen katılımlı gözlem notları ve görüşmeden elde edilen veriler birleştirilerek araştırmanın nitel verileri elde edilmiştir.

Araştırmada yarı Türk yarı Alman aile yapısında doğan ve yetişen 19-23 yaş arası genç nesle kültürün nasıl aktırıldığı ve bu neslin kendilerini nasıl algıladığı üzerinde durulmaktadır.

Araştırmadaki mülakat soruları, kültürün nasıl aktarıldığına dair ve katılımcıların benlik algılarını anlamaya yönelik hazırlanmıştır. Sahadan elde edilen verilere göre farklı iki kültürün birleşmesiyle kurulan bu yeni aile yapısında farklı bir kültürel yapı olduğu hem gözlemlenmiştir hem de verilerden elde edilen sonuçlarla desteklenmektedir.

Elde edilen bir diğer sonuç ise aidiyet duygusuyla ilgili varsayımı desteklemektedir. Katılımcıların iki kültürle de ilişkileri oldukları için kendi sosyal kimliklerini tanımlarken buna ilişkin aidiyet sorunu yaşadıkları görülmüştür.

Yapılan araştırmaya ve elde edilen verilere göre katılımcıların benlik algılarının oluşmasında sadece sahip oldukları aile yapıları değil, aynı zamanda yaşanmakta olan sosyo-kültürel çevre şartlarının da etkili olduğu

görülmektedir. Çevrenin, katılımcıları kültürel olarak farklı bir şekilde konumlandırması katılımcıları etkilemektedir.

Katılımcılar, içinde bulundukları sosyo-kültürel ortamın karışık bir aidiyet duygusu yarattığını belirtmektedirler. Kendilerini Türk gibi hissedip Alman gibi tepki veren bireyler olarak görmeleri onların benlik algılarını oluşturmaktadır. Türk kültüründe görülen alışkanlıkların kendilerinde de görüldüğü ama bunu bile Alman olarak yaptıklarını belirtmektedirler.

İki kültürü dolaylı olarak yaşayan bireylerde içselleştirme süreci de farklı olmaktadır. Katılımcılar ailelerinde gördükleri modelden ziyade anne ve babalarının kasıtlı müdahaleleriyle belli bir kültür yaşamaya yönlendirilmektedir. Ancak katılımcılar bilinçli olarak yönlendirildikleri bu davranış modellerini farkında olmadan içselleştirdikleri diğer kültüre ait unsurların etkisi altında yapmaktadırlar.

Örneğin Türklerin çok sık yaptığı bir espriye Almanların verdiği jest ve mimiklerle güldüklerini belirtmektedirler. Ortaya çıkan bu sentez iki kültüründe hem dolaylı hem de doğrudan etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma verilerinden ve gözlem notlarında elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çoğu Türkçe'yi bilmemektedir. Türk olan anneleri ya da babaları da evde Almanca konuşmamaktadır. Dil bir toplumun kültürüne ait bir unsurdur ve aynı zamanda kültürün bir taşıyıcısıdır. Bir çocuğun ailesinden dili öğrenmesi de bir kültür transferidir. Ancak yarı Türk yarı Alman aile yapılarında Türk dili, Türk olan anne ya da baba tarafından katılımcılara özellikle kültürel açıdan transfer edilmemektedir. Bunun yerine Alman olan annenin ya da babanın konuştuğu Alman dili, hem Alman olan anne ya da baba, hem de Türk olan anne ya da baba tarafından katılımcılara transfer edilmiştir.

Bunun gerekçesinde ise Alman dilinin konuşulduğu ülkede yaşamalarının büyük etkisi bulunmaktadır. Katılımcılar ve onların Türk olan anneleri ya da babaları işlevsel açıdan Almancayı daha gerekli

görmektedirler. Bu anlamda katılımcılar ve Türk olan anne ya da baba için dil kültürel bir miras olarak görülmemektedir. Katılımcılar Türkçe öğrenebilmek için özel bir çaba sarf etmemektedir. Katılımcılar ve aileleri Almancaya önem vermektedirler. Katılımcılar ve Türk olan anneleri ya da babaları için Almanca konuşmak, içinde bulunulan toplumla bütünleşme aracı olması bakımından önemlidir.

Katılımcılar özellikle Almancayı güzel konuşmaya özen göstermektedirler. Katılımcılar için sorunsuz yaşayabilmek, hem yasal hem de günlük işleri daha kolay halledebilmek için ve daha kolay iş bulabilmek için Almanca dili işlevsel açıdan önem taşımaktadır. Bu yönüyle dil kültürel bir unsur olarak ele alınmamaktadır. Çünkü katılımcıların çoğu anne ve babalarından biri Türk olmasına rağmen ve Türk olan annelerinin ya da babalarının Berlin'de yaşayan akrabalarıyla sık sık görüşmelerine rağmen Türkçeyi bilmemektedirler.

Yarı Türk yarı Alman ailelerde doğan ve büyüyen çocuklarda kültür transferi özellikle Türk olan annenin ya da babanın bazı konulardaki tutumları kasıtlı olarak çocuğa aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Genel anlamda kültür transferi Ziya Gökalp'ın terbiye tanımlamasındaki ilk şekline benzemektedir. Yetişmiş neslin yetişmemiş nesle günlük konuşma esnasında farkında olmadan yaptığı konuşmalar, anı aktarımları, bilgi vermeleri şeklindedir.

Ayrıca katılımcılarda sosyal öğrenme modelindeki öğrenme çeşidi de gerçekleşmektedir. Bir davranışa her kültür kendi önemsediği değerleri ve sahip olduğu maddi, manevi kültür öğeleri kapsamında tutum geliştirmektedir. Dolayısıyla belli bir kültür ortamında doğup büyüyen bir çocuk farkında olmadan bu tutumları içselleştirmektedir. Çünkü model alabileceği tek kültürel ağlarla bezenmiş tutum odur. Çocukların model alması ilk olarak kendi ailesinde gerçekleşmektedir. Çocuklar değerleri, korkuları, olaylara verilen tepkileri ailelerinin yerleşmiş davranış örüntülerinden model olarak görmektedirler.

Yarı Türk yarı Alman aile yapılarında ise bir olaya verilen, kültürel kodlarla beslenmiş iki farklı tepki bulunmaktadır. Dolayısıyla çocuk büyürken hangi davranışı model olarak alacağı noktası önemlidir. Bu araştırmanın amacı da bu durumu betimlemeye yöneliktir.

Bu aile yapısına sahip çocuklarda Türk olan annenin ya da babanın davranış ve tutumlarının model olarak alınması çocuğa kasıtlı olarak öğretilmektedir. Alman olan anne ya da baba, kendi tutumu farklı olmasına rağmen Türk olan annenin ya da babanın isteğine uymaktadır. Çocuğa yapılan yönlendirme aynı zamanda hangi kültürel kodları içselleştirmesi gerektiğine dair yapılan bir yönlendirmedir.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlarda dikkat çeken bir nokta da bu konuda olmuştur. Katılımcılara yönelik özellikle bazı konularda Türk kültürünü vermeye yönelik kasıtlı bir tutum vardır. Diğer gündelik yaşantılarında hem anne de hem de baba da gördükleri davranışları model almaktadırlar. Ancak Önemli olan bir diğer faktör ise çevrenin de etkisi olmasıdır.

Bu aile yapılarında yetişen katılımcılar günlük yaşamlarında bulundukları arkadaş çevrelerindeki ve diğer ortamlarındaki davranış modellerini ve bunlara yönelik tutumları da içselleştirmektedirler. Bu süreç sosyal öğrenme modelindeki gibi gerçekleşmektedir. Örneğin dışarı çıkmaya yönelik katılımcılar rahatken özellikle kadın katılımcılar erkek arkadaş konusunda Türk olan annenin ya da babanın ikazları ve tembihleri ile karşılaşmaktadır. Alman olan annenin ya da babanın daha rahat davranıp katılımcıların isteklerine bıraktığı konularda Türk olan anne ya da baba farklı bir tutum izlemektedir. Erkek olan katılımcılar kadın katılımcılara göre aileleri tarafından bazı konularda daha serbest bırakılmaktadır.

Bir istisna dışında katılımcıların hepsi, Türk olan annenin ya da babanın Berlin de yaşayan akrabalarıyla sık sık görüşmektedirler. Ancak Alman olan annenin ya da babanın Berlin’de yaşayan akrabalarıyla aynı sıklıkta görüşmemektedirler.

Katılımcıların Alman olan annelerinin ya da babalarının kendisi de Berlin’ de yaşayan akrabalarıyla sık sık görüşmemektedir. Ancak Türk olan eşinin akrabalarıyla sık sık görüşmektedir.

Sahada elde edilen verilere göre din katılımcılar için ayrı bir öneme sahip bir konu olmaktadır. Katılımcıların çoğu kendilerinin Müslüman olduklarını, Alman olan annenin ya da babanın bu durumu kabul ettiklerini ve bir problemin yaşanmadığını belirtmiştir. Yarı Türk yarı Alman olan ailelerde büyüyen katılımcılar için Müslüman olmak Türk kültürünü sürdürmeyi de temsil etmektedir. Katılımcılar Müslüman olduklarını söylerken Türk olduklarını da vurgulamışlardır.

Ailesinde iki farklı kültür örneğine sahip katılımcılara bazı konularda aileleri tarafından kasıtlı olarak yönlendirmeler yapılmaktadır. Bu konulardan birisi dindir. Bazı konularda nasıl davranacakları katılımcıların günlük yaşantıda doğal gözlem ve model alması sonucu farkında olmadan öğrenmesine bırakılmamıştır. Katılımcının Türk olan ve Berlin’ de yaşayan akrabaları da katılımcılar üzerinde kasıtlı olarak yönlendirici bir etkiye sahiptir.

Belli konuların dışında gündelik yaşamdaki alışkanlıklar konusunda katılımcılara herhangi bir yönlendirme de bulunulmamaktadır. Katılımcılara annenin mi yoksa babanın mı tutumunun model alınması gerektiği söylenmemektedir.

Katılımcıların hangi kültürden hangi davranış kalıbını ne şekilde içselleştirecekleri kasti yapılan yönlendirmeler dışında kendiliğinden yaşantı yoluyla belirlenmektedir. Katılımcılar çevrenin de etkisiyle, en çok tekrar eden davranış kalıbını model almakta ve onu uygulamaktadır. Katılımcıların benlik algısı de hem kasti yapılan müdahaleler hem de katılımcıların doğal yaşantı yoluyla farkında olmadan kazandığı davranış örüntüleri ile oluşmaktadır.

Aile hem toplum için hem de birey için temel bir birimdir. Kurum olarak aile, sahip olduğu davranış örüntüleri ve kendine özgü statü ve rolleriyle

toplumun sürekliliğinin sağlanmasına hizmet etmektedir. Birey açısından da topluma çıkmadan önce karşılaştığı ilk küçük grup olması açısından önem taşımaktadır. Aile, bireyin gelişiminde model aldığı, ilk sosyalleşmesinin yaşandığı, norm ve değerlerin öğrenildiği hem sosyolojik hem de psikolojik ihtiyaçların karşılandığı akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlılığı temsil eden bir kurumdur.

Bir çocuğun sosyalleşmesinde diğer kurumlar devreye girmeden önceki ilk toplumsal duyguları yaşadığı yer olan aile evlilik ile başlamaktadır. Aile kurumunun başlangıç için bir davranış örüntüsü olan evlilik aynı zamanda toplumdaki kadın erkek ilişkisini de meşrulaştırmaktadır.

Çocuk okula gidene kadar öğrendiği bütün değerler normlar, davranış modellerinde ailesi etkindir. Bu süreçte çocuk ailesi sayesinde yaşadığı sosyalleşme ile toplumda birey olma yönünde ilk adımı atmaktadır.

Bir toplumun kültürel yapısı kurumlarının şekillenmesinde kaynak teşkil etmektedir. Kurumlar da ilişkilerin standartlaşmasını ve daha düzenli olarak statü ve rol belirlenmesi sağlamaktadır. Evlenme sürecini başlatan karar verilme koşullarından, evliliğin nasıl olacağına ilişkin yapılan planlamalarda, kişinin ailesinden model aldığı ya da özellikle öğrendiği davranış kalıplarının ve içselleştirdiği kültürün etkisi çok büyüktür.

Katılımcıların evlilikle ilgili görüşlerinde de bu durum gözlenmiştir. Katılımcıların evlilik konusunda özellikle inanç yapısıyla ilgili koşulları bulunmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin özellikle Türk olan annelerinin ya da babalarının evlilik noktasında müdahale ettikleri belirlenmiştir. Katılımcılar için evlenecekleri kişinin belli bir toplumun üyesi olmasının mahsuru yoktur. Ailelerin dikkat ettikleri ve çocuklarına da özellikle öğrettikleri husus, inanç yapısına yöneliktir. Katılımcılar, Müslüman olması koşuluyla herkesle evlenebileceklerini belirtmişlerdir.

Ailelerinde farklı inanç yapılarına inanan anneye ya da babaya sahip olan katılımcılar kendi evlilikleri için bunu istememektedirler. Doğal süreçte

gözlerinin önündeki en yakın modeli ailelerinde görmelerine ve yaşamalarına rağmen kendileri için uygun gördükleri tercih farklı bir davranışı içermektedir.

Gökalp' in terbiye yaklaşımının birinci tarzı olan yetişmiş nesillerin genç nesle konuşmalarıyla, hareketleriyle, fiilleriyle tesiri yerine sosyal öğrenme modelinin etkisi görüldüğü gözlenmektedir. Sosyal öğrenme modelindeki ceza ve ödül pekiştirenlerinden ötürü katılımcılar farkında olmadan, ailelerinin yaptıklarından ziyade tutumları doğrultusunda hareket etmektedirler.

Özellikle Türk ve Müslüman olan annenin ya da babanın tutumundan ötürü ve bundan kaçınmaya yönelik bir tutum içinde içselleştirdikleri bir davranış modeli bulunmaktadır.

Aileler aynı tutumu özellikle kadın katılımcıların erkek arkadaşlarının olmasında ve erkek arkadaşlarıyla evlenmeden birlikte yaşama fikrine karşı göstermektedir. Erkek katılımcıların Türk ve Müslüman olan annelerinin ya da babalarının erkek katılımcılara konuyla ilgili tutumları kadın katılımcılara gösterilen tutumdan farklıdır. Sebep olarak da cinsiyet üzerine yapılan atıflar yoğunluk kazanmakta ve bu durum kültürle açıklanmaktadır.

Evlilikle ilgili adetleri tam olarak uygulamadıklarını belirten katılımcıların çoğu Türk adetlerine göre evlenmeyi istediklerini belirtmektedirler. Bu ifadeleri aynı zamanda onların içselleştirdikleri kültür unsurlarını da ortaya koymaktadır.

Ev içindeki iş bölümü ve görev dağılımı, ev düzeni, evde tercih edilen yemek kültürü katılımcıların hangi kültüre daha yakın oldukları yönünde bir fotoğraf oluşturması açısından önemlidir.

Katılımcıların evlerinde yaşanan ve kendilerinin de model olarak içselleştirdiği bir durum görev dağılımıyla ilgilidir. Katılımcıların hepsi evlerinde keskin hatlarla belirlenmiş bir görev dağılımının olmadığını belirtmektedirler. Ailelerinden de bu yönde tutumlar gördükleri için belli bir görev dağılımının olmaması katılımcılar için doğru gelen bir tutum olmaktadır.

Ev içindeki düzenleri açısından kendilerinin Türk kültürüne yakın olduğunu belirten katılımcıların çoğu örnek olarak yemek kültürü ve eve ayakkabıyla girmeyi vermektedirler. Katılımcıların çoğunluğu evlerinde ayakkabıyla dolaşmamakta ve evlerinde daha çok Türk yemekleri pişmektedir. Bu durum Türk kültürünün ev içindeki düzene sirayet ettiğinin bir göstergesidir.

Bir kültüre ait özel günlerin kutlanması, o kültürün, birey tarafından içselleştirildiğinin bir göstergesidir. Katılımcılar Müslümanların kutladığı dini bayramları kutladıklarını ancak Almanya'da kutlanan o kültüre özgü bayramları kutlamadıklarını belirtmektedirler. Bu durum, Alman ve farklı inanca sahip bir anneye ya da babaya sahip olmalarına rağmen böyle yaşanmaktadır.

Aileyi ilgilendiren kararlarda izlenen tutum Türk ve Müslüman olan annenin ya da babanın kasıtlı müdahaleleriyle ve katılımcılarında bu tesirden haberi olarak yaşanan sosyal öğrenme modeli olarak içselleştirilmektedir. Katılımcılar arkadaş çevrelerinden de etkileşimin doğal sonucu olarak farkında olmadan içinde bulundukları kültüre ait çeşitli kültürel unsurlar öğrenmektedirler. Ancak katılımcılara evlilik, inanç yapısı gibi konularda aileleri tarafından müdahale edilmektedir.

Katılımcıların Türk kültüründeki alışkanlıkları, yaşayışlarında yer vermeleri onları Alman kültürüne karşı aidiyet duygusundan uzaklaştırmaktadır. Ancak toplumda belli bir kabul görme bireyin ayna benliğini ve bunun da etkisiyle gerçekleştirdikleri benlik algılarını etkilemektedir.

Katılımcılar için toplumun diğer üyeleri tarafından kendilerinin Alman toplumunun bir üyesi olarak hissedilmesi ve kendilerinin de böyle hissedebilmeleri için Almanca bir araç olmaktadır. Diğer konularda Türk kültürünün etkisinin ağır bastığını belirtmektedirler.

Yarı Türk yarı Alman ailelerle ilgili yapılan saha araştırmasında özellikle iki faktör yoğunluk kazanmıştır. Bunlardan ilkinin dil diğerini ise din faktörü oluşturmaktadır. Katılımcıların sosyal kimliklerini inşa etmeleri ve benlik algılarını oluşturmaları bu iki faktör odaklı gerçekleşmektedir. Bu durum aynı zamanda bir sorunu ortaya koymaktadır. Miras olarak alınan kültüre ait dilin üçüncü özellikle de dördüncü kuşaklar tarafından bilinmemesidir. Dolayısıyla bu durum bir gün Türkiye'ye dönme fikrinden uzaklaştıran örtük sebeplerinden birisini oluşturmaktadır. Türkiye'ye tatil amaçlı giden katılımcılardan birisi orada Türkçe bilmemenin sıkıntılarından bahsetmiştir görüşme esnasında. Kendini ifade edememek anlamına da gelen dil bilmeme, bulunulan yere yabancılaşma duygusunu da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla Türkiye'ye kısa süreliğine giden Türkçe bilmeyen katılımcılar oradaki kültürü tam olarak benimseyemedikleri için kendi kimliklerini Alman olarak tanımlamaktadırlar. Sonuç olarak da asıl yaşadıkları yere ve oradaki hakim dile daha çok sempati duymaya başlamaktadırlar. Çünkü kendilerince haklı olan bir sebep oluşmaktadır. O da kendilerini Almancayla Almanya'da rahatlıkla ifade ediyor olmalarıdır. Aynı zamanda bu durum diğer dilin gereksiz olduğu fikrini de meşrulaştırmaya başlamaktadır.

Bu durumda özellikle ailelere çok büyük görev düşmektedir. Evlerinde bile çocuklarıyla Türkçe konuşmayan Türk olan anne ya da babanın Türkçe konuşması birçok açıdan çocuğun kimlik oluşumunu daha çatışmasız hale getirebilir. Bir dilin diğerinden çeşitli yönleriyle daha işlevsel olarak ifade edilmesi zamanla diğer dilden üstün olması gibi bir algılamaya da yol açmaktadır. Bu durum katılımcıların bakış açılarında da rahatlıkla saptanmıştır.

Türk olan anne ya da babalar ev içinde çocuklarıyla Türkçe konuşup Türkçe programlar izleyerek bunu desteklerlerse, çocuklarda sağlıklı bir şekilde iki dillilik durumu gelişebilir. Böylece her iki kültürü de kendi diliyle anlamsal ve simgesel olarak rahatlıkla öğrenme ve anlama fırsatı da bulabilir. Kendilerini eksik ya da yetersiz hissetme eğiliminin yarattığı yabancılaşma duygusuna sahip çocuklarda her iki dili de bilip hakim olmanın verdiği kültürel

zenginlik ve bu durumun yarattığı özgüven duygusu oluşturulabilir. Dolayısıyla aidiyet duygularını sürekli sorgulayan bu kuşak toplumdaki pozisyonlarını daha sağlıklı değerlendirme olanağı da bulabilir.

Yine ailelerin çocuklara sağlıklı bir iki dillilik ve iki kültürlülük belleği kazandırması işlevi okullarda da desteklenmesi bu durumun bir eksiklik değil bir zenginlik olduğu fikrini meşrulaştırabilir. Çocuklar sırf Türkçe bilmedikleri için ders saati çok az da olsa Türkçe dersi olan okullara gitmek istememektedirler. Aynı zamanda Türkçenin Almanya' da ne işe yarayacağı fikrini içselleştiren çocuklar için bu durum da değişebilir. Bu durumun iki kültüre de faydası bulunmaktadır. Böylece her iki kültürü de daha bilinçli bir şekilde öğrenen bir çocuk bulunduğu toplumda da birey olma yönünde daha faydalı adımlarda bulunabilir ve sağlıklı kararlar alabilir.

Katılımcıların dinle ilgili tutumları ise göç edilen yerle bağları kaybetmemek ve köklerinden kopmamak için bir savunma mekanizması olarak gelişmiştir. Böylece Almanya' da kendilerini bir kimliğe ait hissetmektedirler. Ancak onlarında da belirttikleri gibi farklı bir kültürel dokuya ait bir din farklı bir kültürel dokuda yaşanmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla bu durumun getirdiği zorunlu sonuçlar mevcuttur. Örneğin dinle ilgili bazı konularda bazı durumların normalleşmeye başlamaktadır. Katılımcıların hepsi domuz etinin inançları gereği yenmemesi gerektiğini bilmektedir. Ancak bunla ilgili kendi anne ya da babalarının ve kardeşlerinin domuz eti yemesine yönelik bir hoşgörü geliştirmişlerdir. Bunu da kültürle açıklamaktadırlar. Çünkü anne ya da babalarından biri farklı bir inanca sahiptir ve katılımcılar onların istediklerini yapma özgürlüklerine saygı göstermektedirler.

Bunun dışında Berlin'in hemen hemen her kafesinde ya da yemek yenecek bir mekanında, okulların yemekhanelerinde domuz eti kullanılarak etli yemekler hazırlanmaktadır. Dolayısıyla kardeşleri de arkadaşlarıyla dışarıya çıktığında ya da okulun yemekhanesinde, domuz eti ayrımı yapamadıklarını belirten katılımcılar için bu doğal bir durumdur. Çoklu kültüre sahip bir yerde, çeşitli kültürel etkileşimler yaşanırken bu duruma yönelik

alternatif menülerinde hazırlanması, orada yaşayan birçok farklı inanca sahip insanın kendini mantığa bürüme psikolojisinden de uzaklaştırmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

-AKÇAPAR, Şebnem; **Batı Avrupa' Da Yaşayan 'İthal' Türk Gelinler Ve Entegrasyon Sorunları**, (Sempozyum) İBÜ Dolapdere Kampusu, 2003.

-AKSOY, Erdal; "Almanya'da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2010, Sayı:12, ss.7-38.

-AKYÜZ, Hüseyin; **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul, Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.

-ARSLAN, Mehmet; "Almanya'daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları" , **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2006,Sayı 21, ss. 233-245.

-AYAN, Meryem; "Evlilik Yoluyla Irksal ve Dini Kesişmeler", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2012, sayı:11.

-AYDIN, Mustafa; **Kurumlar Sosyolojisi**, 2. Baskı, Ankara, Vadi Yayınları, 2000

-BANDURA, Albert ; "Social cognitive theory. In R.Vasta (Ed.), Annals of child development. Vol.6. Six theories of child development, Greenwich, CT: JAI Press, 1989, pp.1-60

-BANDURA, Albert ; "Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective" Annu. Rev. Psychol, 2001, Sayı: 52 ss 1-26

-BAŞKURT, İrfan; "Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi" , **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2009, sayı 12, ss. 81-94.

- BAYRAKTAR, Işıl; **““Evlilik mi, Göç mü, Evlilik Göçü mü?”: Toplumsal Cinsiyet Açısından Ulus-Ötesi Evlilikler**”, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Lisansüstü Göç Araştırmaları Sempozyumu, 2013. 18-19 Nisan.
- BİLGİN, Nuri; **Kimlik İnşası**, Ankara, Aşina Kitaplar- Turmaks Yayıncılık, 2007.
- BOTTOMORE, Tom, NİSBET, Robert; **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi**, Hazırlayanlar: Mete Tunçay, Aydın Uğur, Ankara, Ayraç Yayınları, 2002.
- BRUCKNER, Hannah, MAYER, Karl Ulrich; “De-Standardization Of The Life Course: What It Might Mean? And If It Means Anything, Whether It Actually Took Place?”, **Advances in Life Course Research**, 2005, Volume 9, 27–53.
- BURKE, Peter; **Kültür Tarihi**, Çev: Mete Tunçay, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- CANATAN, Kadir, YILDIRIM, Ergün; **Aile Sosyolojisi**, 2. Baskı, Açılımkitap, İstanbul, 2011.
- CANBOLAT, İbrahim S.; **Alman Dış Politikası**, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 1999.
- CASTLES, Stephen, MILLER, Mark J.; **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslar arası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- CHAMBERS, Lain; **Göç, Kültür, Kimlik**, (Çev. İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1994.
- ÇELİK, Latif; “Ellinci Yılında Göçtürklerin Türkiye ve Almanya Açısından Önemi”, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2012, Sayı 7, ss 147-164.
- ÇOMAKLI, Dilan; **Türk Ve Alman Ailesinde Kadının Çocuk Eğitimindeki Yeri**, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.

- ÇOŞGUN, Melek; “Gençlerin Kimlik Gelişimi Ve Sosyalleşme Sürecine Televizyon Dizilerinin Etkisi (Sakarya İli Kocaali İlçesi Örneği)”, **Akademik Bakış Dergisi**, 2012, Sayı: 28 Ocak – Şubat, ss.1- 21.
- DEMİRBAŞ, Murat, YAĞBASAN, Rahmi; “Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Öğretim Etkinliklerinin, Öğrencilerin Bilimsel Tutumlarının Kalıcılığına Olan Etkisinin İncelenmesi” **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2005, XVIII (2), ss 363-382.
- DEPELİ, Gülsüm; **Almanyalı Türklerde Evlilik Törenlerinin Dönüşümü Kültürel Bellek, Aidiyet ve Kimlik**, Doktora Tezi, Ankara,2009.
- Dış Politika Araştırmaları Merkezi; “Balkan Tecrübelerinden Türkiye İçin Dersler” , **Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı(TASAV)**, 2012, No.1.
- DÖNMEZER, Sulhi; **Sosyoloji**, Ankara, Savaş Yayınları, 8. Baskı, 1982.
- DURSUN, Yunus; **Gençlerin Tüketici Rolünü kazanmaları** (Doktora Tezi), Kayseri, 1993.
- EMİROĞLU, Kudret, AYDIN, Suavi; **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- ERDOĞAN, Hayri; **Türkiye’ ye Yerleşen Almanların Bireysel, Sosyal ve Geleneksel Değerlerinin Saptanması**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.
- ERKAL, Mustafa E., BALOĞLU, Burhan ve BALOĞLU, Filiz; **Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü**, İstanbul, Der Yayınları, 1997.
- ERKAL, Mustafa E. ; **Sosyoloji**, İstanbul, Der Yayınları, 2000.
- FICHTER, Joseph; **Sosyoloji Nedir?** (çeviren: Nilgün Çelebi) 5. Baskı, Ankara, Atilla Kitabevi, 2001.
- GİDDENS, Anthony; **Sosyoloji**, (Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel) İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2008.

- GİDDENS, Anthony; **Sosyoloji Başlangıç Okumaları**, İstanbul, Say Yayınları, 2009.
- GİDDENS, Anthony; **Toplumun Kuruluşu**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1984.
- GÖKALP, Ziya; **Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri I**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.
- GÜLTEKİN, Mehmet Bedri; **Gelenek ve Gelişme**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1998.
- GÜNGÖR, Erol; **Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar**, Profesörlük Tezi, Ankara, Ötüken Yayınları, 2. Baskı, 1998.
- GÜVENÇ, Bozkurt; **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 6.Baskı, 1994.
- İNANÇ, Banu Yazgan, YERLİKAYA, Eşef Ercüment; **Kişilik Kuramları**, Ankara, Pegem Akademi, 2011.
- KALAYCIOĞLU, Sibe, ÇELİK, Kezban, BEŞPINAR, Fatma Umut; "Gitmek mi Zor Kalmak mı?": Avrupa'ya Erkek Göçü ve Geride Kalan Kadının Gözünden Göç Deneyimi, **Edebiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Letters**, 2010, Cilt:27, Sayı:1, ss.123-146.
- KANTARCIOĞLU, Selçuk; **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987.
- KAYA, Ünal; "Max Von Der Grün'ün "Türk İşçisi Portresi"", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 2002, Sayı 42, s.99-109.
- KONGAR, Emre; **Türk Toplum Bilimcileri**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 4. Baskı, 1999.

- KÜTÜK, Birsen Şahin; “Almanya’daki Etnik Ekonomilere İşçi Göçü Olarak Ulus Ötesi Evlilikler”, **Türkiyat Araştırmaları**, Ed. Cahit Gelekçi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, 2012, Sayı 16, s.173-190.
- MARSHALL, Gordon; **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- MORA, Necla; **Alman Kültüründe Düşman İmgesi**, Editör: Cem Uçan, Altıkitap, 2009.
- NACİ, Bostancı; “Toplum ve Kültür”, **Sosyolojiye Giriş**, Derleyen: İhsan Sezal, Ankara, Martı Kitapevi Yayınevi, 2002, ss129-160.
- NEUMAN, W. Lawrence; **Toplumsal Araştırma Yöntemleri**, Çev: Sedef Özge, İstanbul, 4. Baskı, 2010.
- NİRÜN, Nihat; **Sistemik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991.
- NİRÜN, Nihat; **Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.
- NİRÜN, Nihat; **Sistemik Sosyoloji Yönünden Ziya Gökalp**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1994.
- NURUAN, Mustafa, GÜNEŞ, Tacettin vd.; **Almanya’ da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı Ve Sorunları Araştırması**, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2007.
- ONUR, Bekir; **Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik Yaşlılık Ölüm**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, 2000.
- ÖZBUDUN, Sibel; **Antropoloji Gözüyle: Sınıf, Kültür, Kimlik Yazıları**, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2010.

- ÖZGÜR, E.Murat, AYDIN, Olgü; “Türkiye’de Evlilik Göçünün Mekansal Veri Analizi Teknikleriyle Değerlendirilmesi”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**,2011,Sayı 9 (1), ss.29-40.
- ÖZKUL, Metin; **Çalışma Sosyolojisi: Çalışmanın Sosyolojik Özellikleri**, Isparta, 1997.
- ÖZLEM, Doğan, **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2008.
- ÖZMEN, Nebile; “Göçün 50.Yılında Entegrasyon ve Din İlişkisine Dönüşen Parametreleri: Almanya’da Türkler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2011, Cilt 4, Sayı 19, ss 395-412.
- POLOMA, Margaret; **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, çeviren: Hayriye Erbaş, 2. Basım, Ankara, Gündoğan Yayınları.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu; **Almanya’da Yasayan Türklerin Televizyon İzleme Eğilimleri Kamuoyu Araştırması**, 2007, Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı.
- SAYIN, Önal; **Aile Sosyolojisi**, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, 1990.
- SEVER, Hanifi; “Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Yasadışı Göç Ve Etkileri” **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2012, Sayı: 32, Cilt 1, ss51-66.
- SUBAŞI, Necdet; “Kültürel Mirasın Çeşitliliği ve Seçicilik Sorunu”, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2003, Sayı 25, ss.135-144.
- SUĞANLI, Mehmet; **Almanya’da Yaşayan ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nda Hesabı Bulunan Türklerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve İşçi Dövizleri**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2003.
- SWİNGEWOOD, Alan; **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, Çev. Osman Akınhay, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1998.

- ŞAHİN, Cengiz; “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2001, Cilt 21, Sayı 2, ss 57-67.
- ŞEN, Faruk; **Almanya’daki Türkler**, İstanbul, Evrim Basım Yayım, 1991.
- TAN, Dursun, WALDHOF, Hans-Peter, “Turkish Everyday Culture in Germany and its Prospects”, **Turkish Culture in German Society Today**, Edited by: David Horrocks, Eva Kolinsky, Berghahn Books, 1996.
- TEZCAN, Mahmut; **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara, 11. Baskı, 1997.
- TEZCAN, Mahmut, **Türk Ailesi Antropolojisi**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2000.
- TOPÇUOĞLU, Abdullah ve Diğerleri; **Türkiye’ de Aile Değerleri Araştırması**, Editör: Mustafa Turgut, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010.
- TÜRKDOĞAN, Orhan; **Milli Kültür Modernleşme ve İslam**, İstanbul, Birleşik Yayınevi, 1996.
- TÜRKDOĞAN, Orhan; **Ziya Gökalp Sosyolojisinde Bazı Kavramların Değerlendirilmesi**, İstanbul, Türk Kültür Yayınları, 3. Baskı, 1978.
- ULUSOY, K. **Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi**. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2007
- UNAT, Nermin Abadan; **Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus- Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.
- ÜLTANİR, Emel ve Diğerleri; “Almanya’da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Gençlerinin Sosyo Kültürel Yetileri” , İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, 2004.

-WALLACE, Ruth A., WOLF, Alison; **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, Çev. M Rami Ayas, Leyla Elburuz, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2012.

-VAAN DE KAA, Dirk J., **Options And Sequences: Europe's Demographic Patterns**, Australian Population Association National Conference, The University of Adelaide, 3rd December, 1996.

-YILDIZ, Murat; “Benlik-Kavramı ve Benliğin Gelişiminde Dinin Rolü”, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006, Sayı 23, ss. 87-127.

-<http://www.e-merhaba.com/2012/06/cok-uluslu-evlilikler-uzerine-zeyno-etterlin-sidar-ile-bir-soylesi/>

-<http://www.e-merhaba.com/2012/06/iki-uluslu-birliktelik-ne-demektir/>

<http://www.integration-in-bonn.de/tr/evlilik-aile-ve-hayat-arkadasligi/evlilik-ve-hayat-arkadasligi.html>

-<http://haber.mynet.com/abde-cok-uluslu-evlilik-sorunu-cozulemedi-309244-dunya/>

EKLER

Ek-1. Mülakat Soruları

YARI TÜRK YARI ALMAN AİLELERDE KÜLTÜR TRANSFERİ

KİMLİK ALGISI

Demografik Özellikler

1-Görüşülenin Cinsiyeti?

2-Kaç yaşındasınız?

3-Anneniz Türk mü Alman mı?

4-Babanız Türk mü Alman mı?

Türk Kültürü Ve Türkçe

5-Türkiye'yi ne sıklıkla ziyaret ediyorsunuz?

6-Evde çoğunlukla hangi dil konuşulmaktadır?

7-Ağırlıklı olarak Türk programları mı izleniyor, yabancı programlar mı?

8-Alman olan anneniz ya da babanız Türkçe anlayıp konuşabiliyor mu?

9- Alman olan anneniz ya da babanız Türkçe bilmiyorsa nedeni nedir?

10- Türkiye ' de yaşamak ister misiniz?

11-Türk kültürü deyince neyi anlıyorsunuz? Sizce Türk kültürünün sizdeki ifadesi nedir?

12-Siz kendinizi daha çok hangi kültüre yakın hissediyordunuz, neden?

13-Kendinizi daha çok Türk olarak mı tanımlıyorsunuz yoksa Alman olarak mı?

14-Böyle tanımlamanızın sebebi nedir?

15-İsminizi kim koymuş?

16-Neden Türk ismi?

17- Arkadaş çevrenizi daha çok Türk arkadaşlarınız mı oluşturuyor yoksa Alman arkadaşlarınız mı?

Ebeveyn Tutumları

18-Arkadaşlarınızla istediğiniz zaman dışarı çıkabilir misiniz?

19-Alman olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nasıldır?

20-Türk olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nasıldır?

Akrabalık İlişkileri

21-Berlin’de yaşayan baba tarafınızın akrabalarıyla görüşüyor musunuz?

22-Berlin’ de yaşayan anne tarafınızın akrabalarıyla görüşüyor musunuz?

İnanç Yapısı

23-Müslüman mısınız?

24-Anneniz Müslüman mı?

25-Babanız Müslüman mı?

26-Alman olan annenizin ya da babanızın sizin dini kimliğinize tutumu nasıldır?

27-Evinizde domuz eti yeniyor mu?

28-Farklı dinden birisiyle evlenir misiniz?

29-Alman olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nasıl olur?

30-Türk olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nasıldır?

31- Farklı dinden birisiyle evlenmek istemezseniz sebebi nedir?

Evlilik

32-Sizde Türk olan anneniz ya da babanız gibi Alman olan birisiyle evlenir misiniz?

33-Alman olan annenizin ya da babanızın tutumu ne olur?

34-Türk olan annenizin ya da babanızın tutumu ne olur?

35-Kız\erkek arkadaşınız var mı?

36-Alman olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nedir?

37-Alman olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nedir?

38-Evlenmeden birlikte yaşama fikrine karşı tutumunuz nedir

39-Alman olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nasıl olur?

40-Alman olan annenizin ya da babanızın bu duruma tutumu nasıl olur?

41- Türk usullerine göre mi evlenmek istersiniz yoksa Alman usullerine göre mi evlenmek istersiniz?

42-Birisiyle evleneceğiniz zaman “kız isteme” adeti yaşanır mı?

Gündelik Yaşam

43-Evdeki iş bölümü nasıldır?

44-Eve ayakkabıyla mı giriyorsunuz?

45- Eve ayakkabı ile girmiyorsanız sebebi nedir?

46-Evinizde daha çok hangi kültüre ait yemekler yapılmaktadır?

Özel Günler

47-Dini bayramları nasıl geçiriyorsunuz?

48-Dini bayramlarda akrabalarınıza gider misiniz?

49- Christmis zamanını ve cadılar bayramı gibi özel günleri kutlar mısınız?

ÖZET

IŞIKHAN, Buse, Yarı Türk Yarı Alman Ailelerde Kültür Transferi Kimlik Algısı(Berlin Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Geçici süreliğine göç anlayışının, zamanla göç edilen ülkeye yerleşme fikrine dönüşmesi yeni sosyo-kültürel ve sosyo ekonomik yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin oluşum yönüyle yeni aile yapıları ortaya çıkmıştır. Almanya'ya göç eden bir Türk'ün, bir Alman'la yaptığı evlilik sonucu aile yapısı olarak yeni kültürel yapılar ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacını, yeni bir forma sahip bu aile yapılarındaki kültürel aktarımların, nasıl gerçekleştiği ve hangi kültürel öğelerin içselleştirildiğinin öğrenilmesi oluşturmaktadır. Ayrıca İki farklı kültürden anne ve babaya sahip katılımcıların kendi yaşantılarında ve benlik algılarında içselleştirdikleri kültürel öğelerinin anlaşılması hedeflenmektedir.

Araştırma yarı Türk yarı Alman ailelerdeki kültür transferi ve bu ailelere sahip bireylerin benlik algısı üzerine yapılan bir saha araştırmasıdır. Araştırmanın evrenini Almanya' nın Berlin şehrinde yaşayan yarı Türk yarı Alman aileye sahip 19-23 yaş aralığındaki gençler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini evreni temsil gücü olan ve kartopu örneklemiyle seçilen 30 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma nitel bir araştırma olup katılımlı gözlem yapılmıştır.

Kaynak kişilerden 19'u kadın, 11'i erkektir. 30 katılımcının 18'inin babası Türk, annesi Alman'dır. 12 katılımcının annesi Türk babası Alman'dır. Ailelerdeki kültür transferini açıklamak için “sosyal öğrenme modeli” ve Ziya Gökalp' in “terbiye” yaklaşımı kullanılmıştır. Katılımcıların benlik algılarının tanımlanmasında yorumlayıcı bakış açısı temelinde ele alınmaktadır.

Çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar birisi Türk diğeri Alman olan anne ve babalarından çeşitli kültürel öğeleri ve bunlara yönelik tutumları içselleştirmişlerdir. Ancak katılımcılar özellikle evlilik, inanç yapısı gibi konularda Türk olan annenin ya da babanın kültürünü içselleştirmeye yönelik kasıtlı olarak yönlendirilmektedirler. Katılımcıların özellikle Alman kültürüne ait jest ve mimikleri Alman olan anneden ya da babadan ve arkadaş çevrelerinden öğrenildiği tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu kendilerini Türk gibi hissedip Alman gibi tepki veren bireyler olarak gördüklerini söylemektedir.

Sonuç olarak katılımcıların yaşayışlarında Türk kültürüne ait öğelerin daha çok içselleştirildiği ortaya çıkmıştır. Buna rağmen benlik algılarında kendilerini tanımlarken ne Türk olarak ne de Alman olarak gördüklerini belirtmektedirler. Bunun sebeplerinden en önemlisini her iki kültürle bağı olan katılımcıların ayna benliklerinin de bu yönde olması oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kültür, Kültür transferi, Benlik algısı, Değer aktarımı, Yarı Türk yarı Alman ailesi

ABSTRACT

IŞIKHAN, Buse, Identity of Self, Cultural Transmission İn Semi Turk-Semi German Family, Master Thesis, Ankara, 2013

Due to temporary Migration understanding turns to the understanding of residing the migrated country in process of time, it causes to emerge the new socio-cultural and socio-economic structures. For examples, the new family structures have emerged in that development. In the consequence that A Turk, who has migrated to Deutschland, has married a German, new cultural structures have emerged as family structures.

The aim of this study is to create to be learnt how cultural transmission in this family structures which has this form, has occurred and which cultural factors has been internalized. Besides, it aims to be understood that cultural factors which attendants, who have parents from two different cultures, have internalized in the life of their own and sense of self.

The research is a field research which has been made sense of self of person, who has this family, and cultural transmission in semi-Turk and Semi-German Family. Field of research occurs from the young who are range of 19-23 ages and has semi-Turk and Semi-German Family in which live in Berlin, Deutschland. Research sampling occurs 30 attendants who has been selected with snowball sampling and had power of representative for field. Study is a qualitative research and it has been made observation with participation.

Source people's 19 are women and 11 are men. 18 of 30 attendants 'fathers are Turk, mothers are German. 12 attendants'

mothers are Turk and fathers are German. Ziya Gökalp's "Social learning Model" and "good manners" approach have been used to explain the cultural transmission in families. It has been handled in under interpretive viewpoint in defining of sense of self of attendants.

According to results of studies, attendants have internalized the manners for these and various cultural factors from parents who is both Turk and German. But attendants lead to internalize deliberately culture whose parents is Turk in subject as marriage and belief structure. It is determined that attendants have learnt the gestures and facial expressions belonged to German Culture from German Parents and group of friends. Many of attendants say that they feel themselves as Turk and react as German.

Consequently, it has emerged that attendants have internalized factors belonged to Turkish Culture in their lives. Nevertheless, while they are determining themselves in sense of self, they state that they don't see themselves either Turk or German. The most important reason of these is that mirror selves of attendants which is related to both cultures, are in this direction.

Keywords: Culture, Culture Transmission, Sense of Self, Value Transfer, Semi-Turk and Semi-German Family

